

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
PROTOHİSTORYA VE ÖNASYA ARKEOLOJİSİ BİLİM DALI

ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞI'NDA YENİ ASSUR'DA AV VE AVCILIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YENAL SÜRÜN

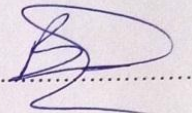
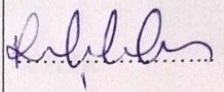
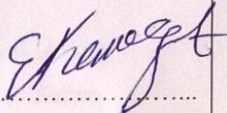

TEZ DANIŞMANI
YARD. DOÇ. DR. BİLCAN GÖKCE

VAN-2017

Bu tez, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAP) tarafından 2015-SOB-YL003 numaralı tez projesi olarak desteklenmiştir.

KABUL VE ONAY SAYFASI

Yenal SÜRÜN tarafından hazırlanan "Arkeolojik Veriler Işığında Yeni Assur'da Av ve Avcılık" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yard. Doç. Dr. Bilcan GÖKCE Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu <u>onaylıyorum/onaylamıyorum</u>	
Başkan : Doç. Dr. Rafet ÇAVUŞOĞLU Arkeoloji Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu <u>onaylıyorum/onaylamıyorum</u>	
Üye : Unvanı Yard. Doç. Dr. Esra KAÇMAZ LEVENT Arkeoloji Anabilim Dalı, Batman Üniversitesi Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu <u>onaylıyorum/onaylamıyorum</u>	
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI AnabilimDalı, ÜniversiteAdı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Yedek Üye : Unvanı Adı SOYADI AnabilimDalı, ÜniversiteAdı Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum
Tez Savunma Tarihi:	13/02/2017
Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum. Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü 	

ÖZET

(Yüksek Lisans)

Yenal SÜRÜN

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Şubat,2017

ARKEOLOJİK VERİLER IŞIĞI'NDA YENİ ASSUR'DA AV VE AVCILIK

ÖZET

Assur tarihinin son dört yüz yıllık evresi (M.Ö. 1000-612) “Yeni Assur Dönemi” olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde krallık tüm Aşağı ve Yukarı Mezopotamya, Batı İran, Suriye, Doğu Akdeniz ve hatta Anadolu’ya; Çukurova ve Toroslar’a değin egemen ve güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir. Bu kadar geniş bir coğrafyaya egemen olan Yeni Assur Krallığı, aynı zamanda M.Ö. I. binde Yakınoğu’nun da önemli ve büyük güçlerinden biri olmuştur. Hemen hemen her alanda başarı gösteren Assurlular avcılıkta da aynı başarıyı kaydetmişlerdir. Yeni Assur Devleti’nde avlanmaya dair veriler genellikle yazılı kaynaklar ve görsel sanatlar ile sınırlı sayıdaki antropolojik kalıntılardan bilinmektedir. Avlanan hayvanlar arasında aslan, ayı, balık, ceylan, dağ keçisi, geyik, panter, tavşan, maymun, fil, yabani boğa, yabani öküz, yabani eşek, kuşlar, yılan ve bataklık domuzu gelmektedir. Bu hayvanlar içerisinde sayısal olarak aslan ve yabani boğa yoğunlukta olup bunları deve kuşu, fil, domuz, ayı ve geyik izlemektedir. Ayrıca avlamaya krallar bazında bakıldığında avlama yoğunlukla II. Aşşur-nasir-apli (M.Ö. 883-859) ve III. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 858-824) döneminde yapılmıştır. III. Adad-nirari (M.Ö. 810-783) ve Aşşur-aha-iddin (M.Ö. 680-669) ile Assur-eti-ilani (M.Ö. 626-622?) ve Assur-ubalit (M.Ö. 611-609) dönemleri arasında avlanmaya dair ne bir görsel veri ne de yazılı kaynak bulunmaktadır. Assurlu avcılar yabani hayvanlardan aslan, geyik ve maymunların hem dişilerini hem de erkeklerini avlamışlardır. Arkeolojik verilerden Assurluların avlanmayı ilkbahar ve yaz aylarında

gerçekleştirdiklerini öğrenmekteyiz. Fakat avlanma kışın da gerçekleştirilmiş olmalıdır. Yine arkeolojik bulgulardan gündüz avlanmanın yanı sıra gece de avlanmanın yapıldığı anlaşılmıştır. Avcılar, av esnasında teçhizat olarak ok, mızrak, hançer, kılıç, tekerlekli taşıtlar; yardımcı elemanlar olarak da haremağaları, piyadeler, süvariler, köpekler ve katırlardan istifade etmişlerdir. Yeni Assur Dönemi'nde avcılığın işlevleri de çeşitlilik göstermektedir. Tespit edilmiş olan başlıca işlevler arasında ekonomi ve beslenme, politik, askeri, dini ve sosyo kültürel gelmektedir. Yine giyim kuşama dair veriler avcı figürleri arasında bir statü farkının olduğunu da göstermektedir. Yeni Assur'da hemen hemen her alanda bir iş bölümünün olduğu bilinmektedir. Bu iş bölümünü av ve avcılıkta da görmek mümkündür. Yeni Assur Krallığı ile çağdaşı olan Urartu ve Geç Hitit Krallıkları arasında çeşitli alanlarda etkileşimler söz konusudur. Özellikle Yeni Assur Krallığı'nın bu çağdaş uygarlıklar üzerindeki etkisi hemen her alana yansımıştır. Nitekim bu etkileşimi betimlenmiş av sahnelerinde de görmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Yeni Assur, Av, Demir Çağ, Kılıç, Kafes.

Sayfa Sayısı: 178

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Bilcan GÖKCE

ABSTRACT

(M.Sc.)

Yenal SÜRÜN

YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

February, 2017

HUNT AND HUNTING IN NEO-ASSYRIA UNDER THE LIGHT OF ARCHAEOLOGICAL DATA

ABSTRACT

Last four hundred-years period of Assyrian history (1000-612 B.C.) is entitled as “Neo-Assyrian Period”. In this period, the kingdom has become a sovereign and powerful empire that dominated till all Lower and Upper Mesopotamia, West Iran, Syria, East Mediterranean and even Anatolia, Cilician Region and Taurus Mountains. Neo-Assyrian Empire that dominated such a wide geography has become one of significant and great powers of Near East in the first millenium B.C. as well. Assyrians who had success in almost each field have become successful also in hunting. The data about hunting in Neo-Assyrian State are generally known by written sources, visual arts and limited number of anthropological remains. Hunted animals are lion, bear, fish, gazelle, ibex, deer, panther, rabbit, monkey, elephant, wild bull, wild ox, wild donkey, birds, snake, tiger and warthog. Among these animals, mostly hunted ones as quantitative are lion and wild bull and deer, elephant, warthog, ostriches and bear follow these. Additionally, when analyzed hunting on the basis of kings, hunting has been performed mostly in the periods of Ashurnasirpal II and Shalmaneser III. There is neither an image nor written source about hunting in the periods of Adad-nirari III, Aššur-aḫa-iddina, Ashur-etil-ilani and Ashur-uballit. Assyrian hunters have hunted both lions and lioness, stags and does and female and male monkey among wild animals. We learn by archaeological data that Assyrians performed hunting in the spring and summer months. However the hunting must have been performed also during the winter. Again, it has been understood by archaeological data that the hunting was performed

in night time as well as day time. The hunters have benefited from arrow, spear, dagger, sword and wheeled vehicles as equipment and from eunuchs, infantrymen, dogs and mules as assistants. In Neo-Assyrian Period, also types of hunting can be seen. Main functions identified are economy and nutrition, politics, military, religious and socio-cultural functions. Again data on clothes also show that there was a status distinction between hunter figures. It is known that there was a division of labour in almost each field in Neo-Assyria. Also it is possible to see this division of labour in hunt and hunting. There are interactions in various fields between Neo-Assyrian Kingdom and its contemporary Urartu and Late Hittites Kingdoms. Especially influence of Assyrian Kingdom on this contemporary civilizations has reflected to almost each field. Thus, it is possible to see this interaction also in hunting scenes depicted.

Key Words: Neo-Assyria, Hunt, Iron Age, Sword, Cage.

Quantity of Page: 178

Scientific Director: Ass. Prof. Dr. Bilcan GÖKCE

ETİK BEYAN SAYFASI

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yenal SÜRÜN
27.02.2017

TEŞEKKÜR

Tez araştırmamın ve yazımının gerçekleşmesinde büyük katkıları bulunan Danışmanım Yard. Doç. Dr. Bilcan GÖKCE'ye, süreç boyunca görüşlerini aldığım Dr. Kenan Işık ve Rıfat KUVAN'a, jüri yesi olarak tezle ilgili değerli geri bildirimlerini paylaşan Doç. Dr. Rafet ÇAVUŞOĞLU ile Yard. Doç. Dr. Esra KAÇMAZ LEVENT'e ve kendisi ile böyle bir araştırma yapma düşüncemi paylaştığımda beni cesaretlendiren ve araştırmalarını paylaşmaktan çekinmeyen Dr. Bülent GENÇ'e, tez çalışması boyunca desteklerini gördüğüm bölüm hocalarım Doç. Dr. Hatice KALKAN ve Yard. Doç. Dr. Hanifi BİBER, Öğr. Gör. Cem HAYDAROĞLU, Arş. Gör. Gökhan BİLEN'e; arkadaşlarım mit SİVİ ve Rıdvan YILDIZ'a, tezin çizimlerinin bir bölümünü yapan Suat AYAKAN'a, kuş türlerinin saptanmasında yardımcı olan Yard. Doç. Dr. zdemir ADİZEL'e balık cinslerini belirleyen Dr. Mustafa AKKUŞ'a, avcılığın işlevleri adlı bölümün şekillenmesinde destek veren Doç. Dr. Suvat PARİN'e, araştırmaya maddi ve manevi destek sağlayan Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Projeler Daire Başkanlığı'na ve bu süreçte her zaman yanımda olan, desteklerini esirgemeyen biricik ailem ve sevdiklerime teşekkür ederim.

Yenal SÜRÜN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ETİK BEYAN SAYFASI.....	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
ÇİZİMLER LİSTESİ.....	xiv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xix
HARİTALAR, TABLOLAR VE GRAFİKLER LİSTESİ.....	xxiii
ÖNSÖZ.....	xxiv
GİRİŞ.....	xxv
1. YENİ ASSUR TARİHÇE VE COĞRAFYASI.....	1
1.1. Kazı ve Araştırmalar Tarihçesi.....	1
1.2. Siyasi Tarihçe.....	3
1.3. Coğrafya.....	6
2. YAKINDOĞU'DA AV VE AVCILIĞIN ANA HATLARIYLA TARİHSEL GELİŞİMİ (Paleolitik Çağ'dan Demir Çağları Sonuna Kadar).....	10
3. YENİ ASSUR'DA AV VE AVCILIK.....	16
3.1. AVLANAN HAYVANLAR.....	16
3.1.1. YAZILI KAYNAKLAR.....	16
3.1.1.1. II. Adad-nirari (M.Ö. 911-891).....	16
3.1.1.2. II. Tukulti-ninurta (M.Ö. 890-884).....	17
3.1.1.3. II. Aşşur-nasir-apli (M.Ö. 883-859).....	19
3.1.1.4. III. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 782-773).....	24
3.1.1.5. V. Şamsi-adad (M.Ö. 823-811).....	27
3.1.1.6. Aşşur-ban-apli (M.Ö. 668-627).....	28
3.1.2. TASVİRLİ ESERLER.....	31
3.1.2.1. Aslan.....	31
3.1.2.2. Balık.....	33
3.1.2.3. Ceylan.....	33

3.1.2.4. Çekirge.....	34
3.1.2.5. Geyik.....	34
3.1.2.6. Kuş.....	35
3.1.2.7. Tavşan.....	36
3.1.2.8. Yabani Boğa	36
3.1.2.9. Yabani Katır.....	37
3.1.2.10. Yılan.....	38
3.1.3. YABANI HAYVAN KALINTILARI	40
3.2. AVLANMADA KULLANILAN TEÇHİZATLAR VE YARDIMCI ELEMANLAR	41
3.2.1. TEÇHİZATLAR	41
3.2.1.1. Taşıtlar	41
3.2.1.1.1. Karada Kullanılanlar.....	41
3.2.1.1.1. 1. İki Tekerlekli Taşıtlar	41
3.2.1.1.2. Nehirde Kullanılanlar	43
3.2.1.1.2. 1. Kayıklar	43
3.2.1.1.2. 2. Sallar (Kelek).....	44
3.2.1.1.2.3. Su Tulumları	45
3.2.1.2. Silahlar	46
3.2.1.2.1. Saldırı Silahları	46
3.2.1.2.1.1. Hançerler.....	46
3.2.1.2.1.2. Kılıçlar	47
3.2.1.2.1.3. Mızraklar.....	48
3.2.1.2.1.4. Oklar	49
3.2.1.2.1.5. Oltalar	52
3.2.1.2.2. Savunma Silahları	53
3.2.1.2.2.1. Kalkanlar.....	53
3.2.1.3. Pusu Aletleri	54
3.2.1.3.1. Çitler	54
3.2.1.3.2. Kafesler.....	54
3.2.2. YARDIMCI ELEMANLAR	56
3.2.2.1. İnsanlar	56

3.2.2.1.1. Haremağaları.....	56
3.2.2.1.2. Piyadeler	58
3.2.2.1.3. Süvariler.....	59
3.2.2.2. Hayvanlar	61
3.2.2.2.1. Köpekler.....	61
3.2.2.2.2. Katırlar	61
3.3. AVCILIĞIN İŞLEVLERİ.....	63
3.3.1. Ekonomi ve Beslenme.....	63
3.3.2. Politik	65
3.3.3. Dinsel.....	68
3.3.4. Sosyo-Kültürel.....	73
4. TARTIŞMA	75
5. SONUÇLAR	88
KAYNAKLAR	92
ÖZGEÇMİŞ	151
EKLER	

KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABZ	Assyrisch-Babylonische Zeichenliste.
Bkz.	Bakınız
CAD	The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago
CDA	A Concise Dictionary of Akkadian
Çiz.	Çizim
Fig.	Figür
Fot.	Fotoğraf
LAR I	Ancient Records of Assyria and Babylonia I
LAR II	Ancient Records of Assyria and Babylonia II
Lev.	Levha
M.Ö.	Milattan Önce
Pl.	Plate
Res.	Resim
Taf.	Tafel

ÇİZİMLER LİSTESİ

- Çizim 1.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 26, B.M. Nr. 12455).....128
- Çizim 2.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 1, B.M. Nr. 124579).....128
- Çizim 3.** Til Barsip Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Sevin, 2010: 106, Res. 127).....128
- Çizim 4.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 102, B.M. Nr. 124863).....129
- Çizim 5.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 2).....129
- Çizim 6.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 117, B.M. Nr. 124854).....129
- Çizim 7.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 10).....130
- Çizim 8.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 60, B.M. Nr. 124854).....130
- Çizim 9.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 61, B.M. Nr. 124850).....130
- Çizim 10.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 62, B.M. Nr. 124867).....131
- Çizim 11.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Graeve, 1991: Pl. XXXII/ Fig. 67).....131
- Çizim 12.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 89, B.M. Nr. 124875).....131
- Çizim 13.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 118, B.M. Nr. 124886/7).....132
- Çizim 14.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 121, B.M. Nr. 124886/7).....132
- Çizim 15.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 130, B.M. Nr. 124875).....132

Çizim 16. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	133
Çizim 17. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 86, B.M. Nr. 124877).....	133
Çizim 18. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 70, B.M. Nr. 124868).....	133
Çizim 19. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 72, B.M. Nr. 124868).....	134
Çizim 20. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 68, B.M. Nr. 124855).....	134
Çizim 21. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 19, B.M. Nr. 124852).....	134
Çizim 22. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 71, B.M. Nr. 124856).....	135
Çizim 23. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 75, B.M. Nr. 124856).....	135
Çizim 24. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 73, B.M. Nr. 124869).....	135
Çizim 25. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 74, B.M. Nr. 124864).....	136
Çizim 26. Mühür Üzerinde Aslan Avı (Nadali, 2009-2010: 216, Fig. 1).....	136
Çizim 27. Balavat Tunç Kapı Kabartmasında Aslan Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 16).....	136
Çizim 28. Balavat Tunç Kapı Kabartmasında Aslan Avı (Curtis ve Talis, 2008: Fig. 32).....	137
Çizim 29. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 100, B.M. Nr. 124877).....	137
Çizim 30. Ninive Kuzey Sarayı Oda R Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 82, B.M. Nr. 124890).....	137
Çizim 31. Ninive Kuzey Sarayı Koridor R Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 133, B.M. Nr. 124878).....	138

Çizim 32. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Kafesten Çıkan Aslan (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	138
Çizim 33. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Ehlileştirme (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	138
Çizim 34. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 79, B.M. Nr. 1248862).....	139
Çizim 35. Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Sevin, 2010: 36, Res. 32).....	139
Çizim 36. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	139
Çizim 37. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 98, B.M. Nr. 124886/7).....	140
Çizim 38. Ninive Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Balık Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 75, B.M. Nr. 124823).....	140
Çizim 39. Ninive'den Balık Avı Kabartması (Parpola, 1987: 39, Fig. 13).....	140
Çizim 40. Ninive'den Balık Avı Kabartması (http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.143.4 , Erişim Tarihi: 08. 07. 2015. Pl. CXXV/ Fig. 1/No. II, Pl. CXXVI/ Fig. 1).....	141
Çizim 41. Ninive'den Balık Avı Kabartması (Madhloom, 1970: PL. IV/4, B.M. No. 102072).....	141
Çizim 42. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Tavşan, Kuş ve Ceylan Avı (Albenda, 2008: Fig. 11).....	141
Çizim 43. Ninive Güneybatı Sarayı Kabartmasında Çekirge (Sevin, 2010: 173, Res. 206).....	142
Çizim 44. Kavuşan Höyük'den Mühür Üzerinde Ceylan Avı (Kozbe, 2013: 95).....	142
Çizim 45. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Geyik Avı (Barnett, 1958: Fig. 101, B.M. Nr. 124871).....	142
Çizim 46. Ninive Kuzey Sarayı Kabartmasında Geyik Avı (Albenda, 2008: 69, Fig. 7).....	143
Çizim 47. Rassam Obeliski Kabartmasında Geyik Avı (Albenda, 2008: 63, Fig. 2).....	143

Çizim 48. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Kuş Avı (Caubet, 1995: Fig. 5).....	143
Çizim 49. Louvre Müzesi'nde Bulunan Bazalt Ortostat Kabartmasında Kuş Avı (Caubet, 1995: Fig. 4).....	144
Çizim 50. Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Barnett, 1958: Fig. 27, B.M. Nr. 124553).....	144
Çizim 51. Kalhu Kuzeybatı Sarayı Batı Dairesi Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Sevin, 2010: 44, Res. 45).....	144
Çizim 52. Balawat Tunç Kapı Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 30).....	145
Çizim 53. Balawat Tunç Kapı Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 14).....	145
Çizim 54. Kalhu Kuzeybatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:234, Fig. 28/d, BM ME 89419).....	145
Çizim 55. Kalhu Kuzeybatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:234, Fig. 28/b BM ME 89829)	146
Çizim 56. Kalhu Kuzeybatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:233, Fig. 28/a BM ME 89799).....	146
Çizim 57. Ninive'den Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Herbordt, 1992: Taf. 5/1).....	146
Çizim 58. Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası Kabartmasında Libasyon Sahnesinde Yabani Boğa (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 35, B.M. Nr. 124533).....	147
Çizim 59. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Yabani Katır Avı (Barnett, 1958: Fig. 103, B.M. Nr. 124877).....	147
Çizim 60. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Yabani Katır Avı (Barnett, 1958: Fig. 104, B.M. Nr. 124882).....	147
Çizim 61. Ninive'den Mühür Üzerinde Yılan Avı (Herbordt, 1992: Taf. 5/9).....	148
Çizim 62. Ninive'den Mühür Üzerinde Yılan Avı (Herbordt, 1992: Taf. 5/12).....	148
Çizim 63. Ninive'den Mühür Üzerinde Yılan Avı (Herbordt, 1992: Taf. 5/13).....	148

Çizim 64. Ok Uçları (Curtis, 2013: Pl. XI-XIV).....	149
Çizim 65. Mızrak Uçları (Curtis, 2013: Pl. IX/100-121, Pl. X/118-124).....	149
Çizim 66. Hançerler (Curtis, 2013: Pl. VII, Pl. VIII).....	149
Çizim 67. Kılıçlar (Curtis, 2013: Pl. VIII/95-97).....	150
Çizim 68. Kalkanlar (Curtis, 2013: 45-46, Pl. XVI/258-259).....	150
Çizim 69. Ninive Kuzey Sarayı Koridor R Kabartmasında Kafes Taşıyan Katırların Sahnesi (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 100, B.M. Nr. 124897).....	150
Çizim 70. Ninive Kuzey Sarayı Koridor R Kabartmasında Kafes Taşıyan Haremağaları, Av Köpekleri Sahnesi (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 99, B.M. Nr. 124893).....	151
Çizim 71. Ninive Kuzey Sarayı Oda R Kabartmasında Av Köpekleri (Barnett, 1958: Fig. 81, B.M. Nr. 124893).....	151
Çizim 72. Ninive Kuzey Sarayı Kabartmasında Av Köpeği (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 102, B.M. Nr. 124863).....	151
Çizim 73. Ninive Kuzey Sarayı Oda E Kabartmasında Av Köpekleri (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 91, B.M. Nr. 118915).....	152
Çizim 74. Nimrud'tan Tören Şenliğinde Aslan Postu Giymiş İnsan Figürü Kabartması (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 51).....	152
Çizim 75. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Av Partisi Sahnesi (Sevin, 2010: 135, Res. 160).....	152
Çizim 76. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Av Partisine Katılan Atlılar Sahnesi (Sevin, 2010: 135, Res. 161).....	153
Çizim 77. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Krali Park ve Av Köşkü Sahnesi (Sevin, 2010: 137, Res. 162).....	153

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

- Fotoğraf 1.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 26, B.M. Nr. 124553).....155
- Fotoğraf 2.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 1, B.M. Nr. 124579).....155
- Fotoğraf 3.** Til Barsip Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Sevin, 2010: 106, Res. 127).....155
- Fotoğraf 4.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 102, B.M. Nr. 124863).....156
- Fotoğraf 5.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 2).....156
- Fotoğraf 6.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 117, B.M. Nr. 124854).....156
- Fotoğraf 7.** Kalhu Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Aslan Avı (Albenda, 1972: Fig. 10).....157
- Fotoğraf 8.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 60, B.M. Nr. 124854).....157
- Fotoğraf 9.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 61, B.M. Nr. 124850).....157
- Fotoğraf 10.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Graeve, 1991: Pl. XXXII/Fig. 67).....158
- Fotoğraf 11.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 89, B.M. Nr. 124875).....158
- Fotoğraf 12.** Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 62, B.M. Nr. 124867).....158
- Fotoğraf 13.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 121, B.M. Nr. 124886/7).....159
- Fotoğraf 14.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 130, B.M. Nr. 124875).....159
- Fotoğraf 15.** Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 118, B.M. Nr. 124886/7).....159

Fotoğraf 16. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	160
Fotoğraf 17. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 86, B.M. Nr. 124877).....	160
Fotoğraf 18. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 70, B.M. Nr. 124868).....	160
Fotoğraf 19. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 72, B.M. Nr. 124868).....	161
Fotoğraf 20. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 68, B.M. Nr. 124855).....	161
Fotoğraf 21. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 19, B.M. Nr. 124852).....	161
Fotoğraf 22. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 71, B.M. Nr. 124856).....	162
Fotoğraf 23. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 75, B.M. Nr. 124856).....	162
Fotoğraf 24. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 73, B.M. Nr. 124869).....	162
Fotoğraf 25. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 74, B.M. Nr. 124864).....	163
Fotoğraf 26. Mühür Üzerinde Aslan Avı (Nadali, 2009-2010: 216, Fig. 1).....	163
Fotoğraf 27. Balavat Tunç Kapı Kabartmasında Aslan Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 16).....	163
Fotoğraf 28. Balavat Tunç Kapı Kabartmasında Aslan Avı (Curtis ve Talis, 2008: Fig. 32).....	164
Fotoğraf 29. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 100, B.M. Nr. 124877).....	164
Fotoğraf 30. Ninive Kuzey Sarayı Oda R Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 82, B.M. Nr. 124890).....	164
Fotoğraf 31. Ninive Kuzey Sarayı Koridor R Kabartmasında Aslan Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 133, B.M. Nr. 124878).....	165

Fotoğraf 32. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	165
Fotoğraf 33. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	165
Fotoğraf 34. Ninive Kuzey Sarayı Oda C Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 79, B.M. Nr. 1248862).....	166
Fotoğraf 35. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 90, B.M. Nr. 124886/7).....	166
Fotoğraf 36. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Aslan Avı (Barnett, 1958: Fig. 98, B.M. Nr. 124886/7).....	166
Fotoğraf 37. Ninive Kuzeybatı Sarayı Kabartmasında Balık Avı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 75, B.M. Nr. 124823).....	167
Fotoğraf 38. Ninive'den Balık Avı Kabartması (Parpola, 1987: 39, Fig. 13).....	167
Fotoğraf 39. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Tavşan, Kuş ve Ceylan Avı (Albenda, 2008: Fig. 11).....	167
Fotoğraf 40. Kavuşan Höyük'den Mühür Üzerinde Ceylan Avı (Kozbe, 2013: 95).....	168
Fotoğraf 41. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Geyik Avı (Barnett, 1958: Fig. 101, B.M. Nr. 124871).....	168
Fotoğraf 42. Rassam Obeliski Kabartmasında Geyik Avı (Albenda, 2008: 63, Fig. 2).....	168
Fotoğraf 43. Dur-şarrukin Sarayı Kabartmasında Kuş Avı (Caubet, 1995: Fig. 5).....	169
Fotoğraf 44. Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Barnett, 1958: Fig. 27, B.M. Nr. 124553).....	169
Fotoğraf 45. Balawat Tunç Kapı Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 14).....	169
Fotoğraf 46. Balawat Tunç Kapı Kabartmasında Yabani Boğa Avı (Curtis ve Tallis, 2008: Fig. 30).....	170
Fotoğraf 47. Kalhu Kuzeybatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:234, Fig. 28/d, BM ME 89419).....	170

Fotoğraf 48. Kalhu Kuzeypatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:234, Fig. 28/b BM ME 89829).....	170
Fotoğraf 49. Kalhu Kuzeypatı Sarayı'ndan Mühür Üzerinde Yabani Boğa Avı (Collon, 2008:233, Fig. 28/a BM ME 89799).....	151
Fotoğraf 50. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Yabani Katır Avı (Barnett, 1958: Fig. 103, B.M. Nr. 124877).....	151
Fotoğraf 51. Ninive Kuzey Sarayı Oda S Kabartmasında Yabani Katır Avı (Barnett, 1958: Fig. 104, B.M. Nr. 124882).....	151

HARİTALAR, TABLOLAR VE GRAFİKLER LİSTESİ

- Harita 1.** Assur Krallığı'nın Tarihsel Gelişimi (Sevin, 1999: 9, Çiz. 3'den yeniden düzenlenerek).....122
- Harita 2.** Mezopotamya ve Çevresi (Sevin, 1999: 4, Çiz. 2'den yeniden düzenlenerek).....122
- Tablo 1.** Yeni Assur Dönemi Yazılı Kaynaklarında Geçen ve Avlanılan Hayvanların Sayısal Değerleri.....124
- Tablo 2.** Yeni Assur Yazılı Kaynaklarında Geçen Bazı Yabani Hayvanların İsimlerinin Sümerogramları.....124
- Grafik 1.** Yazılı Kaynaklarda Geçen Bazı Yabani Hayvanların Sayısal Değerleri.....126
- Grafik 2.** Yazılı Kaynaklarda Bazı Kralların Avladıkları Yabani Hayvanların Toplam Sayısal Değerleri.....126

ÖNSÖZ

Av, insanoğlunun yaşamında Paleolitik Dönem'den başlayarak günümüze kadar devam etmektedir. Başlangıçta insanoğlunun en büyük kaygıları arasında öncelikli olarak beslenme gelmekteydi. Bu nedenle insanoğlu avladığı yabani hayvanlardan hem yiyecek olarak etinden, yağından hem de boynuz, kemik, yün ve derilerinden faydalanmıştır. Ancak zamanla toplumların yerleşik yaşama geçmesi, ilerleyen teknoloji ve devletleşme süreci ile birlikte avcılık beslenmenin yanı sıra farklı işlevler de (spor, eğitim, dini, politik gibi) kazanmıştır. Nitekim bu durum birçok uygarlığın hem yazılı kaynaklarına hem de tasvirli eserlerine yansımıştır.

Yakındoğu'da olduğu gibi Yeni Assur Krallığı'nda da av ve avcılığın önemli bir yeri olduğunu bilmekteyiz. Nitekim Yeni Assur Dönemi yazılı kaynaklarında avlanmaya dair geçen ibareler, görsel sanatlara (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler) yansıyan av tasvirleri ile avlanmada kullanılan teçhizatların kazılardan ele geçen örnekleri, bu önemi destekler niteliktedir. Bugüne değin konu üzerine sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak bu çalışmalarda avcılık detaylı değerlendirilmemiştir. Oysa Yeni Assur Dönemi avcılığı ile ilgili daha fazla arkeolojik verinin olduğu bilinmektedir. Bu açıdan çalışmamızda görsel sanatlar, yazılı veriler ve sınırlı sayıdaki antropolojik kalıntılardan yola çıkarak bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Konuyu incelerken avlanan yabani hayvan türleri, av teçhizatları ve yardımcı elemanlar, avcılığın işlevleri ile ilgili tüm verileri sunmaya çalıştık. Bu yönüyle çalışmamız hem bu alanda yapılmış olanlara katkı sağlamış hem de alanına yenilikler getirmiştir.

“Arkeolojik Veriler Işığı'nda Yeni Assur'da Av ve Avcılık” başlıklı konuyu sevgili hocam Bilcan Gökce, Yüksek Lisans ders döneminde bana tez konusu olarak çalışmamı önermiştir. Başlangıçta bu konuyu çalışıp çalışmama konusunda kararsız kalmıştım. Ancak daha sonraları konu üzerine yapmış olduğum ön çalışmalar ve hocamın da desteğiyle bu konuyu tez olarak çalışmaya karar verdim. Nitekim konum şekillenip sonlandığında ortaya çıkan verilerden ne kadar doğru bir karar vermiş olduğumu anladım.

Yenal SÜRÜN

GİRİŞ

Avcılık insanoğlunun ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar devam eden bir aktivite olarak tanımlanabilir. Yabani hayvanlar başlangıçta insanoğlu tarafından hem yiyecek olarak etinden, yağından hem de boynuz, kemik ve derilerinden istifade etmek için avlanmıştır. Zaman içerisinde avcılık, beslenme ve ekonomide olduğu kadar sosyo-kültürel açıdan da toplumların yaşamında rol oynamıştır. Böylelikle avlanma Yakındoğu'da birçok uygarlığın hem yazılı kaynaklarına hem de görsel sanatlarına (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler, kemerler gibi) yansımıştır.

Yakındoğu uygarlıklarında av sahneleri genellikle ortostatlar, steller, duvar resimleri, kabartmalar ve çeşitli eserler (kemerler, at pektoralleri, at göz siperlikleri, mühür vb.) üzerinde betimlenmiştir. Söz konusu betimlemelerde aslan, boğa, dağ keçisi, tavşan, kuş, geyik, balık vb. yabani hayvan avı sahneleri işlenmiştir. Av sahneleri zaman zaman tek bir konu olarak zaman zaman da savaş ya da dinsel içerikli konularla birlikte tasvir edilmiştir. Anatomik yapılarına uygun olarak verilmiş olan av hayvanları genellikle koşar ya da yürür pozisyonundadır. Avcılar; iki tekerlekli taşıt kasalarında, at üzerinde veya yaya olarak işlenmiştir. Av esnasında teçhizat olarak genellikle ok, mızrak, kılıç, olta; yardımcı eleman olarak atlı birlikler, piyadeler ve köpeklerden istifade edilmiştir. Bu tür av sahnelerini Uruk, Erken Hanedanlar, Akad, Orta Assur, Hitit, Geç Hitit, Urartu ve Pers gibi uygarlıkların sanatlarında da sıklıkla görebilmekteyiz.

Assur tarihinin son dört yüz yıllık evresi (M.Ö. 1000-612) “Yeni Assur Dönemi” olarak bilinmektedir. Bu dönemde krallık tüm Aşağı ve Yukarı Mezopotamya, Batı İran, Suriye, Doğu Akdeniz ve hatta Anadolu'ya; Çukurova ve Toroslar'a değin egemen ve güçlü bir imparatorluk haline gelmiştir (Sevin, 1999: 7). Bu kadar geniş bir coğrafyaya egemen olan Yeni Assur Krallığı, aynı zamanda M.Ö. I. binde Yakındoğu'nun da önemli ve büyük güçlerinden biri olmuştur. Hemen hemen her alanda başarı gösteren Yeni Assur Krallığı av ve avcılık konusunda da aynı başarıyı göstermiştir. Nitekim görsel sanatlar (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler gibi) ve yazılı kaynaklar avlanmanın Yeni Assur'da önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tezimizin amacı; arkeolojik buluntular, betimleme sanatı ve yazılı kaynaklar ışığında Yeni Assur'da av ve avcılığı değerlendirmektir. Bu amaçla, Yeni Assur Krallığı'nda avlanan yabani hayvan türleri, avlanmada kullanılan teçhizat ve yardımcı elemanlar çalışılmıştır. Ayrıca Yeni Assur'da avcılığın işlevleri incelenmiştir. Böylelikle avcılığın ekonomi ve beslenme, politik, dini ve sosyo kültürel yönleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bunların sonucunda da Yeni Assur Krallığı'nın Önasya uygarlıklarından Geç Hitit, Urartu gibi çağdaşı devletler arasındaki yeri ile bu çevre kültürlerin sanatına yaptığı katkılar ve sanatsal açıdan etkilediği ya da etkilendiği yönler tespit edilmeye çalışılmıştır. Yeni Assur Krallığı'nda av ve avcılık üzerine yapılmış olan çalışmalar, tezimiz kapsamına alınmıştır. Yapacağımız bu çalışmanın sonucunda Yeni Assur'da avlanmaya dair elde edilecek bilgi ve belgeler değerlendirilerek bilinenlere yeni katkılar sağlanmaya çalışılmıştır.

Bilindiği üzere Yeni Assur Krallığı, yayılım alanı içerisinde birçok kent inşa etmiştir. Bu merkezlerin birçoğunda bugüne kadar arkeolojik kazılar yapılmıştır. Yapılan kazılar neticesinde çok sayıda küçük buluntu ele geçmiştir. Ayrıca yapılan bilimsel çalışmalarda, Yeni Assur'un sosyo-kültürel yaşamına önemli bir katkı sağlayan duvar resimleri ve kabartmalar da rapor edilmiştir. Duvar resimleri ve kabartmalarda birçok konunun yanı sıra avlama da işlenmiştir. Yeni Assur Dönemi'ne ait hem yazılı kaynaklar hem de görsel veriler (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler gibi), avlama konusunda oldukça önemli ve detaylı veriler sunmaktadır. Nitekim bu veriler neticesine Köroğlu (2008), Öz (2016), Collon (2013) ve Albenda (1972, 2008) Yeni Assur'da avlanma üzerine makaleler yazmışlardır. K. Köroğlu (2008), makalesinde kabartmalar ışığında aslan, yabani boğa ve yabani eşek avını incelemiştir. Öz (2016), çalışmasının bir bölümünde yazılı metinler ve kabartmalar ışığında Yeni Assur'da avlanmayı değerlendirmiştir. Albenda (1972, 2008), makalelerinde aslan, geyik ve ceylan avını kabartmaları baz alarak incelemiştir. Collon (2008), çalışmasında farklı dönemlerle birlikte Yeni Assur evresine ait kuş avının betimlendiği bir kabartmayı vermiştir. Yeni Assur Dönemi'nde avlanma üzerine çok sayıda veri bulunmasına rağmen bu konu üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Nitekim söz konusu bu çalışmalarda deve kuşu, yaban kazı, dağ keçisi, kaplan, maymun, panter, fil, ayı,

tavşan, çekirge, yılan, balık gibi yabani hayvan türleri ile yazılı kaynaklarda avlamaya dair geçen ibareler, avcılığın işlevleri ve avda faydalanan yardımcı elemanlar ile teçhizatların kullanımına dair konular üzerinde durulmamıştır. Dolayısıyla tez konumuz kapsamında ele alınan bu çalışma, sözü geçen eksikliklerin giderilmesi açısından öncü sayılabilecek bir çalışma olma özelliğine sahip olup önem arz etmektedir.

Tez çalışmamızın **I. Bölüm**'ünde Yeni Assur Krallığı'nın tarihçe ve coğrafyası verilmiştir. Tarihçe kısmı kazı ve araştırma tarihçesi ile siyasi tarihçe olarak gruplandırılmıştır. Bu bölümde Yeni Assur coğrafyasında gerçekleştirilmiş olan kazı çalışmaları, yine Assur'un egemenlik kurduğu bu coğrafyada yapılmış yüzey araştırmaları ile filolojik çalışmalar verilmiştir. Coğrafya kısmında ise iklim, devletin sınırları, nehirler ve yolların yanı sıra avlama için önem oluşturan bitki örtüsüne dair veriler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Yeni Asur Krallığı'nın tarihçesi ile coğrafi özelliklerini bilmek veya ortaya koymak, avcılığın gerçekleştirildiği bu bölgenin anlaşılması açısından da önemli kolaylıklar sağlayacaktır.

“Yakındoğu'da Av ve Avcılığın Tarihsel Gelişimi (Paleolitik Çağ'dan Demir Çağ Sonuna Kadar)” başlıklı **II. Bölüm**'de ise Anadolu ve Mezopotamya'da Neolitik Çağ'dan Demir Çağ sonuna kadar avcılığın genel bir araştırma tarihçesi verilmiştir. Bahsi geçen bu bölgelerde avcılık, avlanan hayvanlar, avlamada kullanılan teçhizatlar ve yardımcı elemanlar açısından benzer özellikler göstermekle beraber, kendine özgü yerel özellikler de barındırmıştır. Bu bölümde Anadolu ve Mezopotamya'da bulunan uygarlıklar tarafından gerçekleştirilen avcılığı ayrıntılı incelemek mümkün değildir. Bu nedenle çalışmamızda konumuz kapsamındaki eserlerin daha çok ortak ve genel özellikleri dikkate alınmış ayrıntılardan kaçınılmıştır.

III. Bölüm “Yeni Assur'da Av ve Avcılık” olarak isimlendirilmiştir. Bu bölüm “Avlanan Hayvanlar”, “Avlamada Kullanılan Teçhizatlar ile Yardımcı Elemanlar” ve “Avcılığın işlevleri” olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır. “Avlanan

Hayvanlar” başlığı altında yazılı veriler ve tasvirli eserler (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler) ışığında avlanmış olan yabani hayvanlar (aslan, ayı, ceylan, kuş, geyik, balık, yabani eşek vb.) değerlendirilmiştir. Yine bir diğer alt başlık olan “Avlamada Kullanılan Teçhizatlar ile Yardımcı Elemanlar” bölümünde ise arkeolojik buluntular, yazılı veriler ve görsel sanatlar (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler) baz alınarak avlama esnasında kullanılan ok, kılıç, mızrak, kalkan, çit, kafes teçhizatları ile av sırasında avcının yanında yardımcı eleman olarak istifade edilen piyadeler, süvariler, haremağaları, köpekler ve katırlar verilmiştir. “Avcılığın İşlevleri” isimli üçüncü alt bölüm ise “Ekonomi ve Beslenme”, Politik”, “Dinsel” ve “Sosyo-Kültürel” olmak üzere dört alt başlık altında gruplandırılmıştır. Söz konusu alt başlıklar, yazılı veriler ve görsel sanatlar (kabartmalar, duvar resimleri, mühürler) ışığında değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme neticesinde Yeni Assurluların avlamayı öncelikle güç göstergesi, siyasi propaganda amaçlı, eğlence aktivitesi ve dini ritüellerin bir parçası olarak gördüğü anlaşılmıştır. Bunların yanı sıra Yeni Assur’da avcılığın beslenme ve ekonomik boyutunun olduğu da tespit edilmiştir.

IV. Bölüm Tartışma olarak isimlendirilmiştir. Bu başlık altında bu konu üzerine çalışma yapmış bilim insanlarının görüşleri de temel alınarak birtakım konulara açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu konular arasında Yeni Assur’da avlanan hayvan türleri, sayıları, cinsleri, avlayan kişiler, avda kullanılan teçhizatlar ile yardımcı elemanlar, avlamanın işlevleri, çağdaşlarıyla karşılaştırmalar gibi konular üzerinde durulmuş ve bunlara açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

V. Bölüm olan Sonuçlar’da ise avlanan hayvan türleri, av teçhizatları ve yardımcı elemanları ile avcılığın işlevleri olmak üzere daha önce değerlendirilmiş olan bölümlerde ele alınan çeşitli konuların değerlendirmesi yapılmıştır.

1. YENİ ASSUR TARİHÇE VE COĞRAFYASI

1.1. Kazı ve Araştırmalar Tarihçesi

Yeni Assur Krallığına ait ören yerlerinin kazı tarihçesi 19. yüzyılın başlarına uzanmaktadır (Sevin, 1999: 17). Nitekim İngiliz koleksiyoncu C. J. Rich tarafından 1820 yılında Assur kenti Ninive (Koyuncuk) sitadeline ilk kazılar gerçekleştirilmiştir. Akabinde aynı yerde P. E. Botta çalışmalar yürütmüştür. Daha sonra 1843-1844 yılları arasında P. E. Botta, E. N. Flandin ile birlikte Dur-şarrukin (Khorsabad) kentinin kazısını yapmışlardır (Botta, 1850). Yine A. H. Layard 1845 yılında Kalhu (Nimrud) kazılarını, 1846 yılında ise Kalhu'daki II. Aşşur-nasir-apli'nin (M.Ö. 883-859) Kuzeybatı ve Aşşur-aha-iddi'nin (M.Ö. 680-669) Güneybatı Saraylarını kazmış ve Ninive'de yaptığı sondajla sitadelin güneybatısında bulunan Sin-ahhe-riba'nın (M.Ö. 704-681) sarayını tespit etmiştir (Layard, 1849; Sevin, 1999: 17-18).

1851-1855 yılları arasında Dur-şarrukin'de Fransız V. Place tarafından kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 1851 yılında H. C. Rawlinson, çivi yazılı belge bulmak amacıyla Kalhu Kuzeybatı Sarayı ve Ninurta Tapınağı'nda çalışmalar yürütmüştür. Bunun akabinde H. Rassam Kalhu'da yürüttüğü çalışmalarda Kuzeybatı Sarayı'nın yanı sıra Merkezi Saray, III. Adad-nirari Sarayı'nın bir bölümünü ve Nabu Tapınağı'nı ortaya çıkarmıştır. H. Rassam'dan sonra Kalhu kazılarına 1855 yılına kadar W. K. Loftus devam etmiştir. Bunların yanı sıra W. K. Loftus aynı yıl Ninive'de de çalışmalar yapmıştır (Loftus, 1857; Sevin, 1999: 18).

1855 yılından sonra Assur üzerine yapılan çalışmalar daha çok çivi yazılı metinler üzerinedir. Nitekim 1872 yılında G. Smith ve 1878'de de A. H. Rassam çivi yazılı belgeler bulmak amacıyla çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. 1887-1891 yılları arasında E. A. W. Budge, 1903'te de L. W. King Ninive'de kazılar yapmışlardır. 1903 tarihinde başkent Assur'da ve 1913 yılında Kar-Tukulti-Ninurta'da da W. Andrae başkanlığında kazılar yürütülmüştür (Sevin, 1999: 19).

1927 yılı ile birlikte Yeni Assur Krallığı ile ilgili sistematik kazı çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalardan ilki R. C. Thompson tarafından British Museum adına Ninive'de yapılmıştır. Ayrıca F. Thureau-Dangin başkanlığında Kuzey Suriye'de 1928-1929 yılları arasında Hadatu'da (Arslantaş) ve 1929-1931 yılları arasında Til Barsip'de (Tell Ahmar) gerçekleştirilmiş olan kazı çalışmaları da Yeni Assur eyalet kentleri hakkında önemli bilgiler vermiştir (Sevin, 1999: 20).

II. Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra M. E. L. Mallowan başkanlığında 1974-1978 tarihleri arasında Kalhu'da II. Aşşur-nasir-apli'nin Yanık Sarayı ve II. Şulmanu-aşerid'in (M.Ö. 858-824) kışla-sarayında çalışmalar yapılmıştır (Mallowan, 1966). Ayrıca M. E. L. Mallowan 1956 ve 1957 yıllarında iki sezon boyunca Balawat kentinde kazılar yürütmüştür (Sevin, 1999: 21).

Irak ve Kuzey Suriye dışında Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde de Assur izleri taşıyan yerleşimler söz konusudur. Nitekim bu yerleşim yerlerinde de çalışmalar yapılmıştır. 1951-1952 yılları arasında S. Lloyd ve N. Gökce tarafından Urfa'nın 16. km. güneyindeki Sultantepe'de kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Lloyd ve Gökce, 1953: 27-51). Böylelikle bir tapınağa ilişkin çivi yazılı tabletlerden oluşan arşiv ortaya çıkarılmıştır (Lloyd, 1954: 101-110). Yine S. Lloyd ve N. Gökce Assur'un son başkenti Harran'da çalışmalar yürütmüşlerdir. Ayrıca Diyarbakır il merkezinin 40 km. güneydoğusunda bulunan Üçtepe (Kurkh) Höyüğü'nde 1988-1992 yılları arasında V. Sevin tarafından kazılar başlatılmıştır. Söz konusu kazıda höyüğün 7-8. yapı katlarının Yeni Assur'a ait olduğu tespit edilmiştir (Köroğlu, 1998). Yine Diyarbakır ili, Bismil ilçesinin güneydoğusunda bulunan Ziyaret Tepe Höyüğü'nde de T. Matney başkanlığında 2001 yılında başlayan ve devam eden kazı çalışmalarında Yeni Assur Dönemi kalıntıları ortaya çıkarılmıştır.¹ Bunların yanı sıra Diyarbakır ili, Bismil ilçesinin yaklaşık 10 km. güneydoğusunda; Yenice Köyü; İnardı mezarı sınırı içinde konumlanan Kavuşan Höyüğü'nün III. yapı katı Yeni Assur'a denk gelmektedir.²

¹[http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=9270&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=9270&html=ages_detail_t.html&layout=web) (Erişim Tarihi: 14.09.2016).

²[http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=9266&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=9266&html=ages_detail_t.html&layout=web) (Erişim Tarihi: 28.11.2016).

1.2. Siyasi Tarihçe

Yeni Assur krallarının izlemiş olduğu genişleme politikası neticesinde devlet oldukça geniş bir coğrafyada egemenlik kurmuştur. Nitekim geniş bir coğrafyada hâkimiyet sürmüş olan Yeni Assurlular askeri, dini ve ekonomik alanlarda olduğu kadar siyasi alanda da büyük ilerlemeler kaydetmişlerdir. Yeni Assur Krallığı'nın doğuşu II. Aşşur-dan (M.Ö. 934-912) ve oğlu II. Adad-nirari (M.Ö. 911-891) dönemlerinde gerçekleşmiştir. Bu baba-oğul ilk olarak Kalhu ve Ninive kentlerinin bulunduğu başkentte güvenliği sağlamışlardır. Ardından II. Adad-nirari, Arami ve Nairi halklarına karşı başarılı seferler yapmıştır. Bunun akabinde II. Adad-nirari batı ve kuzeybatı bölgelerine yönelerek Hanıgalbat, Huzirina (Sultantepe), Guzana (Tel Halaf) çevresindeki Bit-Bahiyani'yi almış ve Assur sınırlarını Habur Bölgesi'ni kapsayacak şekilde genişletmiştir. Yine II. Adad-nirari, krallığının sonlarına doğru Hanıgalbat'a yedi sefer düzenlemiş ve bu sefer sonucunda bölgedeki yerleşimleri vergi ve haraca bağlamıştır. Aynı kral güney sınırını ise M.Ö. 891 yılında Babil ile yapılan antlaşma ile güvence altına almıştır (Köroğlu, 2006: 154-155).

II. Adad-nirari'den sonra tahta geçen oğlu II. Tukulti-Ninurta da (M.Ö. 890-884) Yukarı Dicle Bölgesi ve Van Gölü'nün güneybatısındaki Nairi ülkesine seferler düzenlemiştir. Daha sonra Assur'un güneyinde antlaşmalarla sağlanan istikrarın bozulması üzerine Babil ülkesine ilerleyerek Dur-Kurigalzu ve Sippar'ı ele geçirmiştir. Ayrıca II. Tukulti-Ninurta kuzeydeki Muşkularla da savaşmıştır (Sevin, 1999: 8; Köroğlu, 2006: 155).

Yeni Assur Krallığı'nın genişleme politikası, kral II. Assur-nasir-apli (M.Ö. 883-859) döneminde de artarak devam etmiştir. Bu kral çevre bölgelerden aldığı ganimet ve haraçlar ile insan gücünü, bayındırlık faaliyetlerinde kullanmıştır (Köroğlu, 2006: 156). II. Assur-nasir-apli başkenti Kalhu'ya taşımıştır. Kral tahtta kaldığı süre içinde toplam on dört sefer düzenlemiştir. Doğu ve güneydoğu yönünde, Diyala bölgesine; Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde Yukarı Dicle'ye askeri seferler gerçekleştirmiştir. Yine Kuzey Suriye üzerinden Til Barsip (Tel Ahmar) çevresine egemen olan Bit-Adini isimli Arami Krallığı üzerine dört sefer düzenlemiştir (Köroğlu, 2006: 156-159).

II. Assur-nasir-apli' nin halefi III. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 858-824) döneminde ülkenin batısında bulunan yerel krallıklara karşı güç gösterileri devam etmiştir. Bu kral 34 yıllık saltanatı boyunca 34 sefer düzenlemiştir (Köroğlu, 2006: 161-162). Fırat Nehri civarındaki Bit-Adini isimli Arami Krallığı Assur eyaletine dönüştürüldü (Köroğlu, 2006: 161-162). III. Şulmanu-aşerid, Toroslar ve berisindeki Doğu Anadolu yüksek yaylasında bulunan aşiretler üzerine beş sefer yapmıştır (Köroğlu, 2006: 161-162). Til-Barsip'in adı Kar-Şulmanu-aşerid olarak değiştirildi (Sevin, 1999: 8-9). Kralın saltanatının son yıllarında ülkede; içinde Assur, Ninive, Arbail ve Arrapha'nın bulunduğu 27 önemli kent ayaklandı (LAR I, 1926: yazıt no. 715; Sevin, 1999: 10). Bu ayaklanmayla birlikte Assur 70-80 yıl kadar sürecek bir zayıflama dönemine girmiştir (Sevin, 1999: 10). Ayrıca bu dönemde Assur için büyük bir tehlike oluşturacak olan Urartular ortaya çıkmıştır (Sevin, 1999: 10-11; Köroğlu, 2006:163-164).

V. Şamşi-Adad (M.Ö. 823-811) döneminde eyalet yöneticilerinin katıldığı isyanlar bastırılmıştır (Sevin, 1999: 10). Kral at ihtiyacı için Nairi ülkesine ve ganimet için Babil ülkesine seferler gerçekleştirmiştir (Köroğlu, 2006:163).

V. Şamşi-Adad öldüğünde yerine oğlu III. Adad-nirari (M.Ö. 810-783) geçti. Bu kral batıda Damaskus'u almakla yetinmemiş Samaria, Sidon ve Tyre kentlerini vergiye bağlamıştır. III. Adad-Nirari'den sonra Assur tahtına sırasıyla IV. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 782-777), III. Aşşur'dan (M.Ö. 771-754), V. Aşşur-nirari (M.Ö. 753-746) ve III. Tukulti-apil-Eşarra (M.Ö. 745-727) gelmiştir (Sevin, 1999: 10).

III. Tukulti-apil-Eşarra (M.Ö. 744-727) tahta çıktıktan hemen sonra iç karışıklıkları bastırması ve saltanatı sırasında yitirilmiş bölgeleri yeniden almıştır (Köroğlu, 2006: 164). Kral, eyalet sınırlarını daralttı ve eyalet valilerinin yetkilerini kısıtladı. Yine bu dönemde aralarında Kaldeliler, Aramiler ve Medler'in yer aldığı zorunlu nüfus nakilleri yapılmıştır. Kral, saltanatının ilk yıllarında Arami kabileleriyle mücadele ederek bölgede düzeni sağlamıştır. "Sümer ve Akkad Ülkelerinin Kralı" ünvanını kullanan kralın yeni hedefi, kuzeydeki en büyük düşmanı Urartu'ydu. Nitekim Urartu kralı II Sarduri'yi (M.Ö. 756-735/30) Adıyaman/Gölbaşı'nda yapılan bir savaşta bozguna uğrattı (Köroğlu, 2006: 165-

166). Ayrıca Urartu başkenti Tuşpa'ya (Van) kadar ilerleyerek Urartu'nun Akdenize inme politikasını engellemiştir. Bu dönemde Yukarı Dicle Bölgesi'ndeki Tuşhan eyaleti yeniden güvenli bölge haline getirilmiş ve Nairi kralları vergiye bağlanmıştır. Bunların yanı sıra Güneydoğu Anadolu'daki Harran üzerinden batıya giden Arami kenti Hadatu (Arslantaş) eyalet merkezi oldu (Sevin, 1999: 12; Köroğlu, 2006:165-167).

III. Tukulti-appil-Eşarra'dan sonra başa geçen oğlu V. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 726-722) dönemi hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Bu kraldan sonra Assur tahtına II. Şarru-kin (M.Ö. 721-705) geçer. Kral, hükümdarlığının ilk yılında Kaldeli prens II. Marduk-apla-iddina ile uğraşmıştır. Akabinde Suriye'de bulunan Hamat'ı (Hama) Assur eyaletine dönüştürmüştür. M.Ö. 714 yılında kuzeye doğru ilerleyerek Urartuları yenip, kutsal kentleri Muşasiri (*Ardini*) yağmaladı. Kral Babil'i ele geçirdikten sonra kuzeybatı sınırlarında bulunan ve sürekli sorunlar yaratan Tabal ve Muşku'larla (Phryg) olan anlaşmazlıkları diplomasi ve askeri seferlerle bitirmiştir (LAR II, 1968: 5, 13, 19-22).

Assur tahtına geçen kral Sin-ahhe-riba (M.Ö. 704-681) ülkesine güvenilir sınırlar çizerek, düzenli olarak yapılan yıllık askeri seferlere son verdi ve devletin başkentini Ninive'ye taşıdı (LAR II, 1968: 13). Bu kral döneminde yapılmış olan askeri faaliyetler güneyde Babil Bölgesi'nde, batıda ise Anadolu ve Doğu Akdeniz kıyısında yürütülmüştür (Köroğlu, 2006: 173). Kral Babil'e karşı düzenlemiş olduğu bir seferde başarısız olmakla birlikte yaptığı ikinci girişimde geçici bir başarı sağlamıştır. Bu dönemde Asur ordusu M.Ö. 689 yılında Güney Mezopotamya'da baş kaldıran kentleri ve Babil'i surları ve tapınaklarıyla yıktı. Baş Tanrı Marduk'un heykeli ve hazineleri Assur'a getirilmiştir. Kral, 701 yılında Filistin ile Fenike bölgelerine sefer düzenleyerek Yahuda Krallığı'nın kenti Lakiş'i (Tell et Duweir) almış ve Kudüsü haraca bağlamıştır. Bunların yanı sıra kral, Anadolu üzerine seferler düzenleyerek Kikia ve müttefikleriyle savaştı (Köroğlu, 2006: 175). Yine başta Tarzi (Tarsus) olmak üzere isyancı kentleri ele geçirdi. Kral, tapınakta dua ederken oğullarından biri tarafından suikaste kurban gitmiştir (Köroğlu, 2006: 174-175).

Sin-ahhe-riba'i oğlu Aşşur-aha-iddin (M.Ö. 680-669) izlemiştir. Kral, 12 yıllık saltanatı boyunca babasını uğraştıran sorunları çözmeye çalışmıştır. Bu nedenle

ilk olarak Babil'deki Bit Yakın kabilesinin yarattığı sorunları çözümlendi. Akabinde kuzeyde Tabal eyaletine giren Kimmerler'i yenilgiye uğrattı (LAR II, 1968: yazıt no. 516, 530). Yine de bu terör havasına son verebilmek için tek kızı Şeru a-eterat'ı İskit prensi Bartatua ile evlendirdi (Sevin, 1999: 14). Bunların yanı sıra Suriye çöllerinde oturan Araplar'la dostluk kurdu ve M.Ö. 671 yılında Mısır'da hâkimiyet sağladı (LAR II, 1968: yazıt no. 580).

Aşşur-ban-apli (M.Ö. 668-627) tahta çıkar çıkmaz Mısır'daki ayaklanmayı bastırdı (LAR II, 1968: yazıt no. 770, 776). Kral, imparatorluğu en geniş sınırlarına ulaştırdı. Bununla birlikte kuzeydeki huzursuzluklar ve eyaletlerdeki karışıklıklar devam ediyordu. Aşşur-ban-apli Kaldelilerle birleşerek Elam'ın başkenti Susa'ya girdi. Bunun akabinde Aşşur-ban-apli kendini Babil kralı ilan etti (LAR II, 1968: yazıt no. 787).

Aşşur-ban-apli'nin ölümü ile birlikte krallık çökmeye başladı. Bu çöküşün başlıca nedenleri; kuzeyde Kimmer ve İskit göçebelerinin yarattığı huzursuzluklar, Med kabilelerinin bir krallık çevresinde birleşmesi ve son olarak da Babil'deki ayaklanmalardır. Tüm bu olumsuz koşullar neticesinde Assur İmparatorluğu M.Ö. 609 yılında tarih sahnesinden silinmiştir (Sevin, 1999: 15; Köroğlu, 2006: 180-182).

1. 3. Coğrafya

Yeni Assur Krallığı; Assur (Qalat Şargat) Nimrud, Niniveh gibi bazı kentlerin bulunduğu bugünkü Irak'ın kuzeyinde doğmuş ve burayı mekan edinmiştir. Mezopotamya olarak tarif edilen bu bölge kabaca batıda Halep, doğuda Zagros Dağları, güneyde de Basra Körfezi arasında uzanmaktadır (Harita 1-2). Eski Mezopotamya halkları tarafından bütününe bir ad verilmemiş olan ülke, *Sumer*, *Akkad*, *Assyria* ve *Babylonia* biçiminde çeşitli adlar taşımıştır (Sevin, 1999: 1).

Yeni Assur Krallığı'nın kurulduğu bu coğrafya bitümen, kil ve tarımsal ürünler yönünden zengindir. Ancak söz konusu coğrafyada maden, sert taş ve kaliteli kereste bulunmamaktadır. Bu tür malzemeler erken dönemlerden itibaren Anadolu, K. Suriye, Akdeniz gibi çevre bölgelerden temin edilmiştir. Örneğin, Neolitik Çağ'ın en erken evrelerinde alet yapımı için gerekli olan volkanik obsidyen, Doğu Anadolu'da Van Gölü kıyısındaki Nemrut Dağı ve Bingöl Dağları'ndan; bakır

Diyarbakır yakınlarındaki Ergani'den, kaliteli sedir, selvi ve ardıç ağaçları Lübnan ya da Amanoslar'dan sağlanıyordu (Sevin, 1999: 5).

Yeni Assur Krallığı'nın egemen olduğu bölgede yol güzergahları da önemli bir yer tutmaktaydı. Dönemin yazılı kaynaklarında yol "*harranu*", krali yol "*harran šharri*" olarak geçer (Sevin, 1999: 6). Bu yolların Assur kentleri arasında krali yazışmaları taşıyan kuryeler için tasarlanmış olduğu önerilmiştir (Kessler, 1997: 129-136; Danzing, 2011: 1). Bunların yanı sıra dönemin arkeolojik kalıntıları da yollar hakkında veri sağlamaktadır. Arkeolojik verilerden Suriye ve Akdeniz kıyılarına doğru başlıca iki büyük yolun uzandığı bilinmektedir. Bunlardan ilki Bağdat'ın güneyindeki Sippar'dan başlayıp, Fırat kıyısını izleyerek Mari'ye (Tell Hariri), daha sonra çölü Tadmor (Palmyra) üzerinden aşarak Hums bölgesine ulaşır. Bu yol buradan da Fenike limanları, Şam ya da Filistin'e doğru uzanan çeşitli kollara ayrılıyordu. Ayrıca bu yol Dicle'yi Ninive'de geçerek Cezire'yi aşmakta, Şubat-Enlil (Tell Leilan), Guzana (Tell Halaf) ve Urfa yakınındaki Harran üzerinden, Fırat'ı Kargamış yakınlarında geçerek Halep'e, buradan da Doğu Akdeniz kıyılarına ulaşmaktaydı. Assur belgelerinde "*harran šarri*" (kral yolu) olarak tanımlanan bu güzergâhın bir kolu da kuzeye, Anadolu'ya doğru gitmekteydi. Doğu ile ulaşım sağlayan en önemli yol ise Bağdat'tan Diyala Vadisi ve Halwand Geçidi üzerinden Kirmanşah ve Hamadan'a varan Ortaçağlar'ın Horasan Yolu'dur. Mezopotamya'nın büyük yollarından sonuncusu, güneyde Basra Körfezi yönündedir (Sevin, 1999: 6).

Fırat ve Dicle Mezopotamya'nın önemli iki nehridir (Harita 1-2). Bölge için yaşam kaynağı olan bu iki nehir tarım için gerekli su kaynakları olmasının yanı sıra, taşıdıkları alüvyonla da yeni tarım alanı oluşturmuşlar ve bol miktarda kil getirmişlerdir. Ülkeye hayat veren bu iki ırmaktan Fırat, çivi yazılı belgelerde Purattu ve Mala, klasik yazarlarda Euphrates, Arapça kaynaklarda da al-Furat olarak anılır. 2780 km. uzunluğundaki Fırat Nehri, Doğu Anadolu yüksek yaylasından, Van Gölü'nün kuzeyindeki Ağrı ve Erzurum Havzası'ndan doğar. İki ana kol olan Karasu ile Murat'ın birleşmesinden sonra Torosları aşarak güneye iner ve bu alanda Habur ve Balih ırmakları ile birleşir. Bunun akabinde Fırat, Sippar yakınlarında Dicle'ye en yakın konuma geldikten sonra yatağı genişler. Güneydeki düzlükte Fırat, Basra Körfezi'ne dökülür. Dicle nehri çivi yazılı belgelerde idiglat, klasik yazarlarda Tigris

ve Arapça kaynaklarda da Dicle olarak geçmektedir. 1900 km. uzunluğundaki ırmak, Elazığ'ın güneyindeki Hazar Gölü'nden doğarak güneydoğu yönünde bir akış yolu izler. Diyarbakır Havzası'nda Pamukçay ve doğuya doğru Batman, Garzan ve Botan Çayları ile beslenir. Tur Abdin Dağları'nın güneyinde Aşağı Musul'da Büyük Zap ve Küçük Zap Çaylarıyla birleşir; Samarra ile Balad arasında Mezopotamya Ovası'na girer. Mezopotamya için önemli olan bu iki nehir yalnızca tüm ovayı birleştirmekle kalmayıp, ulaşım ve taşıma açılarından da bölge yerleşiklerine büyük kolaylıklar sağlamaktaydı (Sevin, 1999: 2, 5; Köroğlu, 2006: 17-18).

Mezopotamya'nın iklimi eski zamanlardan günümüze değin fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Bölgenin güneyinden kuzeyine, batısından doğusuna doğru gidildikçe karasal iklim özellikleri görülür. Yaz mevsimi bölgede sıcak geçmesine rağmen, kış mevsimi güneyde ılık, kuzeyde soğuk geçer. Nitekim Ocak ayı ortalaması Musul'da 4.5 derece, Basra'da 12.5 derece, Bağdat'da 9.7 derecedir. Ülkenin kuzey bölümlerinde, yani yağışın nispeten arttığı bölgelerde fıstık çamları ve bazı meşe türlerinin oluşturduğu ormanlar bulunmaktadır. Ormanlık alanlar dışında step en yaygın bitki örtüsüdür. Batı ve güney bölgelerinde ise bitki örtüsü iyice cılızlaşır ve çöllerde vahalar dışında bitki örtüsü pek görülmez (Özey, 2009: 315-316). Günümüzde bu coğrafi alan içerisinde yabani hayvan olarak yaban eşeği, çakal, sırtlan, yaban domuzu, yarasa, sansar, porsuk gibi memeliler ile kertenkele ve kaplumbağa gibi sürüngenler yer almaktadır. Bölgede bu hayvanlardan yaban eşeğinin soyu hemen hemen tükenirken, bilinen son aslan da 1910 yılında vurulmuştur.³ Bunların yanı sıra serçe, kınalı keklik, bildircin, ibibik, güvercin, yaban güvercini, ördek, yabani ördek, dağ bülbülü gibi kuş türleri de söz konusudur. Nehirlerde ve göllerde ise sazan, alabalık, bıyıklıbalık, yayınbalığı ve çöpçübalığı yaşar. Aynı zamanda bölgeye çok sayıda göçmen kuş da uğrar.⁴

Yeni Assur Dönemi'nde de avlanma, ilk kentlerin ve uygarlıkların geliştiği nehir vadisinden birkaç yüz kilometre uzakta, Suriye stepleri, Zagros Dağları ve Toros Dağları'nın ormanlarla kaplı yamaçlarında gerçekleştirilmiştir (Köroğlu, 2008: 4). Günümüzde varlığı bilinen yabani hayvanlarının birçoğu Yeni Assur Dönemi'nde

³https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_co%C4%9Frafyas%C4%B1.(ErişimTarihi:07.11.2016)

⁴https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_co%C4%9Frafyas%C4%B1.(ErişimTarihi:07.11.2016)

de bilinmektedir. Nitekim söz konusu coğrafyada gerçekleştirilen avlanmada elde edilen yabani hayvanlar aşağıda yazılı ve tasvirli eserler (kabartmalar, duvar resimleri ve mührler) ile sınırlı sayıdaki antropolojik kalıntılar ışığında değerlendirilmiştir.

2. YAKINDOĞU'DA AV VE AVCILIĞIN ANA HATLARIYLA TARİHSEL GELİŞİMİ (Paleolitik Çağ'dan Demir Çağları Sonuna Kadar)

İnsanoğlu, tarım ve hayvancılığa geçiş yapmadan önce geçimini yabani hayvanları avlayarak sağlıyordu. Nitekim yabani hayvanlardan besin olarak istifade etmenin yanı sıra kemik, boynuz ve derilerinden de faydalanmışlardır. İlerleyen süreçte insanoğlunun yerleşik hayatta tarımsal üretime geçmesi, bazı hayvan türlerinin evcilleştirilmesi ve devletleşme süreci ile birlikte avlanma artık başka boyutlar (spor, eğitim, politik, din gibi) kazanmıştır. Nitekim bu durum Yakındoğu'da birçok uygarlığın hem yazılı kaynaklarına hem de tasvirli eserlerine yansımıştır.

Avcılık faaliyetleri en erken dönem olan Paleolitik Çağ'dan (M.Ö. 1.000-000-9600) itibaren başlamıştır. Bu çağda insanlar tamamen tüketici bir yapı sergiliyorlardı ve avlanmayı da buna yönelik gerçekleştirmişlerdir. Nitekim Filistin'in Levant Bölgesi'nde görülen Kebara kültüründe (M.Ö.18.000-11.000) avcı ve toplayıcılıkla uğraşan, göçebe topluluklar bulunmaktadır. Keza Karmel Dağı'nda Nahal Oren'de bulunan kemiklerin yaklaşık dörtte üçü ceylan, Petra yakınlarındaki Vadi Medamaq'dakilerin yüzde 80'den çoğu yaban keçisi kemiğidir (Roaf, 1996: 27). Yine Filistin'nin Levand Bölgesi'nin bir diğer kültürü olan Natuf Kültürüne (M.Ö.11.000-9.300) ait birçok merkezde insanlar belli yabanıl hayvan türlerini avlardı. El Vad ve Nahal Oren'de bulunan hayvan kemiklerinin yüzde 80'i, Fırat kıyısındaki Ebu Hureyra'da bulunanların ise yüzde 65'i ceylan kemiğidir. Ayrıca Güney Ürdün'de Petra yakınlarındaki Beidha'da başlıca av hayvanı yabani keçiydi. Ürdün Vadisi'nde Ayn Mallaha'da bulunan kemikler arasında ceylanla birlikte karaca, alageyik, yaban domuzu ve bir miktarda yaban sığırı, keçi, tilki, sırtlan ve yaban tavşanı vardır. Ayn Mallaha'da ise kuş, balık, salyangoz, midye, yılan, kaplumbağa ve kemirgenlerde bulunmuştur (Roaf, 1996: 29). Bunların yanı sıra Suriye'de Fırat nehri kenarında konumlanan ve bir höyük olan Abu Hureyra yerleşikleri Fırat ırmağı kıyısına göç eden ceylanları avlayarak günlük yaşam gereksinimlerini karşılamışlardır. Fakat bunun yanında yabani sığır ve onager (öküz) gibi büyük hayvan türlerine rastlanmıştır. Yine Suriye'de Musul'un 50 km batısında bulunan Kermezdere'de de keçi, koyun, domuz, ceylan gibi orta büyüklükteki

hayvan türleri ve tavşan, tilki gibi küçük hayvanlar ile çok çeşitli kuş türlerine rastlanmıştır (Weiss, 1985: 52,54). Anadolu'da ise İstanbul ili Küçükçekmece sınırları içinde bulunan Yarımburgaz Mağarası'nda kazı sırasında ele geçirilen fosil hayvan kemikleri arasında at, yaban eşiği, kızıl geyik, alageyik, karaca, bizon, yaban domuzu, yaban keçisi ve su aygırı gibi otçullara ve panter, benekli sırtlan, kurt, tilki, çakal gibi türlerde rastlanmıştır. Keza Antalyanın 30 km. kadar kuzeybatısında Karain mağarasında paleolitik tabakasında antik fil, su aygırı, mağara aslanı, mağara sırtlanı, mağara ayısı, öküz, at, geyik, alageyik; orta Paleolitik tabakasında çok sayıda ovis/capra, bizon, öküz, at, geyik, sığır, domuz ve ayı kalıntıları ele geçmiştir (Sevin, 2003: 33). Ayrıca Öküzini Mağarası'ndan Üst Paleolitik Dönem'e (M.Ö. 45000-9600) ait bir çakıl taşı üzerinde öküz ve avcı figürleri betimlenmiştir (Sagona ve Zimasky, 2015: 28). Yine Kars Yazılıkaya/Camuslu Mağarası'nda geyik avı sahnesi işlenmiştir (Sevin, 2003: 38).

Neolitik Çağ (M.Ö. 8000-5500) ile birlikte insanoğlu yerleşik yaşama geçmiştir. Ancak yerleşik yaşama geçmekle birlikte avcılık devam etmiştir. Filistin'de Ürdün Vadisi'nde yer alan Eriha'da (Jericho) yapılan kazı çalışmalarında ceylan ile yabani koyun ve yabani keçi kalıntıları tespit edilmiştir (Roaf, 1996: 33). Ayrıca Kuzey Irak'ta Umm Dabagiyeh'de Erken Neolitik Döneme ait yerleşmede ele geçen kemiklerin üçte ikisi bir yaban eşiği türü olan onager, yüzde 15'i kadarı ceylanlara aittir (Roaf, 1996: 47). Yine Neolitik Çağ'da Kuzey Irak'ta bulunan Dabaciye yerleşiminin merkezi depo yapılarında bol miktarda yaban eşiği kemiği ve postu bulunmuştur (Nissen, 2004: 40). Ayrıca Duh –Luran Yaylası'nda, Zağros Dağları'nın batı sınırındaki küçük ovalardan biri üzerindeki küçük bir yerleşim yeri olan Ali Koş'ta bir dereceye kadar balıkçılık ve avcılık devam etmiştir (Nissen, 2004: 47). Anadolu'da Neolitik Dönem'de avlanmaya dair tasvir sanatında işlenmiş örnekler, Çatalhöyük tabaka V'deki bir duvar resmidir. Söz konusu sahnede bir yabani boğayı avlamaya çalışan insan figürleri tasvir edilmiştir (Hodder, 2006: 94, Res. 38). Yine Çatalhöyük A.III.1. tabakasında leopar postu giymiş 21 insan figürü geyikleri avlarken betimlenmiştir (Clamagirand ve Pelon, 2009: 4, Figs. 2, 8). Ayrıca A Keramik Neolitik olarak bilinen ve M.Ö. 9. bin yılın ikinci yarısına tarihlenen Çayönü, Göbeklitepe, Gürcütepe, Yenimahalle Tepesi, Nevali Çori, Demirci, Hallan Çemi'de yarı yerleşik ve yarı avcı olarak yaşayan insanlar için yaban domuzu ve

ceylanın önemli bir besin kaynağı olduğu belirtilmiştir. Keza Çayönü'nde ele geçmiş geyik, yaban domuzu, ayı, tilki ve tavşanın da önemli av hayvanları olduğu ileri sürülmüştür (Ünal, 2012: 662). Yine Göbeklitepe'de bulunmuş olan T şeklindeki dikilitaşlar üzerinde işlenmiş yaban eşeği, gazel, aslan, ayı, tilki, yaban domuzu ve tavşan gibi hayvanların av niteliği taşıdığı ifade edilmiştir (Schmidt, 2009: 196).

Kalkolitik Dönem'de (M.Ö. 5500-3500) taş ve metal alanındaki gelişmelere paralel olarak avcılığın da geliştiği söylenebilir. Örneğin, Kuzey Irak'ta Tell Arpaçiyah'dan ele geçmiş ve M.Ö. 4980'lere tarihlendirilen bir Halaf çömleği üzerinde çeşitli figür ve motiflerle birlikte geyik avı sahnesi işlenmiştir (Collon, 2013: 54, Pl. XVIII). Yine Güney Mezopotamya'da hüküm sürmüş olan M.Ö. Uruk'ta bulunmuş ve M.Ö. 3300'den daha eskiye tarihlenen bazalt yapımı "Uruk Aslan Avı Steli" de önemli verilerden biridir. Stel üzerindeki sahnede bir erkek figürü aslanı mızrakla avlarken resmedilmiştir (Strommenger, 1964: Fig. 18). Anadolu'da ise Kahramanmaraş/Domuztepe kazılarında ele geçen ve Halaf Dönemi'ne ait bir seramik gövdesi üzerinde Kalkolitik Çağ'ın avcılık kültürünü yansıtan bezeme öğeleri söz konusudur (Gürdil, 2011: 107).

Tunç Çağlarında (M.Ö. 3000-1200) Yakındoğu önemli siyasi, sosyolojik, disel ve teknolojik gelişmelere sahne olmuştur. Bu çağda, önceki dönemlere ait tarım, hayvancılık, çömlekçilik, dokumacılık ve özellikle de maden kullanımı açısından büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Nitekim bu gelişmeler kendini avcılıkta da göstermiştir. Mezopotamya'da Erken Hanedanlar Dönemi IIIa'ya (M.Ö. 2600-2500) ait bir mühürde, mızrağa benzeyen bir aletle geyik ve aslan avlayan avcılar işlenmiştir (Öz, 2016: 145). Yine Akad Dönemi (M.Ö. 2350-2150) mühürlerinde betimlenmiş av sahneleri bulunmaktadır. Söz konusu bu sahnelerde avcılar, mızrağa benzeyen bir silahla ormanlık alanda geyik avlarken betimlenmişlerdir (Öz, 2016: 145). Ayrıca Akad metinlerinde geyik "*ajalu, najālu* ve *lulimu*" olarak tanımlanmıştır (Albenda, 2008: 62). Ur kraliyet mezarlarında bulunan silindir mühürler üzerinde de av sahneleri vardır. Bir mühürde, birbirine saldıran hayvanlar ve avcı figürü görülmektedir (Öz, 2016: 145). Bir diğer mühürde de avcı, aslan ve boğalarla mücadele ederken tasvir edilmiştir (Öz, 2016: 145). Yine başka bir mühürde; aslan-geyik mücadelesi ve avcılardan biri aslanın arkasında kuyruğunu

yakalayıp mızrak saplarken tasvir edilmiştir (Öz, 2016: 145). Avlama orman tarzında bir yerde gerçekleştirilmiştir (Öz, 2016: 145). Orta Assur Dönemi (M.Ö. 1363-1076) krallarından I. Assur-nadin-apli'ye (M.Ö. 1206-1203) ait "Beyaz Obelisk" adı verilen anıtta da av sahnesi işlenmiştir. Kral savaş taşıtı içinde boğa, dağ keçisi ve vahşi eşekleri avlarken resmedilmiştir (Albenda, 1972: 169). Yine Orta Assur Dönemi krallarından I. Tiglatp-Pileser'e (M.Ö.1114-1076) ait bir yazılı metin de av konusunda bilgi vermektedir. Yazıtta: " *Beni seven tanrı Ninurta'nın emrinde, Mitanni ülkesinde, çölde ve Hatti memleketinin karşı tarafındaki Araziki kentinin yakınlarında, güçlü yayım, demir zıpkınım ve keskin mızrağım ile güçlü ve canavar gibi 4 yabancı boğayı öldürdüm. Onların derilerini ve boynuzlarını kentim Assur'a getirdim. 10 kuvvetli boğayı, filleri, Harran kenti ve Habur nehri civarında döndürdüm. 4 fili canlı yakaladım. Onların derilerini ve fildişlerini, 5 fille birlikte kentim Assur'a getirdim. Beni seven Ninurta'nın emrinde, 100 ölü aslanım var ve benim atılgan yürekliliğim ve güçlü saldırılarım ile 20 aslan ayakta ve 800 aslan mızraklı savaş arabalarımın altına yattı (altına aldım). Tarlaların/kırların bütün türlerini ve av ganimetlerim arasında uçan cennet kuşlarını yere düşürdüm (yok ettim)*" ibaresi geçmektedir (LAR I, 1926: 85-86; Öz, 2016: 147). Mısır'da genellikle önemli kişilere ait mezarların oda duvarlarının kabartmalarla süslü olduğunu ve buradaki betimlemelerde de ava ilişkin örnekler görebilmekteyiz. Mastaba of Mereruka'da yer alan duvar kabartmasında; oldukça gerçekçi bir şekilde işlenmiş, bitki ve hayvanlarla dolu sahnede bir kayık içerisinde ayakta duran figürler ellerinde tuttıkları mızraklarla farklı türdeki balıkları avlarken betimlenmişlerdir. Yine Mastaba of Ti'de iç odaların duvarlarını süsleyen kabartmalarda kuş ve balık avını görmekteyiz. Bir kayıkta ayakta duran figürler mızraklarla balıkları avlarken, diğer betimde ise boynundan tuttıkları kuşların kafasını keserken betimlenmişlerdir (Carpiceci, 1994: 78, 80). Anadolu'da ise Niğde/Köşk Höyükte bulunmuş ve Erken Tunç Çağı'na (M.Ö. 3000-2000) tarihlenen bir vazo üzerindeki kabartmada, iki eşek arasında elinde yayıyla avcı figürü betimlenmiştir (Ünal, 2012: 665). Yine Av sahneleri Orta Tunç Çağı'nın sanatına da yansımıştır. Nitekim Acemhöyük Koloni Çağı'na ait tabakada ele geçmiş kırık boyalı bir banyo küveti üzerinde miğferli ve kısa etekli bir balıkçı, zıpkını veya mızrağını fırlatırken betimlenmiştir. Ayrıca aynı betimlemede avcının hemen önünde yaban domuzu bulunmaktadır (Ünal, 2012: 665,

Res. 11). Anadolu’da Son Tunç Çağı’nın önemli devletlerinden olan Hititlerin sanatında da av sahneleri yer almaktadır. Nitekim Hitit metinlerinde geçen gimraš/LÍL-aš huitar ifadesinin olasılıkla “kırların hayvanları” bir başka deyişle av hayvanlarını işaret edebileceği önerilmiştir (Ünal, 2012: 665). Yine Hitit yazıtlarında bir Hitit kralının Niwalla isimli “kadrolu” bir avcısının olduğuna dair veriler de geçmektedir (Ünal, 2012: 666). Ayrıca dönemin metinlerinden Hitit krallarından IV. Tuthaliya’nın (M.Ö. 1240’lar) iyi bir avcı olduğu da bilinmektedir (Ünal, 2012: 669). Bunların yanı sıra yazıtlarda avlanmak için “hurnai-, hurnešk-, huwarnešk” terimleri kullanılmaktadır. Yine yazıtlarda geçen šiyalleşk teriminin “okla avlanmak” anlamına geldiği belirtilmiştir (Ünal, 2016: 315). Eski Hitit Krallık Çağı’na (M.Ö. 1660-1470/60) ait Selimli vazosu üzerinde bir erkek figürü de mızrağıyla geyik avlarken betimlenmiştir (Darga, 1992: 62, Res. 63).

Demirçağ (M.Ö. 1200-330) Yakınoğu için önemli gelişmelerin olduğu bir dönmedir. Tunç Çağlarının sona ermesiyle çeşitli alet ve silah yapımında esas malzeme olarak demirin kullanıldığı dönemdir. Bu türde malzemenin kullanımı zaman içinde toplumlarda farklılaşan tarım teknikleri, dini inanç sistemleri ve sanatsal stillerle uyumlu hale getirmiştir. Hemen hemen her alanda gelişmelerin görüldüğü bu çağda aynı durumu avcılıkta da görebilmekteyiz. Nitekim Yeni Babil dönemine ait bir silindir mühürde kral hançeri ile aslanı avlamaya çalışırken resmedilmiştir (Oates, 2004: 145, Res. 93). Geç Hitit Dönemi kabartmalı ortostadlarında da av sahneleri işlenmiştir. Sakçagözü ortostadlarından birinde ok ve mızrakla avlanan aslan sahnesi söz konusudur. Sahnede iki tekerlekli taşıt ve piyadeler de bulunmaktadır (Jean, 2003: 166). Bunun yanı sıra Malatya (Arslantepe?) kabartmalı ortostadda işlenmiş av sahnesinde avcılar, iki tekerlekli taşıt ve av köpeğini aktif bir şekilde kullanmıştır (Darga, 1992: 239, Res. 246). Yine Malatya (Arslantepe?) kabartmalı ortostadda iki tekerlekli taşıtın kasasında yer alan avcı, av köpeği ile birlikte geyik avında işlenmiştir (Darga, 1992: 239, Res. 245). Demir Çağ’ın önemli güçlerinden biri olan Urartu Devleti’nde de avlama önemli bir yer tutmaktadır. Bu durumu bugüne kadar ele geçmiş tasvirli eserler ile kazılarda ortaya çıkarılmış yabancı hayvan kalıntıları doğrulamaktadır. Tasvirli eserlerden metal kemerler başta olmak üzere bir adet metal at göz siperliği üzerinde av sahnesi yer almaktadır. Kemerler üzerinde aslan ve yabancı boğa; göz siperliğinde ise dağ keçisi

ve geyik avı betimlenmiştir (Kellner, 1991: Taf. 2-3/11, Taf. 4-5/12-13, Taf. 6-7/21, 27, Taf. 8-9/33, Taf. 9/30, Taf. 12/56, Taf. 13/61, Taf. 2-3/11, Taf. 4-5/12-13, Taf. 6-7/19, Taf. 6/26-28, Taf. 9/33, Taf. 13/60, Taf. 14-15/53, Taf. 22/84, Taf. 23/83, 84, Taf. 87/445-446, 53, Fig. 14/b, Taf. 23/90; Rehm, 1997: 365-366, Fig. XXX U37, Fig. XXXI U38;Çavuşoğlu, 2014: Lev. IV/Çiz. 10-14). Avcılar av esnasında teçhizat olarak ok, mızrak ve iki tekerlekli taşıtları; yardımcı eleman olarak da süvariler ve piyadelerden istifade etmişlerdir. Ayrıca Urartu merkezlerinden Armavir-Blur'da (Argistihinili) yabancı koyun, tilki, leopar, çita, kurt, kunduz, sazan ve alabalık (Martirosjan, 1974: 144; Batmaz, 2013: 822); Ayanis'de (Rusaşinili Eudurukai) yabancı sığır, yabancı koyun ve yabancı keçi (Batmaz, 2013: 822).; Bastam'da (Rusai.URU.TUR) yabancı koyun, yabancı keçi ve yabancı eşiği kalıntıları ele geçmiştir (Zimansky, 1979: 54).

Şu ana kadar genel hatlarıyla Yakındoğu'da av ve avcılığın tarihsel gelişimi verilmeye çalışılmıştır. Yukarıdaki verilerden erken dönemlerden itibaren başlayan avcılığın zamanla önem kaybetmediği, aksine soylu kesimin yaptığı bir aktivite durumuna dönüştüğü anlaşılmaktadır.

3. YENİ ASSUR'DA AV VE AVCILIK

Yeni Assur'da av ve avcılığı dönemin yazılı kaynakları, tasvirli eserleri ve kısmen de olsa antropolojik kalıntılarında bilmekteyiz. Nitekim bu veriler ışığında bu bölümde avlanan hayvanlar, avlanmada kullanılan teçhizatlar ve yardımcı elemanlar ile avcılığın işlevleri değerlendirilmiştir.

3.1. AVLANAN HAYVANLAR

Yeni Assur Krallığı yazılı kaynakları, tasvirli eserleri ve nadiren de olsa antropolojik kalıntıları avlanan hayvan türleri hakkında bilgi vermektedir. Aşağıda öncelikle yazılı kaynaklar, ardından tasvirli eserler ve hemen bunun akabinde yabancı hayvan kalıntıları başlıklı alt bölümler oluşturularak kendi içinde incelemeler yapılmıştır.

3.1.1. YAZILI KAYNAKLAR

Yeni Assur Dönemi kronolojisi kral II. Adad-nirari ile başlayıp Aşşur-ubalit ile bitmektedir. Nitekim Yeni Assur krallarına ait yazılı metinlerde dini, krali, askeri ve ekonomi gibi birçok alanda veriler bulunmaktadır. Aynı durum avcılık için de geçerlidir. Dönemin krallarından II. Adad-nirari, II. Tukulti-ninurta, II. Aşşur-nasir-apli, III. Şulmanu-aşerid, V. Şamsi-adad ve Aşşur-ban-apli'ye ait yazılı kaynaklarda birçok konu ile birlikte avlamaya dair veriler de bulunmaktadır. Aşağıda kral kronolojisine göre bu yazıtlar değerlendirilmiştir. Böylelikle hangi kral döneminde hangi yabancı hayvanların avlandığı ortaya çıkarılmıştır.

3.1.1.1. II. Adad-nirari (M.Ö. 911-891)

Bu döneme ait bir yazılı metinden kral II. Adad-nirari döneminde aslan başta olmak üzere, yabancı boğa, fil, geyik, dağ keçisi, yabancı eşek ve deve kuşu gibi yabancı hayvanlarının avlandığını öğrenmekteyiz.

Yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

122) ^dnin-urta ^dIGI.DU šá SANGA-ti 'i-ra'-mu 'MÁŠ.ANŠE' EDIN ú-šat-li-mu-ni-
ma e-peš ba'a-ri iq-bu-ni

123) 6 šu-ši UR.MAḪ.MEŠ ina 'GIŠ'.GIGIR-ia pa-at-tu-te ina 'qí'-it-ru-ub me-eṭ-
lu-ti-ia ina GÌR.II.MEŠ-ia

124) 'la'-as-ma-te ina 'pa-áš(?)'-ḫi a-duk 4 šu-ši

GU₄.A[M].MEŠ a-duk 9 GU₄.PU.ḪAL GU₄.AM.MEŠ dan-nu-te

125) 'šu'-ut 'qar'-ni TI.LA.MEŠ ú-šab-bi-ta 6 AM.SI.MEŠ ina mi-it-ḫu-ṣ[i] a-duk
ina MUNUS šub-te

126) 'lu'ad-di 4 'AM' SI.MEŠ TI.LA.MEŠ aš-bat 5

ina kip-pi aš-bat UR.MAḪ.MEŠ GU₄.AM.MEŠ

127) AM.SI.MEŠ DÀRA.MAŠ.MEŠ DÀRA.MEŠ

ANŠE.EDIN.NA.MEŠ MAŠ.DÀ.MEŠ GÁ.NU₁₁.MUŠEN.MEŠ su-gul-li.DIDL
<ina> ŠÀ URU 'ek-šur' (Grayson, 1991: 154, satır 122-127).

.....

Çeviri

“Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. 360 aslanı güçlü saldırılarım ve hızlı ayaklarım ile av taşıtımdan devirdim. 240 yabancı boğayı öldürdüm. Boynuzlu, erkeksi ve güçlü 9 yabancı boğayı canlı yakaladım. Bir çatışmada 6 fili öldürdüm. 4 fili pusuya düşürdüm ve onları canlı yakaladım. Bir tuzak vasıtasıyla 5 fil yakaladım. Assur’da aslanlar, yabancı boğalar, filler, aialu-geyik, dağ keçisi, yabancı eşekler ve deve kuşlarının bir sürüsünü oluşturdu” (Grayson, 1991: 154, satır 122-127).

3.1.1.2. II. Tukulti-ninurta (M.Ö. 890-884)

II. Tukulti-ninurta dönemine ait üç yazıt avcılık konusunda bilgi vermektedir. Bu üç yazıttan bu kral döneminde aslan ve yabancı boğaların avlandığı anlaşılmaktadır.

İlk yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

5') [ninurta u palil ša šangûtī irâmu bûl šēri
ušatlimûnima e-pe]š ba-`u-ri iq-[bûni...]

6') [dannûti ina narkabûtîia pattûti ina libbîia
ekdi ina qit-r]u-ub me-`eṭ-lu`-ti-`a` [ina pašḫi adûk] (Grayson 1991: 168, satır 5-6).

.....

Çeviri

“Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. 60 aslanı mızrağımla ve güçlü saldırılarımla av taşıtımdan devirdim (Grayson, 1991: 168, satır 5-6).

İkinci yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

134) ^dMAŠ u ^dIGI.DU šá SANGA-ti ÁGA :MÁŠ.ANŠE.EDIN ú-šat-li-mu-ni-ma e-
peš ba-`uri iq-bu-ni 60(?) x x

135) dan-nu-ti ina GIŠ.GIGIR-ia pa-at-tu-ti ina ŠÀ-a
ek-di ina qit-ru-ub me-eṭ-lu-ti-ia ina GIŠ pa áš- ḫi `GAZ-ak ` (Grayson, 1991: 178,
satır 134-135).

.....

Çeviri

“Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. 60 aslanı mızrağımla ve güçlü saldırılarımla av taşıtımdan devirdim (Grayson,1991: 178, satır 134-135).

Üçüncü yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

46) 8 GU₄.AM.MEŠ GAZ-ak ina UGU pi-a-te šá ÍD tar-ta-ra GAR-an be-de
A.MEŠ iḫ-tu-bu TA UGU pi-a-te (Grayson, 1991: 173, satır 45).

.....

Çeviri

“.....Kampı topladım ve Wadi Tharthar’da geceyi geçirdim. Dört gün boyunca
Wadi Tharthar kıyısını izledim. Bu seferimde 8 yabancı boğa öldürdüm” (Grayson,
1991: 173, satır 45).

3.1.1.3. II. Aşşur-nasir-apli (M.Ö. 883-859)

II. Aşşur-nasir-apli dönemine iat toplam altı yazıt avlanma hakkında veri
içermektedir. Bu yazıtlardan beşi doğrudan avlanma ile ilgiliyken bir tanesi ziyafet
şöleniyle alakalıdır. Söz konusu yazıtlardan II. Aşşur-nasir-apli’nin aslan başta
olmak üzere, yabancı boğa, kaplan, ceylan, fil, deve kuşu, erkek ve dişi maymunlar,
yabancı eşek, geyiki dişi ayı, panter, yabancı öküz, yabancı kazı ve tavşan gibi yabancı
hayvanların avlandığını öğrenmekteyiz.

İlk yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

31) pa-ga-a-te.MEŠ TUR.MEŠ it-ti ma-da-ti-šú-nu am-ḫur-šu-nu a-na KUR-ia aš-
šur lu ub la-ši-na i-na URU kal-ḫi

32) mar-ši-si-na ana ma-a’-diš ú-šá-li-di UN. MEŠ KUR-ia DÙ-ši-na ú-šab-ri ina
ti-ri-ši ŠU-ia

33) ú šu-uš-mur ŠÀ-ia 15 UR.MAḪ.MEŠ KAL.MEŠ TA KUR.MEŠ-e ù
GIŠ.TIR.MES ina ŠU-te DIB-bat 50 mu-ra-ni

34) UR.MAḪ.MEŠ lu áš-šá-a ina URU kal-ḫi ù É.GAL.MEŠ KUR-ia ina É e-sir lu
ad-di-šú-nu mu-ra-ni-šu-nu

35) a-na ma-a’-diš ú-šá-li-di UR mi-in-di-na-áš TILA.MEŠ ina ŠU.MEŠ ú-šab-bi-
ta su-gul-lat GU₄.AM.MEŠ

36) AM.SI.MEŠ UR.MAḪ.MEŠ GÁ.NU_{II}.MUŠEN.MEŠ
pa-ge-e pa-ga-a-te ANŠE.EDIN.NA.MEŠ

MAŠ.DÀ.MEŠ DÀRA.MAŠ.MEŠ a-sa-a-te MEŠ

37) ni-im-ri.MEŠ se-en-kur-ri.MEŠ ú-ma-am EDIN

KUR-e DÙ-šú-nu ina URU-ia URU kal-ḫi lu-ú

ak-šur UN.MEŠ

38) KUR-ia DÙ-šú-nu ú-šab-ri NUN-ú EGIR-ú ina

MAN.MEŠ-ni DUMU.MEŠ-ia ša aš-šur i-na-bu-šu lu-ú UN.MEŠ (Grayson, 1991: 226, satır 31b-38a).

.....

Çeviri

“Arazime onları (maymunları) getirdim. Kalah’da onların büyük bir bölümü besledim ve ülkemin insanlarına onları izlettirdim. Dışarı doğru gerdirdiğim elimle ve güçlü cesaretimle dağlardan ve ormanlardan 15 güçlü aslanı yakaladım. 50 aslan yavrusunu alıp götürdüm. Kalah şehrinde arazimde kafesler içinde onları besledim. Büyük sayıda kendi yavrularını yetiştirdim. Kaplanları canlı yakaladım. Yabani boğalar, filler, aslanlar, deve kuşları, erkek maymunlar, dişi maymunlar, yabani eşekler, geyik, aialu-geyik, dişi ayılar, panterler, senkurru, dağların ve ovaların canavarlarını, Kalah şehrimde onların tamamı, onları ülkemin insanlarına izlettirdim.....” (Grayson, 1991: 226, satır 31b-38a).

İkinci yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

40) ^dnin-urta(*) ù ^dIGI.DU ša SANGA-ti ÁGA-mu MÁŠ.ANŠE EDIN ú-šat-li-mu-ni
e-peš ba-`u-ri iq-bu-ni

41) 30 AM.SI.MEŠ ina šub-ti a-duk 2 ME 57 GU₄.AM.MEŠ KAL.MEŠ ina
GIŠ.GIGIR.MEŠ-ia pa-tu-te ina qi-it-ru-ub

42) EN-ti-ia ina GIŠ.TUKUL.MEŠ ú-šam-qit 3 ME 70 UR.MAḪ.MEŠ KAL.MEŠ
GIM MUŠEN.MEŠ qu-up-pi ina GIŠ pu-aš-ḫi a-duk (Grayson, 1991: 227, satır 40-42).

.....

Çeviri

“Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Pusuya düşürdüğüm 30 fili öldürdüm. Lordumun kılıçlarla saldırısı ile 257 güçlü yabancı boğayı av taşıtımdan devirdim. 370 güçlü aslanı mızrakla kafesteki kuşlar gibi öldürdüm” (Grayson, 1991: 227, satır 40-42).

Üçüncü yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

48) *ma-da-tu* UGU *ša pa-an ú-ša-te-er* UGU-*šu-nu*
aš-kun ina u₄-me-šu-ma 40 GU₄.AM.MEŠ-ni KAL.MEŠ *ina GÌR am-ma-te ša ÍD*
pu-rat-te aduk 8 GU₄.AM.MEŠ
49) *TI.LA.MEŠ ina ŠU DIB-at* 20 GÀ.NU_{II}.MUŠEN.MEŠ
a-duk 20 GÁ.NU_{II}.MUŠEN.MEŠ *TI.MEŠ ina šu*
DIB-ta 2 URU.MEŠ-ni *ina* UGU *ÍD pu-rat-te ad-di* 1 *ina GÌR an-na-te*
50) *ša ÍD pu-ra-te* URU *kar-^mAŠ-PAB-A MU-šu ab-bi* 1 *ina GÌR am-ma-te ša ÍD*
pu-rat-te né-bar-ti-aš-šur MU-*šu ab-bi* *ina* ITL.SIG₄ UD 20.KÁM TA URU *kal-hi at-*
tu-muš (Grayson, 1991: 215-216, satır 48b-50a).

.....

Çeviri

“Fırat’ın diğer kıyısında 40 güçlü yabancı boğayı öldürdüm. 8 tanesini canlı yakaladım. 20 deve kuşunu öldürdüm. 20 deve kuşunu canlı yakaladım.....”
(Grayson, 1991: 215-216, satır 48b-50a).

Dördüncü yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

- 84) DUB-uk ^dMAŠ u ^dIGI.DU šá SANGA-ti i-ra-mu MÁŠ.ANŠE
85) EDIN ú-šat-li-mu-ni-ma e-peš ba- 'u-ú-ri
86) iq-bu-ni 4 ME 50 UR.MAḪ.MEŠ KAL.MEŠ a-duk
87) 3 ME 90 GU₄.AM.MEŠ ina GIŠ.GIGIR.MEŠ-ia pa-tu-te
88) ina qi-it-ru-ub EN-ti-ia a-duk
89) 2 ME GÁ.NA.MUŠEN.MEŠ ki-ma MUŠEN.MEŠ qu-up-pi
90) ú-na-pi-iš 30 AM.SI.MEŠ ina šub-ti
91) ad-di 50 GU₄.AM.MEŠ T [I.L]A.MEŠ
92) 1 ME 40 GÁ.[NA].MUŠEN.M[EŠ TI.L]A.MEŠ
93) 20 UR.MAḪ. 'MEŠ' KAL.MEŠ [ištu KUR]-e
94) u GIŠ.TIR. [MEŠ i-n]a(?)Š[U(?)]-te [I]u ú-šab-bi-ta
95) 5 AM.SI.MEŠ TI.LA. MEŠ ma-da-tu 'šá LÚ'. GAR KUR
96) KUR su-ḫi u LÚ.GAR KUR URU lu-ub-da lu-ú am-ḫur
97) ina ger-ri it-ti-ia it-ta-na-la-ka
98) šá GU₄.AM.MEŠ UR.MAḪ.MEŠ GÁ.NA.MUŠEN.MEŠ
99) pa-ge-e pa-ga-a-te su-gul-la-te-šú-nu (Grayson, 1991: 291-292, satır 84b-99).

.....

Çeviri

“Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. 450 aslan öldürdüm. Lordumun saldırısıyla 390 yabancı boğayı av taşıtımdan devirdim. 200 deve kuşunu kafesteki kuşlar gibi öldürdüm. İzlediğim 30 fili pusuya düşürdüm. 50 yabancı boğa, 140 deve kuşu ve dağlar ile ormanlardan 20 güçlü aslanı canlı yakaladım. Suhu ile Lubdu arazisi yönetiminden ganimet olarak 5 fil kabul ettim ve onlar seferimde benimlediler. Yabancı boğalar, aslanlar, deve kuşları, erkek ve dişi maymunların sürülerini topladım” (Grayson, 1991: 291-292, satır 84b-99).

Beşinci yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

GU₄.AM.MEŠ *ina* UGU Í[D] *pu-rat-t[e] a-duk* (Grayson, 1991: 350, metin 92).

.....

Çeviri

“Fırat üzerinde yabancı öküzleri öldürdüm” (Grayson, 1991: 350, metin 92).

Altıncı yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

102) *ina u₄-me^m aš-šur-PAB-A MAN KUR aš-šur É.GAL hu-ud lib-bi*

103) É.GAL *kúl-lat né-me-qi šá URU kal-ḫi*

104) *ú-šar-ri-ú-ni aš-šur EN GAL-ú u DINGIR.MEŠ*

105) *sá KUR gab-bi šá ina lib-bi iq-ra-a-ni*

106) 1 ME GU₄.MEŠ ŠE.MEŠ 1 LIM GU₄.AMAR.MEŠ

107) *u UDU.MEŠ ú-re-e 14 LIM UDU.DAM.GÀR.MEŠ*

108) *ina IGI^dINANNA NIN-ti-ia 2 ME GU₄.MEŠ*

109) *ina IGI^dINANNA NIN-ti-ia 1 LIM UDU si-ser-ḫu*

110) 1 LIM UDU.NIM.MEŠ 5 ME DÀRA.MAŠ.MEŠ 5 ME MAŠ. DÀ. MEŠ

111) 1 LIM MUŠEN.MEŠ GAL.MEŠ 5 ME UZ.MUŠEN.MEŠ

112) 5 ME KUR.GI.MUŠEN.MEŠ 1 LIM *me-su-ki.MUŠEN*

113) 1 LIM *qa-ri-be.MUŠEN. MEŠ 10 LIM TU.MUŠEN.MES 10 LIM*

TU.KUR₄.MUŠEN.MEŠ

114) 10 LIM MUŠEN.MEŠ TUR.MEŠ 10 LIM KU₆.MEŠ 10 LIM *ak-bi-ri*

115) 10 LIM NUNUZ.MEŠ 10 LIM NINDA.MEŠ 10 LIM KAŠ.MEŠ (Grayson, 1991: 292, satır 102-115).

.....

Çeviri

“Assur ülkesi kralı Aşşur-nasir-apli, Kalhu kentinin sevinç kaynağı, bilgelik dolu sarayının açılışını yaptığı zaman, oraya Büyük Efendi Tanrı Aşşur ile ülkenin tüm tanrılarını davet etti. 1000 yağlı sığır, krallık hayvan çiftliklerinden 1000 dana ve koyun, soylu hanımefendim Tanrıça İstar’a ait olan, satın alınmış 14.000 koyun, soylu hanımefendim Tanrıça İstar’a ait 200 sığır, 1000 ... -koyunu, 1000 ilkbahar kuzusu, 500 dişi geyik, 500 ceylan, 1000 büyük ördek, 500 ördek, 500 kaz, 1000 yaban kazı, 1000 qaribu-kuşu, 10.000 güvercin, 10.000 kumru, 10.000 küçük kuş, 10.000 balık, 10.000 Arap tavşanı.....” ibaresi geçmektedir (Grayson, 1991: 292, satır 102-115).

3.1.1.4. III. Şulmanu-aşerid (M.Ö. 782-773)

Bu döneme ait dört yazıt aslan, yabani boğa ve buzağı avcılığı hakkında bilgi vermektedir.

İlk yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

(341) [KUR ḫal-ma]-an [ūrīda ^dninurta u] ^dIG[I.DU ša] SANGA-ti ^{ṛi}-ram-mu

(342) [bu]-^{ṛu} [šēri ušatlimūnima] ^{ṛe}-pi-iš ba-^u-ú-ri

(343) ^{ṛi}q-bu-ú^{ṛi}-ni x [x x].ME[Š] 6 ME 40 UR.MAḪ.MEŠ ^{ṛ40(?)} AM.SI.MEŠ

(344) [x].^ṛANŠE.TUR^ṛ.MEŠ [ina] GI[Š.GIGIR.MEŠ-ia] ^{ṛpa-tu-ti}ina ^{ṛqi}-it-ru-ub
EN-ia a-duk

(345) ^{ṛ28(?)}AZ.MEŠ-te [...] ^{ṛa}-di 5 DĀRA.MAŠ.MEŠ [x x (x)]

(346) x ME 12 [...].MEŠ 51 ŠAḪ GIŠ.GI.MEŠ

(347) [x] ME 22 [...ni]-im-me-ra-a-ni 1 se-en-^{ṛku-ru} [(...)](Grayson, 2002: 84, satır 341’b-347’).

.....

Çeviri

“.....Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabancı hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Arabamla [N yabancı boğalar], 640 aslan, 40 (?) fili öldürdüm. 28 dişi ayıyı, 5 aialu-geyikle birlikte, [...], N yüz ve 20 [...], 51 bataklık domuzu, [N] yüz ve 22 [...], panterler, ve 1 senkurru'yu yakaladım.....” (Grayson, 2002: 84, satır 341'b-347').

İkinci yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

(40) ^dnin-urta ù ^dIGI.DU ša SANGA-ti i-ra-am-mu

(41) MÁŠ.ANŠE EDIN ú-šat-li-mu-ni-ma e-peš ba- 'u-ri

(42) iq-bu-ni 3 ME 73 GU₄.AM.MEŠ 3 ME 99 UR.MAḪ.MEŠ

(43) ina GIŠ.GIGIR.MEŠ-ia pa-tu-te ina qi-it-ru-ub

(44) met-lu-ti-ia a-duk 29 AM.SI.MEŠ ina šub-ti a-di (Grayson, 2002: 41, satır iv 40-44).

.....

Çeviri

“.....Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, ki onlar benim rahipliğimi sever, bana yabancı hayvanlar verdiler ve av için bana emrettiler. Arabamla 373 yabancı boğayı ve bir saldırımla 399 aslanı öldürdüm. 29 file de pusu kurdum.....” (Grayson, 2002: 41, satır iv 40-44).

Üçüncü yazıtın orijinal metni ve çevirisi;

Metin

.....

(37) ŠU-ti KUR-ud ina 17 BALA.MEŠ-ia ÍD.A.RAD

(38) e-bir ma-da-tú šá MAN.MEŠ-ni ša KUR ḫat-te

(39) am-ḫur a-na KUR-e KUR ḫa-ma-ni e-li

(40) GIŠ.ÛR.MEŠ GIŠ e-re-ni a-ki-si a-na

(41) URU-ia aš-šur ub-la ina ta-ia-ar-ti-ia

(42) *ša TA KUR ha-ma-ni 1 šu-ši 3 GU₄.AM.MEŠ*

(43) *dan-nu-te šu-ut qar-ni gít-ma-lu-te ina URU zu-qar-ri*

(44) *ša GÌR.II am-ma-a-te ša ÍD.A.RAD a-duk 4 TIL.LA MEŠ.*

(45) *ina qa-te aš-bat ina 18 BALA.MEŠ-ia 16-šú* (Grayson, 2002: 54, satır iii 37b-45a).

.....

Çeviri

“.....Krallığımın 17. yılında Fırat’ı geçtim ve Hatti Krallığı’ndan arazi aldım. Amanoslar’da ilerledim, sedir ağaçlarını kestim ve onları şehrim Aşşur’a getirdim. Amanos Dağları’ndan dönüşümde Zuqarru şehrinin 63 mükemmel türü olan güçlü, boynuzlu, yabani boğalarını öldürdüm; Fırat’ın karşı kıyısında da 4 tanesini canlı yakaladım.....” (Grayson, 2002: 54, satır iii 37b-45a).

Dördüncü yazıtın orijinal metni ve çevirisi;

Metin

.....

(137) [*ālik pāniia ušēziz ina 19 palēia 1*] 7-šu ÍD.A.[RAD ēbir]

(138) [*maddattu ša šarrāni ša māt hatte am*]-hur-ma a-na KUR ha-¹ma¹ -[ni] e-[li]

(139) [*gušūrī ereni GIŠ.ŠIM.LI a-[ki]-¹is¹* [...]

(140) [...] x [...]

(141) [...] x [...]

(142) [...] x [...]

(143) [...a]-duk ina 20 B[ALA].¹MEŠ¹ -[a 20-šú] (Grayson, 2002: 78, satır 173’b-143a).

.....

Çeviri

“.....Krallığımın 19. yılında Fırat'ı 17. kez geçtim ve Hatti Krallığı'ndan haraç aldım. Amanos Dağları'na ilerledim, sedir ve ardıç ağaçlarını kestim ve onları şehrim Aşşur'a getirdim. Amanos Dağları'ndan dönüşümde Fırat'ın karşı kıyısındaki Zuqarru şehrinde güçlü, yabani ve boynuzlu boğaların 10 mükemmel türü ile 2 buzağıyı öldürdüm.....” (Grayson, 2002: 78, satır 173'b-143a).

3.1.1.5. V. Şamsi-adad (M.Ö. 823-811)

V. Şamsi-adad dönemine ait avlanmaya dair bilgi veren yazılı kaynaklar bir örnekten oluşmaktadır. Söz konusu bu metinde aslan avının bahsi geçmektedir.

Yazıtın orijinal metin ve çevirisi;

Metin

.....

(70) UGU-šú-nu at-bu-uk ina 4 ger-ri-a SIG₄

Col. iv

(1) UD 15.KĀM a-na KUR kar-du-ni-áš a-la-ku

(2) ÍD za-ban e-bir ina bi-rit URU za-ad-di URU za-ban

(3) BAL na-at-bak KUR-e 3 UR.MAĤ.MEŠ tár^{tar}-du-te a-duk

(4) KUR e-bi-iĥ ab-bal-kit URU me-e-túr-na-at al-me (Grayson, 2002: 187, satır iii 70b – iv 4).

.....

Çeviri

“.....Sivan⁵ ayının on beşinde, dördüncü seferimde Karduniaş için yolda Zab ırmağını geçtim. Zaddi ve Zaban şehirleri arasındaki boğazı geçerken ürkek 3 aslanı öldürdüm.....” (Grayson, 2002: 187, satır iii 70b – iv 4).

⁵ Sivanu ayı metinlerde Sümerce ITI.SIG₄ terimiyle geçmekte ve III. ayı ifade etmektedir. Günümüz takviminde ise Mayıs/Haziran aylarına denk gelmektedir (Detaylı bilgi için bkz., Duymuş Floroiti, 2016: 78).

3.1.1.6. Aşşur-ban-apli (M.Ö. 668-627)

Yeni Assur kralı Aşşur-ban-apli dönemine ait birer yazılı metin aslan ve yabani öküz avı konusunda bilgiler içermektedir. İlk yazıt: “..... *Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, tanrılar Ninurta ve Nergal’in emriyle düz arazide bir aslanı kuyruğundan yakaladım ve benim müttefiklerim elimdeki sopayla aslanın kafasını ezdi. Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, benim lordum spodayken, onlar bir azgın aslanın kafesin dışına çıkmasına izin verdi ve yürüyerek benim mızrağımla, ben.....onun....., ama onun yaşamı sonlanmadı. Nergal’in emriyle, arazinin kralı, ki o bana güç ve kahramanlık verdi, ben demir destekli hançerimle onu bıçakladım ve öldürdüm.....Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, savaşın leydisi İştâr ve tanrının kralı Assur için kahramanlığın yaşam kararı..... Nergal, ki o gitmeden önce, bana arazideki avlanmanın her bir formunu üstlendirdi ve benim gücüm ve zevkime göre, ben.....ileriye gittim. Arazide açık bir alanda, azgın aslanlar, dağların korku dolu yaratıkları dışarı çıktı. Onlar benim krali taşıtımın etrafını sardı. Büyük tanrılar Assur ve Nergal’in emrinde benim lordum,.....benim boyunduruğumda.....ben bu aslanların gücünü paramparça ettim.....” ibaresi geçmektedir (LAR II, 1968: 391-392, yazıt no. 1022-1025).*

İkinci yazıtın orijinal metni ve çevirisi;

Metin

- (1) a-na LUGAL EN-ia
- (2) ARAD-ka ^{md}U.GUR-MAN-a-ni
- (3) lu-u DI-mu a-na LUGAL EN-ia
- (4) ^dPA ù ^dAMAR.UTU
- (5) a-na LUGAL EN-ia lik-ru-bu
- (6) ina ši-i-a-ri UD-4-KÁM a-na ba-a-di
- (7) ^dPA ù ^dtaš-me-tum
- (8) ina É GIŠ.NÁ er-ru-bu
- (9) UD-5-KAM ša-ku-su ša LUGAL
- (10) ú-šá-ku-lu LÚ.ha-za-nu uš-šab
- (11) SAG.DU UR.MAH GIŠ.tal-la-ak-ku

- (12) *a-na É.GAL ub-bu-lu*
 (13) TA*ŠÀ UD-5-KAM
 (14) *a-di UD-10-KAM*
 (15) [DINGIR].MEŠ-*ni ina É-GIŠ.NÁ šu-nu*
 (16) ú LÚ.*ha-za-nu*
 (17) [k]*am-mu-us*
 (r.1) [UD]-11-KÁM^d AG *uṣ-ṣa-a*
 (2) GÌR-šú *i-pa-ás-šar*
 (3) a-na am-ba-as-si il-lak
 (4) *ri-ma-a-ni i-du-ak*
 (5) *e-li ina šub-ti-šú uš-šab*
 (6) *a-na*^r LUGAL^r [EN-i] *a*^l
 (7) ú^r É^l-šú^l i^l-kar^l-rab^l
 (8) *a-na LUGAL EN-ia as-sap-ra*
 (9) LUGAL *be-li lu-u-di* (Cole ve Machinist, 1998: 62, yazıt no. 70).

Çeviri

“Kralıma, efendim: Hizmetçiniz Nergal-šarrāni. Kralımın sağlığı iyi olsun! Nabû ve Marduk, kralımı, lordumu kutsasın. Yarın akşam 4. günde Nabû ve Tašmetu, yatak odasına girecek. 5. günde onlara kraliyet şöleni hazırlanacak. Denetleyici/müfettiş katılacak. Onlar, aslan başlı (riton) ve tallakku nesnesini saraya getirecek. 5. günden 10. güne tanrılar, yatak odasında olacak ve denetleyici ile oturacaklar. 11. günde Nabû dışarı çıkacak ve bacağımı gerecek. O (Nabû), av parkına gidecek ve yabani öküzü öldürecek. Sonra, yükseldi ve onu konutuna aldı. O (Nabû) kralı ve onun evini kutsayacak” (Cole ve Machinist, 1998: 62, yazıt no. 70).

Yukarıdaki yazılı verilerden Yeni Assur’da yabani hayvanların bir bölümünün isimlerinin sümerogramları ile Akkadça yazılışlarını da öğrenmekteyiz. Nitekim aslan, Assurca metinlerde “UR.MAḤ” sümerogramı (Grayson, 1991: 154; dişi ayı “AZ” sümerogramı (Grayson, 2002: 84, satır 345); balık, “KU₆” sümerogramı (Grayson 1991: 292, satır 114); ceylan, “MAŠ-DA₃” sümerogramı

(Borger, 1978: 75); domuz “ŠAḪ GIŠ.GI” ile (Grayson, 2002: 84, satır 346); filler “AM.SI” sümerogramı (Grayson 1991: 154, satır 125-126); geyik “DÀRA.MAŠ” sümerogramı (Grayson 1991: 154, satır 126); deve kuşu “GÁ.NA.MUŠEN” sümerogramı (Grayson 1991: 215-216, satır 49); yabani boğa GU₄.AM” sümerogramı (Grayson 1991: 154, satır 124) ile tanımlanmaktadır. Yine “DÀRA₃” sümerogramı Akkadça “*turāhu*” sözcüğü ile ifade edilip “Dağ Keçisi” olarak çevrilmektedir (Wolfgang, 2010: 32). Ayrıca yazılı metinlerde UR-ŠUB₅ sümerogramı Akkadça “*mindinu*” sözcüğü ile ifade edilip “Kaplan” olarak çevrilmektedir (Wolfgang, 2010: 160). Bunların yanı sıra Assurca metinlerde erkek maymun “*pagû*”, dişi maymun “*pagûtu, pagītu*”; sümerogram olarak ise maymun “UGU.DUL.BI veya UGU.KU.BI” olarak geçmektedir (Biggs, 2005: 17). Assurca metinlerde geçen Akkadça “Nimri sözcüğü (Nimru) “leopar/panther” manasına gelmektedir (CDA, 2000: 253). Metinlerde geçen Akkadça olan “Akbi” sözcüğünün (Akbaru) “Arap Tavşanı” manasına geldiği öne sürülmüştür (CDA, 2000: 9). Söz konusu bu yabani hayvanların yanı sıra II. Assur-nasir-apli ve III. Şulmani-aşerid dönemlerine ait bazı yazıtlarda geçen ve hangi yaban hayvanını temsil ettiği bilinmeyen *senkurri* terimi de söz konudur (Grayson 1991: 226, satır 31b-38a; Grayson, 2002: 84, satır 341’b-347’).

3.1.2. TASVİRLİ ESERLER

Yeni Assur Krallığı'nda saray, tapınak gibi birçok mekânın duvarları, oda kapıları ve girişlerinin askeri, dini içerikli konularla bezendiği bilinmektedir. Nitekim bu mekânların bazılarında askeri ve dini konuların yanında avcılık da işlenmiştir. Yeni Assur'da avlanma kabartmalarının yanı sıra nadiren olsa mühürlerde de resmedilmiştir. Söz konusu tasvirli eserlerde betimlenmiş av konulu sahnelerde aslan başta olmak üzere ceylan, tavşan, geyik, kuşlar (güvercin, deve kuşu), yaban eşeği ve yılan gibi yabani hayvanlar işlenmiştir. Aşağıda bu yabani hayvanlar alfabetik sıraya göre verilmiş ve bunların yer aldıkları sahneler ikonografik açıdan incelenmiştir.

3.1.2.1. Aslan

Yazılı kaynaklarda önemli bir yeri olan aslan dönemin tasvirli eserlerinde de aynı öneme sahiptir. Nitekim Yeni Assur kentlerinden Kalhu, Ninive, Balawat ve Til Barsip'de bulunan çeşitli mekânların duvarlarındaki kabartmalar ile duvar resimlerinde aslan avına rastlanmaktadır. Bunların yanı sıra bir mühür örneğinde de aslan avı işlenmiştir. Söz konusu kentlerden Kalhu'nun Kuzeybatı Sarayı taht odası güney duvar kabartmaları (Barnett, 1958: Fig. 26; Barnett ve Lorenzini, 1975: Figs. 32-33; Sevin, 2010: 36, Res. 32) (Lev. I/Çiz. 1-2, Lev. II/Çiz. 5, Lev. III/Çiz. 7, Lev. XII/Çiz. 35), Ninive'nin Kuzey Sarayı Oda C (Barnett, 1958: Figs. 60-62, 67-75, 78-80; Barnett ve Lorenzini, 1975: Figs. 102-104, 108, 110-114, 117-118; Graeve, 1991: Pl. XXXII/Fig. 67) (Lev. II/Çiz. 4,6, Lev. III/Çiz. 8-9, Lev. IV/Çiz. 10-11, Lev. VI/Çiz. 18, Lev. VII/Çiz. 19-21, Lev. VIII/Çiz. 22-24, Lev. IX/Çiz. 25, Lev. XII/Çiz. 34), Oda S (Barnett, 1958: Figs. 86, 89, 90-92, 94-95, 97-98, 100; Barnett ve Lorenzini, 1975: Figs. 119-122, 124-125, 128-130), (Lev. IV/Çiz. 12, Lev. V/Çiz. 13-15, Lev. VI/Çiz. 16-17, Lev. X/Çiz. 29, Lev. XI/Çiz. 32-33, Lev. XII/Çiz. 36, Lev. XIII/Çiz. 37), Oda R (Barnett, 1958: Fig. 82) (Lev. X/Çiz. 30) ve Koridor R kabartmaları (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 134) (Lev. XI/Çiz. 31), Balawat'da Tunç Kapı kabartmaları (Curtis ve Tallis, 2008: Figs. 16, 32) (Lev. IX/Çiz. 27, Lev. X/Çiz. 28), Til Barsip'in ise sarayında (Sevin, 2010: 106, Res. 127) (Lev. I/Çiz. 3, Lev. XXVII/Fot. 3) de aslan avı ile ilgili zengin örnekler bulunmaktadır. Yine bir adet mühür (Nadali 2009-2010: 216, Fig. 1, 220, Fig. 4/a-b) (Lev. IX/Çiz. 26, Lev. XXXV/Fot. 26) üzerinde aslan avı tasvir edilmiştir.

Av sahnelerinde aslan figürleri genelde profildendir, ancak zaman zaman sırt üstü ya da başları geriye dönük olarak da işlenmişlerdir. Söz konusu sahnelerde aslanlar büyük boyutlu, kükrer pozisyonda ve yeleleri belirgin bir şekilde verilmiştir. Betimlemelerde aslan avında kral ile krala eşlik eden piyadeler, süvariler ve haremağaları görülmektedir (Lev. I-VI/Çiz. 1-16). Av sırasında süvariler, haremağaları ve piyadeler krala yardımcı elemanlar olarak tasvir edilmiştir. Nitekim taşıt kasasında, kayıkta, at üzerinde veya ayakta durur pozisyonda olan avcı figürleri, aslanları avlamada mızrak, hançer ve ok kullanırken betimlenmişlerdir. Bu teçhizatların yanı sıra atların koşulduğu iki tekerlekli taşıtlardan ve kayıklardan da av esnasında faydalanılmıştır. Taşıt kasalarında iki veya dört kişi vardır. Bunlardan biri dizgin ve kırbaç kullanarak taşıtın kontrolünü sağlayan sürücü, diğerleri kral ve yardımcılarıdır. Taşıt kasasında ve at üzerindeki avcılar, hem öne hem de arkaya doğru ok ya da mızrak atar pozisyonundadır. Ayrıca betimlemelerde avcılar, aslanlar ile yakın mücadelelerinde hayvana mızrak ya da hançer saplayarak öldürürken de işlenmişlerdir (Lev. V/Çiz. 13-15, Lev. XXXI/Fot. 13-15). Bu mücadele sırasında avcılar aslandan kendini korumak için çoğunlukla kalkan kullanmıştır (Lev. IV/Çiz. 11, Lev. VI/Çiz. 13-14, Lev. XXX/Fot. 10). Yine kayık içerisinde bulunan avcı figürleri de söz konusudur. Kayığın arka kısmında ard arda sıralanmış dört kişi vardır. Bunlar sırasıyla yay, kalkan ve mızrak taşımaktadır. Bunların hemen önündeki dört avcı figüründen üçü mızrak, diğeri de okla kayığa doğru saldıran aslanı hedef alırken betimlenmişlerdir. Nitekim avlanmış olan aslanlardan biri ayaklarından bir iple kayığa bağlanmıştır (Lev. IV/Çiz. 11). Avlanmada kullanılan ok, mızrak ve hançerler genelde hayvanların ense, ağız, baş, boyun, gövde ve bacaklarına saplanmıştır. Keza bu silahların saplandığı yerlerde su dalgası şeklinde dikey çizgiler görülmektedir (Lev. VIII/Çiz. 22, 24, Lev. IX/Çiz. 25, Lev. XXXIV/Fot. 22, 24, Lev. XXXV/Fot. 25). Bu çizgiler olasılıkla akan kanı göstermek için yapılmıştır. Av sahnelerinde aslan figürleri koşar, zıplar, durur ya da yürür pozisyonundadır. Ayrıca aslanlar arka ayakları üzerinde şaha kalkmış veya bir ağacın arkasında çömelmiş bir tarzda da betimlenmiştir (Lev. IX/Çiz. 27, Lev. X/Çiz. 28, Lev. XXXV/Fot. 27, Lev. XXXVI/Fot. 28). Bunların yanı sıra aslan figürleri taşıtlara koşulan hayvanların hemen önünde, altında ya da taşıt kasasının gerisinde arka tekerleklere saldırır veya ısırır pozisyonda da işlenmişlerdir.

3.1.2.2. Balık

Yeni Assur tasvir sanatında balık avına dair veriler, Ninive kentinden (Madhloom, 1970: Pl. LIV/4; Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 75; Parpola, 1987: Figs. 13, 17/b)⁶ ele geçmiş kabartmalardan bilinmektedir (Lev. XIII/Çiz. 38-39; Lev. XIV/Çiz. 40-41; Lev. XXXIX/Fot. 37-38). Balık avcılığı genellikle nehirde (muhtemelen Dicle) gerçekleştirilmiştir. İstisnai olarak bir örnekte yapay bir gölette avlanmanın yapıldığı görülmektedir (Lev. XIV/Çiz. 41). Kabartmalardan avlanmanın çeşitli şekillerde gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Örneğin; avcı su tulumu (Lev. XIII/Çiz. 38, Lev. XXXIX/Fot. 37) ya da sal (kelek) üzerinde oturur durumda (Lev. XIII/Çiz. 39, Lev. XXXIX/Fot. 38), duvar üzerinde çömelmiş vaziyette (Lev. XIV/Çiz. 40) veya gölette ayakta durur biçimde (Lev. XIV/Çiz. 41) işlenmiştir. Kabartmaların ortak noktası, hepsinde balık avlamada oltanın kullanılmış olmasıdır. Keza söz konusu sahnelerin tamamında oltaya yakalanmış balık figürlerini görebilmekteyiz. Kabartmalarda görülen balıklar anatomilerine uygun işlenmiştir. Hayvanların gözleri yuvarlak bir daire, ağızları hafif açık ve gövde pulları çizgilerle işlenmiştir. Hemen hemen hepsinin üst tarafında bir ve alt tarafında iki olmak üzere üç adet yüzgeç söz konusudur. Söz konusu bu balıklar sazan türüne ait olmalıdır.⁷

3.1.2.3. Ceylan

Ceylan avı sahneleri Yeni Assur sanatında sıklıkla işlenmemiştir. Bilinen tek örnekte Dur-şarrukin kenti saray mekanına ait kabartmada betimlenmiştir (Albenda, 2008: 75, Fig. 11; Caubet, 1995: Fig. 5; Sevin, 2010: 140, Res. 166) (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XXXIX/Fot. 39). Kabartmadaki sahnede ağaçlar görülmektedir. Bu durum avcılarının ağaçlık bir alanda avlanmayı gerçekleştirdiğini göstermektedir. Betimlemede ceylan profilden işlenmiş olup anatomik yapısına uygun verilmiştir. Yüz uzuvları vurgulanmış olan hayvanın tek boynuzu geriye doğru kıvrıktır. Hayvan kısa kuyruklu, uzun ve ince bacaklı olup kalın ve uzun bir boyuna sahiptir. Ceylanın bacak kasları çizgilerle belirtilmiştir. Kabartmada avcının omuzlarına aldığı ceylanın gövdesinde herhangi bir ok ya da mızrak izi görülmemektedir. Ayrıca kabartmada

⁶<http://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/32.143.4>, Erişim Tarihi: 08. 07. 2015. Pl. CXXV/ Fig. 1/No. II, Pl. CXXVI/ Fig. 1.

⁷ Bu veri Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi Öğretim Üyesi Dr. Mustafa Akkuş ile yapılan sözlü görüşmeden alınmıştır.

omuz üzerinde taşınan hayvanın boyun ve başının dik durması bunun olasılıkla canlı olarak yakalandığını düşündürmektedir.

3.1.2.4. Çekirge

Yeni Assur'da çekirge avına dair veriyi, Ninive Güneybatı Sarayı'nda yer alan ve ziyafet için yiyecek taşıyan hizmetlilerin işlendiği kabartmadan bilmekteyiz (Sevin, 2010: 173, Res. 206) (Lev. XV/Çiz. 43). Bu sahnede şişe geçirilmiş narlarla birlikte yine ard arda belirli bir düzende şişe yerleştirilmiş çekirgeler söz konusudur. Bu veri Yeni Assur'da muhtemelen çekirge avının da yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Anatomik yapılarına uygun işlenmiş çekirgelerin gözleri yuvarlak bir daire ile gösterilmiştir. Bunların hemen baş kısmında anten olarak tanımlanan iki uzantı vardır. Çekirgelerin kanatları ile ince- uzun bacakları belirgin bir şekilde işlenmiştir.

3.1.2.5. Geyik

Yeni Assur'da geyik avına dair verileri Ninive Kuzey Sarayı Oda S kabartmalarından (Barnett, 1958: Fig. 101; Albenda, 2008: 69, Figs. 6-7) (Lev. XV-XVI/Çiz. 45-46, Lev. XL/Fot. 41), II. Aşşur-ban-apli Rassam Obeliski Panel A 3 (Albenda, 2008: 63, Fig. 2) (Lev. XVI/Çiz. 47, Lev. XL/Fot. 42) ve Kavuşan Höyük'den bir mühür (Kozbe, 2013: 95) (Lev. XV/44, Lev. XL/Fot. 40) üzerindeki sahneden bilmekteyiz. Kabartmalar ve mühürde geyik avının geçtiği sahnelerde ağaçlar betimlenmiştir. Bu da avlanmanın ormanlık bir alanda yapıldığını göstermektedir. Söz konusu av sahnelerinde işlenmiş olan geyiklerden boynuzlu olanların erkek geri kalanların ise dişi olduğu belirtilmiştir (Albenda, 2008: 70). Her üç sahnede de geyikler anatomik yapılarına uygun işlenmiştir. Nitekim profilden işlenmiş hayvanların yüz uzuvları vurgulanmıştır. Bunların kuyrukları kısa olup boynuzları çatal formundadır. Koşar ya da durur vaziyetteki hayvanların bacak kasları, toynakları ve karın kaburgaları çizgilerle vurgulanmıştır. Av sahnelerinde avcılar geyik avlamada ok kullanmışlar ve alanlarını daraltmak için de çitten istifade etmişlerdir. Nitekim Ninive Kuzey Sarayı Oda S kabartmalarında, avcı tarafından atılan oklardan ikisi koşar pozisyonundaki geyiklerin karın ve baldır bölgelerine saplanmıştır. Hayvanları yakalamada kullanılan çitte, birbirine çapraz bir şekilde

yerleştirilmiş kamıştan bir örgü sistemi söz konusudur (Albenda, 2008: 70). Çiti sabitlemek için zemine belirli aralıklarla kazıklar çakılmıştır. Söz konusu kazıklardan çite çekilen ip/halat söz konusudur. Bu ip veya halatlar zemindeki iki kazıktan yukarıya doğru daralarak üstte bir noktada birleşmektedir. Çit içerisinde ok saplanmamış geyikler de söz konusudur. Bu da Yeni Assurlu avcılarının geyikleri hem yaralı hem de canlı olarak yakaladıklarını göstermektedir. Yaralı olarak avlandıklarını hem hayvanlara saplanmış oklardan hem de avcılar tarafından taşınan yaralı geyik betiminden görebilmekteyiz (Lev. XV/Çiz. 45; Lev. XVI/Çiz. 46, Lev. XL/Fot. 41).

3.1.2.6. Kuş

Kuş avına dair verileri British Museum' da sergilenen Dur-şarrukin Saray kabartması (Caubet, 1995: Fig. 5; Albenda, 2008: 75, Fig. 11) (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XXXIX/Fot. 39), Louvre Müzesi'nde bulunan bazalt ortostat (Caubet, 1995: Fig. 4) üzerindeki kabartma (Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XLI/Fot. 43) ve Ninive'den bir mühür (Herbordt, 1992: Taf. 5/3) (Lev. XVII/Çiz. 49) üzerinde işlenmiş sahneden bilmekteyiz. Dur-şarrukin Sarayı ve bazalt ortostat kabartmalarındaki sahneler ağaç motifleriyle doldurulmuştur. Bu da avlanmanın ormanlık bir alanda yapıldığını göstermektedir. Profilden betimlenmiş kuş figürleri, zaman zaman uçar pozisyonda zaman zaman da ağaç üzerine konmuş vaziyettedir. Bunlar anatomik yapılarına uygun işlenmiştir. Yüz uzuvları, kanat, gövde ve kuyruk tüyleri çizgilerle vurgulanmıştır. Kabartmalarda işlenmiş kuşların genel vücut duruşu ve kanat yapıları bunların güvercin olabileceğini düşündürmektedir.⁸ Söz konusu av sahnesinde haremağaları ve piyadeleri görmekteyiz. Dur-şarrukin kabartmasında haremağası avlanırken, piyade av teçhizatlarını taşımaktadır (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XXXIX/Fot. 39). Ortostat üzerindeki sahnede ise haremağası avlanırken, piyade canlı olarak yakalanan kuşu tutmaktadır (Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XLI/Fot. 43). Ayrıca sahneden avcılarının avlanmada ok kullandığı anlaşılmaktadır. Nitekim Ortostat üzerindeki betimlemede bu oklardan biri uçar vaziyetteki kuşun kanadına saplanmıştır (Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XLI/Fot. 43).

⁸ Bu veri Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Zooloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Özdemir Adızıl ile yapılan sözlü görüşmeden alınmıştır.

Mühür üzerindeki sahnede diğer iki örnekten farklı olarak deve kuşu avı işlenmiştir (Lev. XVII/Çiz. 49). Sahnenin merkezinde bir ağaç işlenmiştir. Bu da avlanmanın ağaçlık bir alanda yapıldığını göstermesi açısından önemlidir. Söz konusu sahnede deve kuşu profilden betimlenmiştir. Hayvanın ön ayağı ileriye doğru adım atar pozisyonda verilmiştir. Uzun boyunlu işlenmiş deve kuşunun kuyruk ve kanat tüyleri çizgilerle vurgulanmıştır. Mühür üzerindeki sahnede hayvanın kafası ayrı işlenmiştir. Bu örnek, başı kesilerek avlanan hayvanların da varlığının bir göstergesidir. Avcı bir eliyle kafasını kestiği hayvanın boynunu tutarken gösterilmiştir.

3.1.2.7. Tavşan

Yeni Assur'da tavşan avına dair veriler, British Museum' da sergilenen Dur-şarrukin Saray kabartmasında görülmektedir (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XXXIX/Fot. 39) (Caubet, 1995: Fig. 5; Albenda, 2008: 75, Fig. 11). Tavşan avının gerçekleştirildiği arazi ağaç motifleriyle doldurulmuştur. Bu da diğer birçok av sahnesinde olduğu gibi bu avlanmanın da ormanlık bir alanda yapıldığını göstermektedir. Tavşan figürü anatomik yapısına uygun işlenmiştir. Profilden betimlenmiş hayvanın gözü yuvarlak, kulakları ile arka bacakları uzun, kuyruğu kısa verilmiştir. Hayvanın bacak kasları belirgin işlenmiştir. Söz konusu av sahnesinde haremağası ve piyadeleri görmekteyiz. Nitekim avcılar avlanmada ok kullanırken betimlenmiştir. Ancak tavşanın herhangi bir yerine saplanmış ok ya da benzeri bir şey bulunmamaktadır. Bu durum da piyadenin aşağıya doğru sarkmış olan elinde bulunan tavşanın canlı yakalandığı düşüncesi akla gelmektedir. Bunun yanı sıra eğer tavşan okla yaralandıysa hayvan yakalandıktan sonra ok vücudundan çıkarılmış da olabilir.

3.1.2.8. Yabani Boğa

Yeni Assur Dönemi'nde yabani boğa avı sahneleri Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası (Barnett,1958: Fig. 27; Barnett ve Lorenzini 1975: Fig. 35; Sevin, 2010: 36-37, Res. 32-33) (Lev. XVII/Çiz. 50, Lev. XL/Fot. 44) ve Batı Dairesi (Sevin, 2010: 44, Res. 45) (Lev. XVII/Çiz. 51) kabartmaları ile Balawat Tunç Kapı kabartmalarında (Curtis ve Tallis, 2008: Fig./R4, Fig. 14, Fig. 30; Sevin, 2010: 65,

Res. 73) (Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XLI-XLII/Fot. 45-46) işlenmiştir. Bunların yanı sıra Kalhu Kuzeybatı Sarayı'ndan ele geçmiş üç mühür⁹ (Lev. XVIII/Çiz. 54, Lev. XIX/Çiz. 55-56, Lev. XLII-XLIII/Fot. 47-49) ve Ninive'de ortaya çıkarılmış bir adet mühür (Herbordt, 1992: Taf. 5/1) (Lev. XIX/Çiz. 57) üzerinde de yabancı boğa avı sahneleri betimlenmiştir. Yabancı boğa figürleri genelde profildendir. Ayrıca bazı betimlemelerde yabancı boğaların başları geriye dönük ve yere çömelir bir şekilde tasvir edilmişlerdir (Lev. XVII/Çiz. 50, Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XIX/Çiz. 57, Lev. XLI/Fot. 44, Lev. XLI-XLII/Fot. 45-46). Büyük boyutlu ve tek boynuzlu işlenmiş hayvanların yüz uzuvları vurgulanmış, kuyrukları arka ayaklara paralel ve vücut tüyleri ile karın kaburgaları ve bacak kasları çizgilerle vurgulanmıştır. Aslan avında olduğu gibi yabancı boğa avında da çoğunlukla kral görülmektedir. Av sırasında süvariler ve piyadeler krala yardımcı eleman olarak tasvir edilmiştir. Av sahnelerinde betimlenen avcı figürleri; taşıt kasasında, at üzerinde veya ayakta durur pozisyonundadır (Lev. XVII-XIX/Çiz. 50-57, Lev. XLI-XLIII/Fot. 44-49). Avcı figürleri, yabancı boğaları avlamada mızrak ve ok gibi teçhizatların yanı sıra iki tekerlekli taşıtlardan da faydalanmışlardır. Taşıt kasalarında biri sürücü diğeri de kral olmak üzere iki kişi vardır. Bunlardan sürücü, dizgin kullanarak taşıtın kontrolünü sağlamaktadır. Taşıt kasası ve at üzerindeki avcılar çoğunlukla öne doğru ok ya da mızrak atar pozisyonundadır. Ancak istisnai olarak bir örnekte, taşıt kasasında bulunan avcı geriye doğru ok atarken betimlenmiştir (Lev. XVIII/Çiz. 53, Lev. XLI/Fot. 45). Ayrıca betimlemelerde avcılar yabancı boğalar ile yakın mücadelelerinde, hayvanı mızrak ya da okla avlarken de gösterilmişlerdir. Avlanmada kullanılan ok ve mızraklar genelde hayvanların ense, baş, boyun ve gövdelerine saplanmışlardır. Av sahnelerinde yabancı boğa figürlerinin duruş pozisyonları çeşitli şekillerdedir. Bunlar çoğunlukla koşar ya da durur pozisyonundadır. Ayrıca bir ağacın arkasında çömelmiş bir tarzda ya da taşıtlara koşulan hayvanların hemen önünde, altında ya da taşıt kasasının gerisinde, arka tekerleklere sıkışmış pozisyonda verilmiş olanları da söz konusudur.

3.1.2.9. Yabancı Katır

⁹Bu mühürler Layard tarafından Kuzeybatı Sarayında gerçekleştirilen kazılarda Part mezarlarında ele geçmiştir. Ancak Layard bunların Yeni Assur Dönemi'ne ait olduklarını belirtmiştir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz., Collon, 2008: 233-234, Figs. 28/a-b, d.

Yabani katır avına dair verileri Ninive Kuzey Sarayı Oda S kabartmalarından bilmekteyiz (Barnett, 1958: Figs. 103-104; Strommenger, 1964: Fig. 259; Sevin, 2010: 201, Res. 236) (Lev. XX/Çiz. 59-60, Lev. XLIII/Fot. 50-51). Söz konusu av sahnesinde yabani katırlar profilden verilmiştir. Koşar vaziyetteki yabani katırların başları zaman zaman geriye olasılıkla da kendisini avlamaya çalışan avcıya dönüktür. Bunların yanı sıra yaralanmış ve sırt üstü yerde yatan yabani katır figürü de söz konusudur. (Lev. XX/Çiz. 59, Lev. XLIII/Fot. 50) Anatomik yapılarına uygun işlenmiş olan hayvanların gözleri badem, ağız ve burunları çizgilerle belirtilmiştir. Hayvanların hemen hepsinin kasları çizgilerle vurgulanmıştır. Bunlarda arka ayaklara paralel uzanan kuyruk kısa tutulmuş ve kuyruğun bitim kısmı çizgilerle taranmıştır. Ayrıca baş kısmından başlayıp gövdeye doğru kısa devam eden yeleler, birbirine paralel çizgilerle taranarak vurgulanmıştır. Yüksek sağırlı olan bu hayvanlar dinamik işlenmiştir. Kabartmalarda bazı yabani katırların gövde, kıç ve baldır bölgelerinde saplanmış oklar bulunmaktadır. Bu da bize yabani katırları avlamada ok teçhizatının kullanıldığını göstermektedir. Nitekim hayvanları avlamada kullanılan bir diğer eleman da av köpekleridir. Betimlemelerde köpekler, yabani katırları kovalarken ve gövdelerinden ısırırken gösterilmişlerdir (Lev. XX/Çiz. 59, Lev. XLIII/Fot. 50). Bunların yanı sıra kabartmaların birinde yabani katırların canlı olarak yakalandıklarını da görmekteyiz (Lev. XX/Çiz. 60, Lev. XLIII/Fot. 51). Nitekim sahnede iki Assurlu erkek figürü canlı olarak yakaladıkları yaban katırın boyun bölgesinden ip ya da halatla bağlamışlardır. Böylece hayvan üzerinde kontrolü sağlamışlardır.

3.1.2.10. Yılan

Yeni Assur Krallığı'nda yılan avına dair veriler Ninive'den ele geçmiş üç adet mühür üzerinde işlenmiş sahnelerden bilinmektedir (Lev. XXI/Çiz. 61-63) (Herbordt, 1992: Taf. 5/9, 12-13). Diğer iki mühürde bulunmamakla birlikte bir mühür örneğinde yılan avının gerçekleştirildiği arazide bitki motifleri işlenmiştir (Lev. XXI/Çiz. 63). Bu da avlanmanın ağaçlık bir alanda gerçekleştiğini göstermektedir. Profilden işlenmiş yılan figürlerinin gözleri daire şeklinde vurgulanmıştır. Bunların başlarının üst kısmında tek ya da çift boynuzlar bulunmaktadır. Durdukları yerde işlenmiş olan yılanların kuyrukları gövdeye doğru

sarmal şekilde betimlenmiştir. Yılan figürlerinin baş ve gövdeleri dik bir şekilde işlenmiştir. Bu anatomik özellikler, hayvanın boynuzlu engerek yılanı olduğunu düşündürmektedir. Nitekim Assur'un egemen olduğu coğrafyada da halen var olan bir tür olduğu bilinmektedir. Profilden işlenmiş avcı figürleri yılanları avlama ok kullanırken tasvir edilmişlerdir.

3.1.3. YABANI HAYVAN KALINTILARI

Yazılı veriler ve tasvirli eserlerin yanı sıra dönemin antropolojik kalıntıları da yabancı hayvanlar hakkında kısmende olsa bilgi vermektedir. Kazılardan yabancı hayvanlardan ceylan ve kuşlara ait kalıntılar tespit edilmiştir. Nitekim Yeni Assur kentlerinden Kalhu'da yapılan kazı çalışmaları sırasında Kuzeybatı Sarayı'nda bulunan bir konuta ait koridorun zemini altında hayvan iskeleti ele geçmiştir. Bu hayvanın ceylan olabileceği belirtilmiştir. Yine bu hayvanın dini bir ritüelle bağlantılı olarak gömülmüş olabileceği ileri sürülmüştür (Albenda, 2008: 73). Bu ritüelin, tanrıya sunulan bir adak olarak evin zeminine gömülmesi, tanrıya hane halkını koruma düşüncesiyle atfedilmiş bir görev olduğu düşünülebilir. Ayrıca Kavuşan Höyük'de tespit edilmiş Yeni Assur çukurunda, orta ve yan yüzü cilalanmış ceylan ayak bileği bulunmuştur. Bu kalıntı dini ritüellerin bir parçası olarak yorumlanmıştır (Jean ve Perthon, 2011: 131). Ayrıca Ur'da bir Yeni-Assur yapısının temellerine bırakılan ve kilden kutulardaki heykelciklerle bir arada bulunan küçük kuş kemiği kalıntıları bulunmuştur (Black ve Green 2013: 101). Bu kalıntıların bina yapım ayinleriyle bağlantılı olabileceği ifade edilmiştir (Black ve Green 2013: 101).

3.2. AVLANMADA KULLANILAN TEÇHİZATLAR VE YARDIMCI ELEMANLAR

Yeni Assur Dönemi tasvirli eserleri ve yazılı kaynakları avlanan yabancı hayvan türlerinin yanı sıra avlama da kullanılan teçhizatlar ve yardımcı elemanlar konusunda da veri sunmaktadır. Böylelikle aşağıda teçhizatlar ve yardımcı elemanlar olmak üzere iki alt başlık oluşturulmuştur.

3.2.1. TEÇHİZATLAR

Arkeolojik verilerden Yeni Assurlu avcılarının avlanma da çeşitli teçhizatlar kullandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle teçhizatlar kısmı taşıtlar, silahlar ve pusu aletleri olmak üzere üç başlık olarak sınıflandırılmıştır. Nitekim bu başlıklar da kendi içinde alt sınıflara ayrılmıştır.

3.2.1.1. Taşıtlar

3.2.1.1.1. Karada Kullanılanlar

3.2.1.1.1. 1. İki Tekerlekli Taşıtlar

Yeni Assur Krallığı'na ait kabartmalar, duvar resimleri ve mühürler üzerinde işlenmiş sahnelerde iki tekerlekli taşıtların çoğunlukla aslan (Lev. I-IV/Çiz. 1-10, Lev. IX-X/Çiz. 27-28, Lev. XII/Çiz. 34, Lev. XXVII/Fot. 1-3, Lev. XXVIII/Fot. 4-6, Lev. XXIX/Fot. 7-9, Lev. XXX/Fot. 12, Lev. XXXV/Fot. 27, Lev. XXXVI/Fot. 28) ve yabancı boğa (Lev. XVII/Çiz. 50, Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XIX/Çiz. 55-56, Lev. XLI/Fot. 44-45, Lev. XLII/Fot. 46, 48, Lev. XLIII/Fot. 49) avcılığında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Taşıtlar benzer özellikler sergilemekle birlikte zaman zaman farklılıklar da söz konusudur. Dikdörtgen planlı kasalar kendi içerisinde her iki kenarı düz ve arka üst tarafı ovalimsi olup öne doğru alçalanlar şeklinde çeşitlilik göstermektedir. Kasaların yan kenar panelleri çoğunlukla sadedir ancak bir örnekte yan kenar paneli dikey çizgilerle dekore edilmiştir (Lev. I/Çiz. 3, Lev. XXVII/Fot. 3). Ayrıca bazı taşıt kasalarının iç arka kısmında, ucuna flama takılmış mızrak da yer almaktadır (Lev. I/Çiz. 1; Lev. III/Çiz. 7, Lev. XXVII/Fot. 1, Lev. XXIX/Fot. 7). İçinde ok ve baltaların bulunduğu sadıklar, kasaların zaman zaman yan kenar paneline çapraz zaman zaman da kasanın ön tarafında dikey bir tarzda

yerleştirilmiştir (Lev. I/Çiz. 1-3; Lev. II/Çiz. 4-6, Lev. XXVII/Fot. 1-3, Lev. XXVIII/Fot. 4-6). Yine bir örnekte kasanın arka kısmında testere dişli kalkan görülmektedir (Lev. I/Çiz. 2, Lev. XXVII/Fot. 2). Kasa içerisinde sayıları bir ile dört arasında değişen insan figürleri vardır. Bunlar; sürücü, kral ve yardımcı elemanlardır. Sürücü taşıtın kontrolünü dizginler ve kırbaçla sağlamaktadır. Kral ise ya geriye ya da öne dönük pozisyonda okuyla veya mızrağı ile aslan ya da yabani boğaları avlarken betimlenmiştir.

Söz konusu taşıtların tekerlekleri altı veya sekiz parmaklıdır. Altı parmaklı tekerlekler küçük boyutlu işlenmişken sekiz parmaklılar büyük ebatlı betimlenmiştir. Tekerlekler tek veya çift çemberli de olabilmektedir. Bu tip taşıtlarda tek merkezli taşıt oku kullanılmıştır. Betimlemelerden, koşum hayvanları arasında bağlantıyı sağlayan boyunduruğun bitim ucunun zaman zaman hayvan başı şeklinde sonlandırıldığı da görülmektedir (Lev. I/Çiz. 1-2, Lev. XXVII/Fot. 1-2). Ayrıca kasanın ön üst kısmından boyunduruğa doğru uzanan elips (Lev. I/Çiz. 1-2; Lev. II/Çiz. 5; Lev. III/Çiz. 7; Lev. XXVII/Fot. 1-2, Lev. XXVIII/Fot. 5, Lev. XXIX/Fot. 7) ve düz çubuk formu (Lev. I/Çiz. 3; Lev. II/Çiz. 4,6, Lev. XXVII/Fot. 3, Lev. XXVIII/Fot. 4, 6) üst destek çubuğu kullanımı da söz konusudur.

Avda kullanılan iki tekerlekli taşıtlara koşulan atların sorguç ve dizgin sayılarına bakıldığında bunların sayılarının 2 ile 4 arasında değiştiği söylenebilir. Profilden işlenmiş hayvanlar anatomik yapılarına uygun işlenmiştir. Bunlar yüksek sağırlı ve dinamik betimlenmiştir. Yüz uzuvları vurgulanmış olan hayvanlar çoğunlukla koşar vaziyettedir. Yeleler ve bacak kasları çizgilerle vurgulanmıştır. Arka ayaklara paralel uzanan kuyruk ortadan bir kurdele ile bağlanmıştır. Kuyruk kılları da yatay çizgilerle belirtilmiştir. Hayvanlarda koşum takımı olarak omuz süsü (pendant), göğüs plakası, sorguç ve gem kullanılmıştır.

Görsel sanatların (kabartma, duvar resimleri, mühürler) yanı sıra II. Aşşur-nasir-apli ve III. Şulmanu-aşerid dönemine ait bazı yazılı metinler de, iki tekerlekli taşıtların avda kullanıldığını gösteren veriler içermektedir. II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait yazıtta; *“Rahipliğimi seven Ninurta ve Nergal, bana yabani hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Pusuya düşürdüğüm 30 fili öldürdüm. Lordumun kılıçlarla saldırısı ile 257 güçlü yabani boğayı av taşıtımdan devirdim.*

270 güçlü aslanı mızrakla kafesteki kuşlar gibi öldürdüm” ibaresi geçmektedir (Grayson 1991: 227, satır 40-42). Ayrıca III. Şulmanu-aşerid dönemine ait yazıtta da; “.....Tanrılar Ninurta ve Nergal, ki onlar benim rahipliğimi sever, bana yabancı hayvanlar verdiler ve av için bana emrettiler. Arabamla 373 vahşi boğayı öldürdüm ve bir saldırıyla 399 aslanı öldürdüm. Ben 29 file de pusu kurdum.....” ibaresi geçmektedir (Grayson, 2002: 41, satır iv 40-44, 84, satır 341’b-347’).

Hem görsel sanatlardan (kabartma, duvar resimleri, mühürler) hem de yazılı metinlerden Yeni Assur Krallığı’nda özellikle aslan ve yabancı boğa avında iki tekerlekli taşıtların kullanıldığı ve bunların önemli bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.1.1.2. Nehirde Kullanılanlar

3.2.1.1.2. 1. Kayıklar

Yeni Assur kenti Kalhu Kuzeybatı Sarayı Taht Odası (Barnett ve Lorenzini, 1975: Figs. 21-22, 25-26; Sevin, 2010: 39, Res. 37), Dur-şarrukin Sarayı (Sevin, 2010: 123, Res. 146), Ninive Güneybatı Sarayı (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 75; Sevin, 2010: 164, Res. 195) ve Balawat Tunç Kapı kabartmalarında (Sevin, 2010: 67, Res. 76) kayıklar ile ilgili önemli veriler bulunmaktadır. Nitekim Çiftçi (2016: 27), söz konusu kabartmalarda işlenmiş kayık betimlemelerinden yola çıkarak bunları iki grupta incelemiştir. Bunlardan ilk grup fazla derin olmayanlar; ikinci grup ise hafif ovalimsi ve oldukça derin olan kayıklardır. Kayıklarda sayıları onsekiz, dört ve sekiz arasında değişen kürekler kullanılmıştır. Küreklerin bitim kısımları genellikle yarım daire, dikdörtgen formunda veya “U” biçiminde içeriye doğru kıvrılmış ve hemen üst tarafında kurdele benzeri bir çıkıntı ile kalınlaştırılmıştır (Çiftçi, 2016: 27-29). Yine Çiftçi (2016: 48-51), kabartmalarda işlenmiş kayıkların Yeni Assurlular’ın askeri yaşamlarında orduya ait teçhizatların taşınmasında; sivil hayatlarında ise günlük gezintiler ve inşaat malzemelerinin sevkiyatında kullanıldığını belirtmiştir.

Yeni Assur kabartmaları kadar yazılı kaynakları da kayıkların nerelerde ve ne için kullanıldığına dair bilgi içermektedir. Nitekim kral Sin-ahhe-riba dönemine ait bir metinde, askeri sefer düzenlenen Bit-Yakin ve Elam toprakları insanların

ganimet olarak alınışı ve bunların kayıklarla sevkiyatının yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır (Detaylı bilgi için bkz., Grayson ve Novotny, 2012: 196-197, yazıt no. 34-39). Ayrıca II. Şarru-kin dönemine ait yazılı metinlerde inşaat malzemelerinin kayıklarla taşındığına dair veriler yer almaktadır (Lanfranchi ve Parpola, 1990: yazıt no. 290). Yine II. Şarru-kin dönemine ait bir metinde anıtsal yontuların (boğa, yaban koyunu) kayıklarla taşındığına dair bulgular söz konusudur (Lanfranchi ve Parpola, 1990: yazıt no. 299). Bunların yanı sıra II. Şarru-kin dönemine ait metinden kayıklarla yem ve saman gibi hububatların taşındığını da öğrenmekteyiz (Parpola, 1987: yazıt no. 94).

Yukarıdaki verilerden Yeni Assur'da kayıkların gezinti ve yük (insan, askeri teçhizat, tarım ürünleri vs.) taşımacılığında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ancak bunların yanı sıra kayıkların avlanma sırasında da kullanıldığını, Ninive Kuzey Sarayı kabartmasında betimlenmiş bir sahnedeki öğrenmekteyiz (Graeve, 1991: Pl. XXXII/Fig. 67) (Lev. IV/Çiz. 11, Lev. XXX/Fot. 10). Söz konusu kabartmada hafif derin işlenmiş olan kayığın her iki ucu yukarıya doğru uzatılmış ve bu uzantıların bitim kısımları hayvan başı (olasılıkla at başı ?) formunda sonlandırılmıştır. Kayığın ilerlemesi için toplam otuz dört kürek kullanılmıştır. Küreklerin bitim kısımları küt sonlandırılmıştır. Kayıkta toplam on kişi bulunmaktadır. Bunlardan dördü avcı, ikisi kürekçi geri kalanlar ise av malzemelerini taşıyanlardır. Kayığın ön kısmında yer alan iki avcı mızraklarıyla aslana saldırırken işlenmişlerdir. Yine yaralı olarak avlanmış aslanlardan biri arka ve ön bacaklarından kayığın arka kısmına iple bağlanarak tutturulmuştur (Lev. IV/Çiz. 11, Lev. XXX/Fot. 10).

3.2.1.1.2. 2. Sallar (Kelek)

Yeni Assur'da sal (kelek) betimlemeleri Sin-ahhe-riba dönemine ait bir kabartma (Parpola, 1990: Fig. 2) ve Ninive'den (Koroğlu, 2006: 28) birer kabartmadan bilinmektedir. Söz konusu kabartmalarda sallar, iki veya dört adet yatay kerestenin birbirine paralel yerleştirilmesiyle yapılmıştır. Sin-ahhe-riba dönemi kabartmasında keresteler arasındaki bağlantı sağ ve sol tarafa bağlanmış olan kamış ya da halatla sağlanmış. Ancak Ninive kabartmasında ahşapların hemen altında belirli bir simetride yerleştirilmiş yedi adet su tulumu vardır. Su tulumları ve ahşaplar arasındaki bağlantı çapraz yerleştirilmiş halat ya da kamışla sağlanmış. Her iki

kabartmada da salları çekmede bitim kısımları, “U” biçiminde içeriye doğru kıvrılmış ve hemen üst tarafında kurdele benzeri bir eklentinin yer aldığı iki kürek kullanılmıştır (Çiftçi, 2016: 29). Yine Çiftçi, söz konusu kabartmalardan yola çıkarak sallarin gezinti ve yük (inşaat malzemesi) taşımada kullanıldığını önermiştir (Çiftçi, 2016: 48).

Dönemin kabartmalarının yanı sıra yazılı kaynakları da salları hakkında veri sunmaktadır. II. Şarru-kin dönemine ait bir metinden sallarin askerlerin sevkياتında kullanıldığını öğrenmekteyiz (Lanfranchi ve Parpola, 1990: yazıt no. 200). Ayrıca Sin-ahhe-riba dönemine ait bir yazıtta ormandan kesilen ağaçların sallarla taşındığına dair veri de bulunmaktadır (LAR II,1968: 166, yazıt no. 384).

Yukarıdaki verilerden Yeni Assur’da sivil yaşamda sallarin gezinti ve kereste naklinde; askeri yaşamlarında ise askeri birliklerin sevkياتında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra Ninive’den ele geçmiş bir kabartmadan Yeni Assur’luların sallardan, balık avcılığı sırasında da istifade ettiği bilinmektedir (Parpola, 1987: Fig. 13) (Lev. XIII/Çiz. 39, Lev. XXXIX/Fot. 38) Söz konusu kabartmada yatay yerleştirilmiş iki ahşap ve ahşapların hemen altında belirli bir simetride yerleştirilmiş yedi adet su tulumu vardır. Ahşaplar ve su tulumları arasındaki bağlantı belirli bir simetride yerleştirilmiş beş adet halat ya da kamyşla sağlanmıştır. Salı çekmede tek kürek kullanılmıştır. Küreğin ucu küt sonlandırılmıştır. Sal üzerinde dört kişi yer almaktadır. Bunlardan biri kürekçi, biri avcı diğerleri ise bir kazanın iki tarafında karşılıklı oturmuş ve tanımlanamayan bir işle uğraşan iki kişidir. Kabartmada salın bir ucunda tabure üzerinde oturan avcı figürü, olta ile balık yakalarken betimlenmiştir.

3.2.1.1.2.3. Su Tulumları

Yeni Assur Dönemi kabartmalarında kayık ve sallarin yanı sıra hayvan derisinden (olasılıkla keçi veya koyun?) yapılmış su tulumları da tasvir edilmiştir. Kabartmalarda su tulumları çoğunlukla askeri sahnelerde işlenmiştir. Bu sahnelerde Assurlu askerler nehirlerde su tulumları vasıtasıyla yüzerken resmedilmişlerdir (Barnett, 1958: Figs. 18-20, 22). Ayrıca kabartmalarda su tulumları sallarin altında

hem destekleyici eleman olarak hem de daha fazla yük taşımak için kullanılmıştır (Parpola, 1987: Fig. 13; Koroğlu, 2006: 28).

Yeni Assur Krallığı'nda su tulumlarından balık avı esnasında da faydalanılmıştır. Bunun güzel ve tek örneğini Ninive Kuzeybatı Sarayı'nda ele geçmiş bir kabartmadan bilmekteyiz (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 75; Parpola, 1987: Fig. 17/b) (Lev. XIII/Çiz. 38, Lev. XXXIX/Fot. 37). Söz konusu sahnede su tulumu üzerinde oturmuş vaziyetteki erkek figürü olta ile balık avlarken betimlenmiştir.

3.2.1.2. Silahlar

3.2.1.2.1. Saldırı Silahları

3.2.1.2.1.1. Hançerler

Yeni Assur konteksinden 17 hançer ele geçmiştir. Bunların bir kısmı dağınık parçalar halinde bulunmuştur. Hançerlerden 15'i demir, biri bronz kabzasıyla bir demir ağza sahiptir ve sonuncusu bronz üretimidir. Bunlar tipolojik anlamda iki ayrı gruba ayrılmıştır. İlk grup, Kalhu'dan ele geçmiş olup 5 örnekten oluşmaktadır (Lev. XXII/Çiz. 66). Bunlar genellikle hafif flanşlı ve düz dikdörtgen formludurlar. Yine örneklerden biri hafif içbükey kenarlı olup hafif yuvarlak uçlu kabzaya sahiptir. Bu tip hançerlerin uzunlukları 28.1 cm. ve 35.6 cm. arasında değişmektedir. İkinci grup demir hançerlerin de ilk gruptakiler gibi geniş düz kabzaları vardır ancak bu grupta kabzalar yuvarlak topuzlarla sonlanmaktadır. İkinci tipe ait örnekler iki adet olup Kalhu'dan ele geçmişlerdir (Curtis, 2013: 36, Pl. VII, Pl. VIII/93-94) (Lev. XXII/Çiz. 66).

Dönemin kabartmaları da hançer kullanımı hakkında görsel veri sunmaktadır (Barnett, 1958: Figs. 10, 41, 130; Sevin, 2010: 68, Res. 78; Kaçmaz Levent 2016: 338). Nitekim savaş sahnelerinde hançerler çoğunlukla düşman askerlerinin baş, el ve ayaklarını kesmede kullanılmıştır. Betimlemelerden görülebilen hançerlerin sap kısımları hilal biçimli olup namlu kısımları kazılardan ele geçen örneklerle benzerdir.

Yeni Assurlular askeri amacın yanı sıra avlanmada da hançerlerden istifade etmişlerdir. Nitekim aslan avı sahnelerinde kral hançeri kullanırken işlenmiştir (Lev.

III/Çiz. 9; Lev. IX/Çiz. 26, Lev. XXIX/Fot. 9, Lev. XXXV/Fot. 26). Kral, elinde bulunan hançeri doğrudan hayvanın boğaz ve karın bölgesine saplamıştır. Hançer hilal kabzalı, saplı ve uzun dikdörtgen formlu olup bitim kısımları ovalleştirilmiştir. Bu da aynı tip hançerlerin hem askeri hem de av amaçlı kullanıldığını göstermektedir. Kabartmaların yanı sıra yazılı kaynaklar da avda hançer kullanımına dair bilgi vermektedir. Keza Aşşur-ban-apli dönemine ait bir yazıt bu konuda veri sunmaktadır. Yazıtta; “.....Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, benim lordum spordayken, onlar bir azgın aslanın kafesin dışına çıkmasına izin verdi ve yürüyerek benim mızrağımla, ben.....onun....., ama onun yaşamı sonlanmadı. Nergal’in emriyle, arazinin kralı, ki o bana güç ve kahramanlık verdi, ben **demir destekli hançerimle** onu bıçakladım ve öldürdüm.....” ibaresi geçmektedir (LAR II, 1968: 392, yazıt no. 1024).

3.2.1.2.1.2. Kılıçlar

Yeni Assur Krallığı’na ait üç kılıç bilinmektedir (Lev. XXIII/Çiz. 67). Bu kılıçların hepsi demirden üretilmiştir. İlk kılıç örneği Kalhu’dan ele geçmiş olup merkezi omurgalı ve kabzası flanşlıdır. Kalhu’da bulunmuş ikinci kılıç hilal topuz başlı ve çıkıntılı bir tutamağa sahiptir. Üçüncü kılıç örneği ise Sharif Khan’da ortaya çıkmıştır. Bu kılıcın kenarları hafif flanşlı, geniş ve düz bir kabzası ile omurgasız bir gövdesi vardır (Curtis, 2003: 37, Pl. VIII/95-97).

Dönemin kabartmalarında kılıçlar savaş sahnelerinde kral, haremağası, piyadeler ve süvarilerin belindeki kuşağa asılı vaziyettedir. Bunlar savaş sahnelerinde düşman askerlerini öldürmede ve yaralamada kullanılmıştır (Barnett, 1958: Figs. 11, 12, 15, 23; Kaçmaz Levent 2016: 337).

Yeni Assurlular, savaşın yanı sıra aslan avında da kılıçtan istifade etmiştir. Söz konusu kabartmada kral bir eliyle aslanın boynunu tutarken, diğer elinde bulunan kılıcı hayvanın karın bölgesine saplamıştır. Nitekim kılıcın bitim kısmı hayvanın gövdesinden dışarıya çıkmıştır (Lev. V/Çiz. 15, Lev. XXXI/Fot. 14). Ayrıca II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazıttan da av esnasında kılıcın kullanıldığını öğrenmekteyiz. Yazıtta; “Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabani hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Pusuya düşürdüğüm 30 fili

öldürdüm. Lordumun kılıçlarla saldırısı ile 257 güçlü yabani boğayı av taşıtımdan devirdim. 270 güçlü aslanı mızrakla kafesteki kuşlar gibi öldürdüm” ifadesi geçmektedir (Grayson 1991: 227, satır 40-42).

3.2.1.2.1.3. Mızraklar

Yeni Assur Dönemi’ne tarihlenen demir yapımı mızrak uçları, Kalhu’dan 27 adet örnekten bilinmektedir. Ayrıca Sharif Khan, Dur-şarrukin ve Assur’da da birer örnek ele geçmiştir. Ok uçlarında olduğu gibi mızrak uçlarının da bronz örnekleri Yeni Assur kontekslerinden bilinmemektedir. Ele geçen tüm mızrak uçları soketlidir. Bazı mızrak uçlarında soketler belli bir ölçüde açıklığa sahiptir. Nitekim bazı örneklerde soketlerin içerisinde ahşap kalıntıları mevcuttur. Yine sokette nadiren görülen perçinler gerekli durumlarda ahşap sapların nasıl yerleştirildiğini de göstermektedir. Perçinlerin görülmediği örneklerde ise, mızrak uçları halen ateş gibi kızgınken ahşap sapın takıldığı, böylece metal soketin ahşap sapı soğuttuğu önerilmiştir (Curtis, 2013: 38).

Söz konusu mızrak uçları tipolojik olarak altı gruba ayrılmıştır. 13 örnekten oluşan I. tip mızrak uçları, uzun olup ince-yaprak biçimli bir ağza ve kalın bir kesite sahiptirler (Lev. XXII/Çiz. 65). Bunların uzunlukları 15.75 cm. ile 31.8 cm. arasında değişmektedir. Üç örnekten oluşan II. tip mızrak uçları da I. tip mızrak uçlarıyla benzerdir, ancak II. tip mızraklarda ağız ortada genişler ve kesitte daha incedirler (Lev. XXII/Çiz. 65). III. tip mızrak uçlarında, ağzın tabanında abartılmamış omurgalar vardır (Lev. XXII/Çiz. 65). Bu grupta 8 örnek mevcuttur. Bunların uzunlukları 10.9 cm. ile 30.7 cm. arasında değişmektedir. Tek örnekle temsil edilen IV. tip mızrak ucu kısa geniş bir ağza sahiptir (Lev. XXII/Çiz. 65). Yine tek örnekle bilinen V. tip mızrak ucunun da hafifçe incelmış çok uzun bir ağzı (yaklaşık 30 cm. uzunluğunda) olup soket kısmı kayıptır (Lev. XXII/Çiz. 65). Bunların yanı sıra VI. tip mızrak ucu kısa bir ağız ve uzun bir sokete sahiptir (Lev. XXII/Çiz. 65) (Curtis, 2013: 38).

Mızrak ve mızrak uçlarına dair bilgileri kabartmalardan da öğrenebilmekteyiz (Barnett, 1958: Figs. 10, 23, 25, 41, 48, 58, 76-77, 108, 111, 118-119, 125-126, 131; Kaçmaz Levent 2016: 341). Kabartmalarda, mızrak uçlarının olasılıkla ahşap yapımı

ve uzun formulu bir sapta kullanıldığı görülmektedir. Mızraklar savaş ve av sahnelerinde işlenmiştir. Savaş sahnelerinde mızraklar kral, süvari ve piyadeler tarafından kullanılmıştır. Savaşçı figürlerde mızrak genellikle tek elde taşınmaktadır. Assurlu savaşçılar tarafından kullanılan mızraklar düşman askerlerinin baş, karın ve sırt bölgelerine saplanmıştır. Kazılardan ele geçen örneklerde olduğu gibi kabartmalarda da mızrak uçları yaprak formudur. Zaman zaman bunların merkezinde bir omurga da görülmektedir.

Yeni Assur Krallığı askeri amacının yanı sıra avlanmada da mızraklardan istifade etmiştir. Avcılar (kral, piyade, süvari ve haremağaları gibi) tarafından kullanılan mızraklar, savaş sahnelerinde kullanılanlar ve kazılardan ele geçen örneklerle aynı teknik özellikleri sergilemektedir. Bunlar av sahnelerinde aslan (Lev. II/Çiz. 4, 6; Lev. III/Çiz. 8-9, Lev. IV/Çiz. 10-12; Lev. V/Çiz. 13-14, Lev. XXVIII/Fot. 4, 6, Lev. XXIX/Fot. 8, 9, Lev. XXX/Fot. 10-12, Lev. XXXI/Fot. 13, 15) ve yabani boğa (Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XLI-XLII/Fot. 45-46) avlamada kullanılmıştır. Mızraklar hayvanların baş, ağız, boyun, göğüs ve gövdelerine saplanmıştır. Kabartmaların yanı sıra dönemin yazılı kaynakları sınırlı da olsa avda mızrak kullanımı konusunda bilgi vermektedir. Nitekim kral II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazılı metinden mızrağın aslan avında kullanıldığını öğrenmekteyiz. Yazıtta; “*Sevgili rahiplerim Ninurta ve Nergal, bana yabani hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Pusuya düşürdüğüm 30 fili öldürdüm. Lordumun kılıçlarla saldırısı ile 257 güçlü yabani boğayı av taşıtımdan devirdim. 270 güçlü aslanı mızrakla kafesteki kuşlar gibi öldürdüm*” ibaresi geçmektedir (Grayson 1991: 227, satır 40-42).

3.2.1.2.1.4. Oklar

Yeni Assur Dönemi kazılarında orijinal bir bütün halinde ok ele geçmemiştir. Ancak kazılardan demir üretimi olan ok uçları ortaya çıkarılmıştır. Assur yerleşimlerinde yaklaşık olarak 630 örnek ok ucu bulunmuştur. Bunların 12’si Sharif Khan, 9’u Asur’dan, 6’sı Koyuncuk’tan, 3’ü Balawat’tan geri kalanlar ise Nimrud’dandır. Bu güne kadar yapılmış çalışmalarda Yeni Assur ok uçlarının genel ağırlığının 12 gr. olduğu belirtilmiştir. Ancak daha sonraki çalışmalarda demir ok uçları arasında ağırlıkları 40 gr. kadar olanların da olduğu önerilmiştir. Ok uçlarının,

bir okun ağırlığının yarısını oluşturduğu düşünülerek, 40 gr.lık bir ok ucu için bir okun toplam ağırlığının 80 gr. olabileceği belirtilmiştir. Yine bir insan figürü 31.75 kg.lık yayla yaklaşık olarak 128 m.ye yükselirken, 23.6 kg. çekim ağırlığı ile bir yaydan atılan 80 gr. ağırlığındaki bir ok, maksimum yaklaşık olarak 78 m.ye uzanır. Assur yayının çekim ağırlığı bilinmemekle birlikte, kompozit olmayan 14. yüzyıl İngiliz yaylarının 36.3-72.6 kg.lık bir çekim ağırlığı olduğu düşünülerek, Assur kompozit yayının da en azından 31.75 kg.lık bir çekim ağırlığı olabileceği ileri sürülmüştür. Böylece, Yeni Assur'da en büyük ok uçlarının böyle kullanıldığı önerilmiştir (Curtis, 2013: 39).

Biçim bazında Yeni Assur ok uçları yedi tipe ayrılmıştır. I. tip demir ok uçları en yaygın grup olup 427 örneği vardır (Lev. XXII/Çiz. 64). Balawat'tan tek bir örnek dışında geri kalanlar Nimrud'tandır. Bu tip ok uçlarının, ince yaprak biçimli ağızları ve incelen sapları vardır. Bazı örneklerde ağız elmas biçimindedir. Ayrıca birkaç örnekte, sap ağızdan daha uzundur. Bunların uzunluğu 3.5 cm. ve 8.21 cm. arasında değişir ancak daha çok 5 cm. civarındadır. Ağırlıklar ise 3.2 gr. ve 4.57 gr. arasındadır. II. tip ok uçlarının 106'sı Nimrud'tan, 3'ü Koyuncuk'tan, 3'ü Sharif Khan'dan ve 2'si Balawat'tandır (Lev. XXII/Çiz. 64). Bu ok uçları da, I. tipte olduğu gibi yaprak biçimlidir. Bunların sapının en üstünde bir boşluk vardır. Yine bu tip ok uçlarının uzunlukları 4.1 cm. ve 10.8 cm. arasında; ağırlıkları 4.9 gr. ve 26.5 gr. arasında değişmektedir. III. tip ok uçları II. tip ok uçlarıyla benzerdir (Lev. XXII/Çiz. 64). Ancak II. tip ok uçlarından farklı olarak orta kısımlarında bir kuşak eklentisi bulunmaktadır. Bunların da büyük çoğunluğunun sap kısmında boşluk yer almaktadır. Bu tipin 28 örneğinin 18'i Nimrud'tan, 9'u Sharif Khan'dan ve 1'i Koyuncuk'tandır. Bunların uzunlukları 7.15 cm. ve 9.1 cm. arasında ve ağırlıkları 9.88 gr. ve 18.0 gr. arasında değişmektedir. Ayrıca Sharif Khan'dan ele geçen örneklerin uzunluğu 10.95 cm.ye ulaşmakta ve ağırlıkları ise 16.3 gr. ve 40.0 gr. arasındadır (Curtis, 2013: 39-40).

IV. tip ok uçları birkaç parça ile temsil edilmektedir (Lev. XXII/Çiz. 64). Bunlarda ağızlar ince-uzun ve hemen hemen düz kenarlıdır ve ağız bazı örneklerde daireseldir. Yine bunların ağız tabanında bir boşluk vardır. Ok uçlarının uzunlukları 7.5 cm. ve 8.8 cm. arasında; ağırlıkları ise 9.97 gr. ve 15.87 gr. arasında

değişmektedir. V. tip ok uçlarında ağızlar, ince-uzun ve hemen hemen düz kenarlıdır (Lev. XXII/Çiz. 64). Ayrıca bazı örneklerde ağız dairesel de olabilmektedir. Bunlar 7 örnekten oluşup Shalmaneser Kalesi'nden ele geçmiştir. Uzunlukları 7.5 cm. ve 8.8 cm. arasında ve ağırlıkları 9.97 gr. ve 15.87 gr. arasında değişmektedir. VI. tip ok uçlarından üç örnek Shalmaneser Kalesi'nden ve iki örnek Ninive'den bulunmuştur (Lev. XXII/Çiz. 64). Bunlar yaprak biçiminde olup düz kenarlı saplarıyla diğer ok uçlarından ayrılmaktadır. Bu tip içerisinde yer alan Nimrud örnekleri, saplarının kurşun kaplı olması nedeniyle nadir örneklerdir. Bu grubun ok uçlarının uzunluğu 6.68 cm. ve 7.75 cm. arasında değişmektedir. Yine bir örneğin ağırlığının 13.06 gr. olduğu belirtilmiştir. VII. tip ok uçları ise Shalmaneser Kalesi'nden gelmektedir (Lev. XXII/Çiz. 64). Yaprak biçimli bu ok uçlarının uzunluğu 9.3 cm. ve 11.6 cm. arasında değişmekte ve bir örneğin ağırlığı 19.39 gr.dır (Curtis, 2013: 40).

Dönemin kabartmaları da ok uçları, ok ve yay hakkında bilgi vermektedir. Kabartmalarda söz konusu bu teçhizatlar, savaş ve av sahnelerinde kral, piyadeler, süvariler ve haremağaları tarafından kullanılırken betimlenmiştir¹⁰ (Barnett, 1958: Figs. 10-12, 15, 22-25, 41). Savaşçı figürlerde yay omuzda taşınırken, oklar yine bir omuza asılmış olan sadak içine bırakılmıştır. Sahnelerin büyük çoğunluğunda savaş taşıtı içinde, at veya deve üzerinde ya da yaya durumdaki savaşçı figürleri okları düşmana atarken gösterilmişlerdir. Atılan oklar düşmanların gövde, bacak ve kol kısımlarına saplanmışlardır. Kazılardan ele geçen örneklerde olduğu gibi kabartmalarda da ok uçları yaprak formudur. Zaman zaman bunların merkezinde bir omurga da görülmektedir. Kazılardan orijinali bilinmeyen yay teçhizatını kabartmalardan öğrenmekteyiz. Betimlemelerde işlenmiş yay olasılıkla ahşap yapımı esnek bir çubuktan yapılmış olup bir ucundan diğer ucuna gerilmiş esnek bir ipten oluşmaktadır. Yine Curtis (2013: 40), kuşaksız olan (II.-III. tipler) küçük ok uçlarının genellikle savaş durumunda kullanıldığını ileri sürmüştür. Ayrıca Curtis, I. ve II. tipin ince yaprak biçimli ok uçlarının zırhı ve giysiyi delmek için daha uygun olduğunu ve bunların uzun mesafe kullanımı için daha elverişli olduğunu önermiştir (Curtis, 2013: 40).

¹⁰Yeni Assur'da savaş sahnelerine dair çok sayıda kabartma bulunmaktadır. Nitekim bu konuda çeşitli yayınlarda mevcuttur. Ancak ok, yay ve ok uçlarının gösterildiği sahneler çoğunlukla benzer olduğundan dolayı burada tek kaynak verilmesi uygun görülmüştür.

Yeni Assurlular savaşın yanı sıra avlanmada da bu teçhizatlardan istifade etmiştir. Avcılar (kral, piyade, süvari ve haremağası gibi) tarafından kullanılan teçhizatlar, savaş sahnelerinde kullanılanlar ve kazılardan ele geçenlerle aynı teknik özellikleri sergilemektedir. Bunlar av sahnelerinde aslan (Lev. I-II/Çiz. 1-6, Lev. III/Çiz. 7, Lev. VI-IX/Çiz. 17-25, Lev. IX-X/Çiz. 27-28, Lev. XXVII/Fot. 1-3, Lev. XXVIII/Fot. 4-6, Lev. XXIX/Fot. 7, Lev. XXXII-XXXV/Fot. 17-25, Lev. XXXV-XXXVI/Fot. 27-28), kuş (Lev. XIV/Çiz. 42; Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XXXIX/Fot. 39, Lev. XLI/Fot. 43), geyik (Lev. XV-XVI/Çiz. 44-47, Lev. XL/Fot. 40-42), yabancı boğa (Lev. XVIII-XIX/Çiz. 52-56, Lev. XLI-XLIII/Fot. 45-49), yabancı katır (Lev. XX/Çiz. 59, Lev. XLIII/Fot. 50) ve yılan (Lev. XXI/Çiz. 61-63) avlamada kullanılmıştır. Oklar hayvanların baş, gövde, boyun, kıç, bacak ve kanat kısımlarına saplanmıştır. Ayrıca birkaç kabartmada aslanlara saplanmış okların bulunduğu yerde olasılıkla akan kanı göstren su dalgası şeklinde betimlemeler bulunmaktadır (Lev. IX/Çiz. 25; Lev. XXXIV/Fot. 22). Kabartmalardaki betimlemelerden yola çıkılarak ortasında kuşağı olan büyük yaprak biçimli ok uçlarının (III. tip) II. Aşşur-nasir-apli'den Aşşur-ban-apli dönemine kadar avlanmak için kullanıldığı belirtilmiştir (Barnett ve Lorenzini, 1975: Figs. 34, 105, 118, 127; Curtis, 2013: 40). Av hayvanlarında hedefin, büyük bir yara açmak ve mümkün olabildiğince daha fazla kan akmasını sağlamak olduğu ve nadiren büyük bir hayvanın tek bir okla öldürülebileceği belirtilmiştir. Bu nedenle, ortasında kuşağı olan büyük yaprak biçimli ya da bazen adlandırıldığı üzere geniş başlı ok uçlarının avlanma için ideal olduğu ileri sürülmüştür (Curtis, 2013: 40).

3.2.1.2.1.5. Oltalar

Yeni Assur yazılı kaynaklarında oltalara dair veri bulunmamaktadır. Ayrıca dönemin kazılarında olta ya da olta uçları da ele geçmemiştir. Ancak birkaç kabartmada olta işlenmiştir. Oltalar duvar, sal ve su tulumu üzerinde oturan veya ayakta durup balık tutan avcılar tarafından kullanılmıştır. Oltaların bir ucu avcının elinde diğer ucu da avlanmış olan balığın ağzındadır. Betimlemelerden oltaların ipten(?) yapılmış kısımları görülebilmekle beraber oltanın ucunda yer alan iğne görülememektedir (Lev. XIII/Çiz. 38-39; Lev. XIV/Çiz. 40-41, Lev. XXXIX/Fot. 37-38).

3.2.1.2.2. Savunma Silahları

3.2.1.2.2.1. Kalkanlar

Yeni Assur kentlerinden Kalhu Kuzey Batı Sarayı Oda AB'den 6 bronz kalkan ele geçmiştir. Bu kalkanlardan sadece ikisi *in-situ* durumda bulunmuştur (Lev. XXIII/Çiz. 68). Orijinal durumdaki kalkanlar, yuvarlak formu olup çapları 77.0-79.0 cm.dir. Bunların merkezi kısmı hafif bombeli ve ağız kenarları boyunca sığ bir oyuk yer almaktadır. Tutamaklar çoğunlukla demir üretimidir. Ele geçen tutamakların çapları 3.75 cm., ağırlıkları ise 600 gr. dır (Curtis, 2013: 45-46, Pl. XVI/258-259).

Dönemin kabartmaları da kalkanlar ile ilgili veri sunmaktadır (Barnett, 1958: Figs. 10, 23, 40, 53, 57, 109; Kaçmaz Levent 2016: 348). Kalkanlar savaşta savunma teçhizatı olarak kullanılmıştır. Yine kazılardan ele geçmeyen ancak kabartmalardan bilinen dikdörtgen biçimli kalkanlar da söz konusudur. Savaş sahnelerinde Assurlu askerler düşmana karşı kendini savunmada yuvarlak veya dikdörtgen kalkanlar kullanmışlardır. Söz konusu sahnelerden kalkanlardan özellikle dikdörtgen formluların boyut olarak çeşitlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunlar içerisinde elde taşınabilecek durumda olanların yanı sıra insan boyutunda olan veya insan boyunu aşan ölçülerde kalkanlar da bulunmaktadır. Bazı kabartmalarda bombeli ve yuvarlak formu kalkanların merkezi ile ağız kenarlarının dairesel motiflerle süslendiği görülmektedir. Yine kabartmalarda işlenmiş kalkanlar bir tutamağa sahiptir.

Yeni Assur Krallığı, kalkanlardan askeri amacının yanı sıra avlanmada da istifade etmiştir. Kalkanlar aslan (Lev. V/Çiz. 13-14; Lev. IX-X/Çiz. 27-28, Lev. XXXI/Fot. 13-15, Lev. XXXV-XXXVI/Fot. 27-28) avı sahnelerinde kullanılmıştır. Söz konusu bu sahnelerde yuvarlak ve dikdörtgen kalkanlar görülmektedir. Bunlar arasında yuvarlak formu kalkanlar, merkezi kısmı bombeli ve kenarları dışa doğru kıvrımlı olacak şekilde çeşitlilik göstermektedir. Yine kenarları dışa doğru kıvrımlı olan kalkan örneğindeki tutamak diğer kalkanlardaki tutamalara oranla daha geniş işlenmiştir. Avcılar kalkanları aslanlara karşı kendilerini savunurken kullanmışlardır. Örneğin kabartmalarda avcı mızrağını aslana saplarken ya da aslan ile mücadele ederken aynı anda elindeki kalkanla da kendini savunmaktadır.

3.2.1.3. Pusu Aletleri

3.2.1.3.1. Çitler

Bu teçhizat geyik avında kullanılmıştır. Geyikleri yakalamada kullanılan çitte, birbirine çapraz bir şekilde yerleştirilmiş olasılıkla kamıştan bir örgü sistemi söz konusudur. Çiti sabitlemek için zemine belirli aralıklarla kazıklar çakılmıştır. Söz konusu kazıklardan çite çekilen ip/halat söz konusudur. Bu ip veya halatlar zemindeki iki kazıktan yukarıya doğru daralarak üstte bir noktada birleşmektedir. Nitekim kabartmada canlı veya okla yaralanmış geyikler çitle çevrili alan içinde koşar vaziyette betimlenmiştir. Muhtemelen bu teçhizat vasıtasıyla hayvanlar canlı olarak yakalanmaya çalışılmıştır (Lev. XV/Çiz. 45, Lev. XL/Fot. 41).

3.2.1.3.2. Kafesler

Dönemin kabartmalarından avlanma esnasında kafeslerden de istifade edildiğini öğrenmekteyiz. Kabartmalarda ise üç tip kafes görülmektedir. Bunlardan ilk tip, Ninive Kuzey Sarayı Oda S kabartmasında işlenmiştir (Barnett, 1958: Fig. 90) (Lev. XI/Çiz. 32, Lev. XXXVII/Fot. 32). Bu kafes tipi dikdörtgen biçimli olup yan kenar panellerine belirli aralıklarla birbirine paralel ve yatay beş adet ahşap çubuk yerleştirilmiştir. Kapağı açılmış kafesten bir aslan yürüyerek çıkarken betimlenmiştir. Kafesin hemen üst tarafında kareye yakın küçük bir bölme bulunmaktadır. Bu bölmenin de yan kenar panellerine ahşap çubuklar yerleştirilmiştir. Bu bölmenin içinde bir insan figürü vardır. İnsan figürünün elinde kapak tarzı bir nesne görülmektedir. Bu teçhizat kafesin kapağı olmalıdır (Lev. XI/Çiz. 32, Lev. XXXVII/Fot. 32).

İkinci tip kafes ise Ninive Kuzey Sarayı Koridor R kabartmasında tasvir edilmiştir (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 100) (Lev. XXIII/Çiz. 69). Kafes yarım daire formlu olup altı düz üstü oval bitmektedir. Yüzeyi birbirine çapraz yerleştirilmiş olasılıkla ahşap veya kamıştanır. Ahşap veya kamışların birbirine bindiği bölümler ip ya da halatla bağlanmıştır. Söz konusu kafes bir katır üzerinde olasılıkla av yapılacak alana haremağaları tarafından götürülmektedir (Lev. XXIII/Çiz. 69).

Üçüncü tip kafes de Ninive Kuzey Sarayı Koridor R kabartmasında resm edilmiştir (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 99). Kafes uzun dikdörtgenimsi formlu olup üst kısmı oval sonlandırılmıştır. İkinci tipte olduğu gibi bu tipte de kafesin yüzeyi birbirine çapraz yerleştirilmiş olasılıkla ahşap veya kamış yapımıdır. Bu tipte de ahşap veya kamışların birbirine bindiği bölümler ip ya da halatla bağlanmıştır. Kabartmadan kafeslerin üç haremağasının omzunda bulunan çubuğa takılarak taşındığı görülmektedir. Söz konusu kafeslerin avlanacak hayvanları canlı ele geçirmek için kullanıldığı söylenebilir (Lev. XXIV/Çiz. 70-71).

3.2.2. YARDIMCI ELEMANLAR

Dönemin tasvirli eserleri ve yazılı kaynakları avlanmada faydalanılan yardımcı elemanlar hakkında da veriler sunmaktadır. Nitekim yardımcı elemanlar alt başlığı insanlar ve hayvanlar olmak üzere iki alt başlığa ayrılmıştır. Bu başlıklarda da kendi içinde sınıflandırmalar yapılmıştır.

3.2.2.1. İnsanlar

3.2.2.1.1. Haremağaları

Yeni Assur yazılı kaynaklarında geçen “*ša ziqni*” terimi sakallı insanlar için kullanılmıştır. Metinlerde “*ša ziqni*” terimi Yeni Assur memurları için kullanılan “*ša rēši*” terimi ile birlikte de geçmektedir. Yine “*ša rēši*” teriminin anlamı ve Yeni Assur kabartmalarındaki sakalsız figürlerin konumu hakkında farklı görüşler vardır. Nitekim bazı bilim insanları “*ša rēši*”’nin “haremağası” olduğunu belirtmişlerdir (Grayson, 1995: 92). Bunların yanı sıra Yeni Assur sanatında işlenmiş sakalsız figürlerin tamamının haremağası olduğunu kabul eden bilim insanları da vardır (Reade, 1972: 87-112).

Yeni Assur kabartmaları da haremağaları konusunda veri sunmaktadır. Örneğin, Kalhu Orta Saray kabartmalarında haremağaları kralın huzura kabul sahnesinde (Layard, 1849: Pl. 59); Dur-şarrukin sarayı kabartmalarında ise bunlar şemsiye, yelpaze, yay, asa, masa ve taht taşıırken ya da sakallı soylu kişilere savaş esnasında yardım ederken resmedilmişlerdir (Albenda, 1986, Pl. 45, 47-48; Çiftçi, 2016, 31). Bunların yanı sıra Yeni Assur saraylarının bir ünitesi olan dış avlunun (*babanu*) en yüksek görevlisi “*rab ša rēši*” (haremağalarının başı), taht odasında huzura çıkacakları krala takdim ederdi (Wilson, 1972: 44; Çiftçi, 2016: 32). Yine iç avlunun (*bitanu*) başı haremağası “*ša muhhi bitani*” ya da “*rab ekalli*” (başmabeyinci) idi. Keza “*ša rēši*” denen haremağası ise haremden sorumluydu (Wilson, 1972: 44; Çiftçi, 2016: 32). Ayrıca haremağaları Yeni Assur yönetimi ve ordusunda da yüksek düzeyde memurlar arasında yer almaktadırlar. Bunların yanı sıra haremağaları II. Şarru-kin dönemine ait yazıt, anlaşma, mektup ve kehanet listelerinde vilayet yöneticisi ve krali muhafızlar gibi yüksek rütbeli memurlarla

birlikte geçmektedir (Grayson, 1995: 93). Yeni Assur Krallığı'nda haremağalarının tümü memur değildir. Memur statüsünde olmayan haremağaları özel şahısların evlerinde harem muhafızı, ev hizmetkârı ve haberci olarak kullanılmıştır (Grayson, 1995: 95). Ayrıca haremağaları müzisyen, kâtip (yazman) vb. değişik alanlarda da görülmüştür (Reade, 1972: 96-97). Bunların yanı sıra haremağaları krala ait iki tekerlekli yük taşıtını çekme işinde de kullanılmıştır (Çiftçi, 2016: 33).

Dönemin kabartmalarından haremağalarının yukarıdaki görevleri ile birlikte av sırasında da yardımcı eleman olarak kullanıldığını öğrenmekteyiz. Kabartmalarda haremağaları aslan (Lev. II/Çiz. 4,6; Lev. III/Çiz. 8; Lev. IV/Çiz. 10; Lev. V/Çiz. 13-14, Lev. XXVIII/Fot. 4, 6, Lev. XXIX/Fot. 8, Lev. XXX/Fot. 12, Lev. XXXI/Fot. 15), kuş (Lev. XIV/Çiz. 42; Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XXXIX/Fot. 39, Lev. XLI/Fot. 43) ve yabancı katır (Lev. XX/Çiz. 60; Lev. XLIII/Fot. 51) avı sahnelerinde avlanırken; aslan avı sahnelerinde ise krala eşlik ederken ya da kralın avlanmada kullandığı teçhizatları taşırken (Lev. V/Çiz. 13, Lev. X/Çiz. 29, Lev. XXXI/Fot. 15, Lev. XXXVI/Fot. 29) betimlenmişlerdir. Ayrıca kabartmalarda haremağaları av için gerekli olan kafesleri (Lev. XXIII/Çiz. 69, Lev. XXIV/Çiz. 70), köpekleri götürürken (Lev. XXIV/Fot. 70, Lev. XXV/Fot. 73) ve avlanan aslan (Lev. X/Çiz. 30, Lev. XI/Çiz. 31, Lev. XIII/Çiz. 37, Lev. XXXVI/Fot. 30, Lev. XXXVII/Fot. 31, Lev. XXXVIII/Fot. 36) ile geyiği (Lev. XVI/Çiz. 46) taşırken de resm edilmişlerdir. Bunların yanı sıra haremağaları avlanmış olan aslan (Lev. XII/Çiz. 35-36, Lev. XXXVIII/Fot. 35) ve yabancı boğalara (Lev. XX/Çiz. 58) düzenlenen libasyon sahnelerinde de yer almaktadır. Söz konusu sahnelerde haremağalarının hepsi profilden verilmiştir. Bunların tamamında yüz uzuvları vurgulanmış olup saçlar omuzlara dökülmektedir. Omuzlara dökülen saçların bitim kısımları bukledir. Büyük çoğunluğunun üzerinde diz kapağına kadar inen, uçları püsküllerle süslenmiş, beli kemerli bir giysi ve ayaklarında olasılıkla uzun deri çizmeler bulunmaktadır. Ancak libasyon sahnelerinde görülen haremağalarının üzerindeki giysi ayak bileklerine kadar inmesiyle farklılık göstermektedir. Yine istisnai olarak kuş avı sahnesinde haremağasının giysisinin üst tarafında dairelerle bezenmiş bir kuşak omuzdan geçirilmiştir. Nitekim kıyafetlerdeki bu farklılıklar dönemsel özelliklerden

kaynaklanmaktadır. Haremağalarında takı olarak küpe, bilezik ve pazıbent kullanımı söz konusudur.

3.2.2.1.2. Piyadeler

Dönemin kabartmaları ve yazılı kaynakları haremağaları ve süvariler kadar piyadeler hakkında da veriler sunmaktadır. Piyadeler, Yeni Assur ordusunun büyük ve önemli birliklerinden birini oluşturmaktadır. Kabartmalarda işlenmiş piyadeler, savaş sahnelerinde çoğunlukla düşman hattını yenilgiye uğratarken veya düşman gücünü kırarken betimlenmiştir (Dezsö, 2012: Pl. 1-49/1-172). Nitekim Roux (1992: 348-349), kabartmalardan yola çıkarak bunları, hafif piyadeler (okçular, sapancılar) ve ağır piyadeler (mızrakçılar) olarak gruplandırmıştır. Hafif piyadeler giysi olarak beli kemerli, etek uçları püsküllü ve sade kısa bir tunik giymişlerdir. Bu tunik zaman zaman bel hizasına kadar bir zırhla da kaplanmıştı. Ayrıca hafif piyadelerin başında başlık olarak konik miğfer ve ayaklarında ise sandalet bulunmaktadır. Ağır piyadelerin üzerinde ise giysi olarak ayak bileklerine kadar uzanan ve beli kemerli bir elbise vardır. Bu elbise de zaman zaman ayak bileklerine kadar bir zırhla koruma altına alınmıştır. Bunların başında başlık olarak genellikle konik ve zaman zaman da sorguçlu miğfer ya da alınbandı görülmektedir. Ayaklarında ise ayakkabı olarak sandaletlerin yanı sıra diz kapaklarına kadar uzanan deriden çizmeler de mevcuttur. Teçhizat olarak kendi boylarını aşan daire veya dikdörtgen formlu kalkanlarla tasvir edilmişlerdir. Yine hem ağır hem de hafif piyadeler hançer, topuz ve kısa kılıç gibi silahlarla da resm edilmişlerdir (Dezsö, 2012, 23). Yeni Assur ordusunun önemli bir birimini oluşturan piyadelerden, askeri amacın yanı sıra dört ve iki tekerlekli yük taşıtlarını çekmede ya da taşıtlara koşulan hayvanların kontrolünü sağlamada da istifade edilmiştir (Çiftçi, 2016: 33-35).

Kabartmaların yanı sıra yazılı kaynaklar da piyade birlikleri hakkında bilgi vermektedir. Yazılı kaynaklarda piyade okçular, “ok taşıyan” veya “okçu asker” anlamına gelen “*nāš qašti*” veya “*ōāb qašti*” terimi ile tanımlanmıştır. (Gökçek ve Akyüz, 2013: 47-48; Roux, 1992: 316; Stillman ve Tallis, 1984: 30; Gabriel, 2007: 204-205; Kaçmaz Levent 2016: 278-295). Yine aynı şekilde piyade mızrakçılar ise “*nāš azmari*” olarak ifade edilmektedir. Metinlerde piyade kalkancılar ise “*nāš*

tukši”, “nāš kabābi” ve “nāš arīti” olarak geçmektedir (Gökçek ve Akyüz, 2013: 47-48; Roux, 1992: 316; Stillman ve Tallis, 1984: 30; Gabriel, 2007: 204-205).

Yeni Assur kabartmalarından piyadelerin av esnasında yardımcı eleman olarak kullanıldığını öğrenmekteyiz. Piyadeler şimdilik aslan (Lev. I/Çiz. 1, Lev. IX-X/Çiz. 27-29, Lev. XXVII/Fot. 1, Lev. XXXV-XXXVI/Fot. 27-28), geyik (Lev. XV/Çiz. 44-45, Lev. XVI/Çiz. 46-47, Lev. XL/Fot. 40-42), kuş (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XXXIX/Fot. 39, Lev. XLI/Fot. 43), ceylan (Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XXXIX/Fot. 39) ve yabancı boğa (Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XLI-XLII/Fot. 45-46) avı sahnelerinde betimlenmişlerdir. Söz konusu sahnelerde bunlar av malzemelerinden ok, hançer, mızrak ve kalkanları taşıırken, aslan ve yabancı boğa avı esnasında kralla birlikte hayvanı avlarken ve avlanmış geyiği taşıırken tasvir edilmişlerdir. Ayrıca yabancı boğa avı sahnelerinde ise doğrudan kendileri hayvanı avlarken işlenmişlerdir (Lev. XVIII/Çiz. 52-53, Lev. XLI-XLII/Fot. 45-46). Bunların yanı sıra piyadeler av esnasında kullanılan köpeklere eşlik ederken de resmedilmişlerdir (Lev. XXIV/Çiz. 72). Profilden işlenmiş piyadelerin yüz uzuvları vurgulanmış olup sakallıdırlar. Bunların üzerinde genellikle diz kapaklarına kadar inen kısa kollu, yuvarlak yakalı, beli kemerli bir giysi vardır. Zaman zaman giysinin etek uçları püsküllerle süslenmiştir. Ayrıca bazı örneklerde kemerden bacaklara doğru sarkan bir kuşak da görülmektedir. Elbisedeki bu özellik III. Tukulti-apil-eşarra dönemi özelliğidir. Piyadeler başlık olarak sivri konikli miğfer kullanmakla birlikte başı açık ya da bir örtüyle kapatılmış örnekleri de mevcuttur. Bunlar, ayakkabı olarak çoğunlukla uzun deri çizmeler ya da sandaletler kullanmışlardır. Ancak çıplak ayaklı işlenmiş piyadeler de söz konusudur.

3.2.2.1.3. Süvariler

Dönemin yazılı kaynaklarında süvari birlikleri *pēthallu* veya *ša pēthalli* şeklinde geçmektedir (Gökçek ve Akyüz, 2013: 48). Nitekim süvari birliklerinin varlığı M.Ö. VIII. yüzyıldan itibaren Yeni Assur ordusunda bilinmektedir (Dalley, 1985: 37). Yeni Asur Dönemi kabartmaları, orduda süvari sınıfının gelişme sürecini de ortaya koymaktadır. III. Tukulti-apil-eşarra dönemi kabartmalarında süvari, mızrakçı ve okçular çift olarak savaşırken betimlenmişlerdir. Söz konusu bu sahnelerde okçu atış yaparken yanındaki mızrakçı atın dizginini tutar durumda tasvir

edilmiştir (Noble, 1990: 63; Gökçek ve Akyüz, 2013: 48; Kaçmaz Levent 2016: 255-273). Bunlar ata; eyersiz, üzengisiz biniyorlar ve atı kolayca yönetemeyecekleri bir biçimde arkaya doğru oturuyorlardı. II. Şarru-kin dönemi ile birlikte süvari sınıfı biraz daha gelişmiştir. Süvarilerin bindiği atlar, bir zırhla kaplanmış ve süvariler küçük bir yay ya da uzun bir mızrak ile silahlandırılmışlardır. Yine bu dönemde eyeri dengelemek ve ata zarar vermemek için at sağrısı ve göğüs bantları kullanılmaya başlanmıştı (Gökçek ve Akyüz, 2013: 49). Sin-ahhe-riba sarayındaki kabartmalar da bu konuda güzel veriler sunmaktadır. Bu kabartmalarda ormanda savaşıyor ve yokuş yukarı saldıran süvariler işlenmiştir. Assur süvarisinin, Elam okçularına saldırısını ve yokuşu tutan Elam okçularını bozguna uğratışını tasvir eden görüntülerinin, bu birliğin savaşlardaki rolünün ne kadar önemli olduğunu açıkça ortaya koyduğu belirtilmiştir (Gökçek ve Akyüz, 2013: 49). Savaş sahnelerinde işlenmiş olan süvari birliklerinin üzerinde çoğunlukla diz kapaklarına kadar inen, kısa kollu, “v” ya da yuvarlak yakalı bir giysi vardır. Giysiler üzerinde zırh kullanımı da söz konusudur. Ayrıca giysilerin bitim uçları zaman zaman sade zaman zaman da püsküllerle süslenmiştir. Bunların ayaklarında çizme, başlarında ise konik ya da sorguçlu miğfer bulunmaktadır.

Yeni Assur kabartmalarından süvarilerin askeri amacının yanı sıra avda da kullanıldığını görmekteyiz. Bunlar yabani boğa avı (Lev. XVII/Çiz. 50-51, Lev. XLI/Fot. 44), av patileri (Lev. XXVI/Çiz. 76) ve aslan ehlileştirme sahnelerinde (Lev. XI/Çiz. 33, Lev. XXXVII/Fot. 33) tasvir edilmişlerdir. Yabani boğa avı sahnesinde krala; av partisinde ise veliahta eşlik ederken betimlenmişlerdir. Kabartmalarda süvariler çoğunlukla av teçizatlarından mızrak ve yayı taşıırken resmedilmişlerdir. Profilden işlenmiş süvarilerin yüz uzuvları vurgulanmıştır. Süvarilerin sakallı örnekleri olmakla birlikte sakalsız işlenmiş olanları da söz konusudur. Üzerlerinde diz kapağına kadar inen, kısa kollu, yuvarlak yakalı, beli kemerli ve etek uçları püsküllerle bezenmiş bir giysi vardır. İki örnekte giysinin üst tarafında göğsü saran ve çapraz yerleştirilmiş bezemeli bir kuşak da görülmektedir. Giysideki bu farklılık dönemselsel bir farklılık olmalıdır. Süvarilerin başlarında sivri uçlu konik miğfer görülmekle birlikte başı açık olanlar da vardır. Ayaklar çıplak işlenmiştir.

3.2.2.2. Hayvanlar

3.2.2.2.1. Köpekler

Arkeolojik bulgulardan hayvanlar arasında insanın en yakın arkadaşı olarak kabul gören köpeklerin tarih boyunca çeşitli şekillerde uygarlıkların mitlerine, yazılı kaynaklarına ve tasvirli eserlerine yansıdığı bilinmektedir (Detaylı bilgi için bkz., Florioti, 2014: 45-70). Nitekim Yeni Assur kentlerinden Ninive Kuzey Sarayı Oda S, Oda R, Oda E ve Koridor R kabartmaları da köpekler hakkında bilgi vermektedir (Barnett, 1958: Fig. 81, 103; Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 35, 91, 99, 102). Söz konusu kabartmalarda köpekler şimdilik av sahnelerinde betimlenmiştir. Nitekim kabartmaların birinde köpek figürü boynundaki tasmaya takılmış ip/kayıyla piyade ve haremağaları tarafından av yapılacak alana götürülürken (Lev. XXIV-XXV/Çiz. 70-73); diğer kabartmada ise köpekler avlanan yabani katırlara saldırırken işlenmişlerdir (Lev. XX/Çiz. 59). Söz konusu kabartmalarda hayvanlar anatomik yapılarına uygun verilmiştir. Profilden işlenmiş olan köpeklerin yüz uzuvları vurgulanmıştır. Karın ve bacak kasları çizgilerle vurgulanmıştır. Koşar, durur ya da saldırı pozisyonunda olan hayvanların boynunda sarmal formu ve olasılıkla deri ya da metal yapımı bir tasma da bulunmaktadır. Bunların yanı sıra kabartmalarda av köpeklerine eşlik eden piyade ve haremağaları da köpek bakıcıları olmalıdır. Keza Yeni Assur yazılı belgelerinde köpek bakıcıları “ša UR. KU. MEŠ” şeklinde geçer. Bunların “kralın av köpeklerinin bakıcıları” olduğu önerilmiştir. Yine bir tabletde geçen “^mMa-ši-i[l š]a kalbi” ifadesindeki Maşil teriminin köpeklerin kıdemli bekçisinin adı olduğu belirtilmiştir (Wilson, 1972: 87).

3.2.2.2.2. Katırlar

Yeni Assur yazılı kaynakları katırlar ile ilgili veriler sunmaktadır. Metinlerde katır bir Sümerogram olan *ANŠE.ku.din.MEŠ* terimi ile tanımlanmıştır (Fales ve Postgate, 1995: yazıt no. 115). Yazılı kaynaklardan Yeni Assur Krallığı'nın birçok hayvanda olduğu gibi katırları da çevre bölgelerden ganimet, haraç olarak (Fales ve Postgate, 1995: 112, yazıt no. 30), satın alma (Parpola, 1990: 224, yazıt no. 171) ya da hediye olarak (Parpola, 1990: yazıt no. 52) aldığını bilmekteyiz.

Dönemin yazılı kaynaklarının yanı sıra Ninive Güneybatı Sarayı'ndan bir kabartma (Sevin, 2010: 155, Res. 182) ve fildişi eserler de (Mallowan ve Davies, tarihsiz: Pl. XXX/Figs. 103-105) katırlar hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu kabartma ve fildişi eserlerde katırlar inşaat malzemesi (olasılıkla kereste) ve ganimetleri taşıırken betimlenmiştir. Ayrıca bir kabartmada, katır iki tekerlekli yük taşıtına koşum hayvanı olarak koşulmuştur. Katırlar işlendikleri yerlerde yürür pozisyonundadır. Profilden işlenmiş hayvanların yüz uzuvları vurgulanmış ve kulaklar uzun işlenmiştir. Hem kabartmada hem de fildişi eserde katırların kasları özellikle bacak kasları çizgilerle belirgin halde verilmiştir. Katırlarda kuyruk çoğunlukla arka ayaklara paralel olarak uzatılmış ve ortadan bir iple bağlanmıştır. Ancak taşıtlara koşulmuş katırların kuyrukları kısa tutulmuştur (Çiftçi, 2016: 41).

Yeni Assur'da katırlar yukarıda söz edilen işlevlerinin yanı sıra av malzemelerini taşımada da kullanılmıştır. Bunun güzel ve tek örneğini Ninive Kuzey Sarayı Koridor R'de bulunan kabartmadan bilmekteyiz (Barnett ve Lorenzini, 1975: Fig. 100). Kabartmada profilden betimlenmiş katır figürünün burun ve gözleri çizgilerle işlenmiştir. Kulakları uzun verilmiş olan katırın kuyruğu kısa işlenmiş ve ortadan bir iple bağlanmıştır. Hayvanın bacak kasları çizgilerle belirtilmiştir. Koşum takımı olarak başlık kayışı, yakalık, semer örtüsü ve kuskun kullanımı söz konusudur. Ayrıca başlık ve yakalıkta püskül süslemeleri de vardır. Hayvanın kontrolü hemen arkasından yürüyen haremağası tarafından üvendire veya kırbaçla sağlanmaktadır. Katır, avlanmada kullanılacak olan bir kafesi taşımaktadır. Kafes, hayvanın sırtında bulunan semer örtüsüne bir kayışla sabitlenmiştir. Böylelikle düşmesi engellenmiştir (Lev. XXIII/Çiz. 69).

3.3. AVCILIĞIN İŞLEVLERİ

Yeni Assur Krallığı yazılı kaynakları ve tasvirli eserleri avlanan hayvan türleri, avlanmada kullanılan teçhizatlar ve yardımcı elemanlar konusunda önemli veriler sunmaktadır. Yine bu arkeolojik veriler avcılığın işlevleri konusunda da bilgiler sunmaktadır. Söz konusu bulgulardan Yeni Assur'da avcılığın başlıca işlevlerinin ekonomi ve beslenme, politik, dini ve sosyo-kültürel boyutta olduğu anlaşılmıştır. Nitekim aşağıda avcılığın işlevleri bölümü bu başlıklar altında değerlendirilmiştir.

3.3.1. Ekonomi ve Beslenme

Birçok uygarlıkta olduğu gibi (Geç Hitit, Urartu vs.) Yeni Assur Krallığı'nda da avcılık, ekonomik açıdan etkin bir rol oynamış olmalıdır. Nitekim Assurlular'ın avladıkları hayvanların derileri, yünleri, boynuzları, dişleri ve kemiklerinden istifade etmiş olabilecekleri kanaatindeyiz. Yeni Assur metinlerinde ^{LÚ}*aškappāni* (derici) (Wilson, 1972: 3) ve LÚ.TÚG.DU₈. DU₈ *ka-mi-du* (keçe ustası) (Wilson, 1972: 68) terimleri geçmektedir. Yazılı metinlerde geçen bu terimler, Assurlular'ın dericilik yaptığını göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca dönemin kabartmalarında deriden, içme suyu için tulumlar (Roaf 1996: 130) ve yine nehir ya da denizlerde yüzme ya da nefes alma amaçlı kullanılan deriden su tulumları (Barnett, 1958: Figs. 18-19) resmedilmiştir. Yine II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazıt derilerin kullanımı ile ilgili bilgi vermektedir. Yazıt da; “.....10.000 tulum şarap.....” ifadesi geçmektedir (Grayson 1991: 292, satır 102-115). Yeni Assur'un çağdaşı ve en büyük rakibi Urartu Krallığı'nda savunma ve saldırı silahlarında derinin (miğfer, kalkan, sadak, kılıç-hançer kımı); bunların kullanımını kolaylaştırmak ve vücutla teması sonucu oluşabilecek zararları önlemek için kullanıldığını bilmekteyiz (Çavuşoğlu vdd. 2014: 35-36) Aynı durum Yeni Assurlular için de geçerli olmalıdır.

Bunların yanı sıra Yeni Assur kabartmalarında işlenmiş insan figürlerinin üzerindeki kıyafetler, başlıklar ile ayaklarındaki sandalet ve çizmelerde de büyük olasılıkla dokumanın yanı sıra deri de kullanılmıştır. Böylelikle bütün bu verilerden Yeni Assur'da derinin kullanımını öğrenebilmekteyiz. Şimdilik evcil mi yoksa yabani hayvanların mı derilerinin kullanıldığına dair veri bulunmamaktadır. Ancak

Kalhu Orta Saray kabartmasında aslan postunun askeri zafer sonrası yapılan bir şölenle insan figürünün üzerinde kullanıldığı bilinmektedir (Lev. XXV/Çiz. 74). Elimizdeki tek örnek olsa da bu veri Yeni Assur'da yabancı hayvan derilerinin de kullanılmış olduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Assur Dönemi merkezleri ve mezarlarında yapılmış olan kazı çalışmalarında işlenmiş veya işlenmemiş kemik ve fildişi eserler ele geçmiştir. Bu eserlerin sayısı yaklaşık olarak 700 adettir. Yine bu 700 eser içerisinde 154 tanesi Yeni Assur Dönemi'ne tarihlendirilmiştir (Wicke, 2016: 198). Kemik veya fildişinden yapılmış objeler arasında figürünler, kaplar, kakmalar, taraklar, takılar, iğne ve bızlar, spatulalar ile oyuncaklar gelmektedir (Wicke, 2016: 199: Tab. 1-2, 201, Fig. 2). Böylelikle fildişinden yola çıkılarak Yeni Assur'da eser yapımında yabancı hayvan kemiklerinden de istifade edildiği anlaşılmaktadır (Mallowan ve Davies, 1967: Pl. I-XLVI).

Yeni Assur Krallığı'nda avcılık ekonomik işlevinin yanı sıra gıda ihtiyacını karşılama amaçlı olarak da yapılmış olmalıdır. Nitekim yazılı metinler ve tasvirli eserler (kabartmalar, mühürler gibi) beslenme konusunda veriler sunmaktadır. Yazılı kaynaklarda *rab nuḫatimmi* (baş aşçı), *rab karkadinni* (baş şekerlemeci), *rab āpie* (baş fırıncı), *rab sırāšê* (baş biracı), *rab şāḫtu* (baş yağ basıcı) gibi mutfak yöneticileri ile *rab šanni* (yağ ustası), *rab karāni* (şarap ustası), *rab zimri* (meyve ustası), *rab raqqûti* (baharat ustası) gibi gıda ustalarının bahsi geçmektedir (Groß 2013: 3). Ayrıca Dur-şarrukin Sarayı kabartması, bir fildişi eser ve Ninive'den birkaç mühür üzerinde ziyafet sahneleri betimlenmiştir (Mallowan ve Davies, 1967: Pl. 5/7; Sevin, 2010: 131, Res. 155; Herbordt, 1992: Taf. 2/1-3, 5, 8). Yine Ninive Güneybatı Sarayı kabartmasında ziyafet için meyve ve yiyecek taşıyan görevliler resmedilmiştir (Sevin, 2010: 172, Res. 205).

Dönemin yazılı metinlerinden Yeni Assur'da genellikle imar faaliyetleri ve askeri zaferler sonrası şölenlerin düzenlendiği ve bu şölenlerde ziyafetlerin verildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu şölenlerde verilen ziyafetlerde baharatlar, çeşitli bitkiler, şarap, bira, şalgam gibi içecekler, hurma, meyve çeşitleri gibi birçok yiyecek ve içeceklerin yer aldığı bilinmektedir (Öz, 2016: 115). Yine bu ziyafet şölenlerinde evcil hayvanlar kadar dişi geyik, ceylan, yaban kazı, balık, arap tavşanı gibi yabancı

hayvanların da yiyecek menüsünde yer aldıklarını Yeni Assur kralı II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazıttan bilmekteyiz (Grayson 1991: 292, satır 102-115). Ayrıca Ninive Güneybatı Sarayı kabartmasında ziyafet için hazırlanmış ve şişe geçirilmiş çekirge ızgarası tasvir edilmiştir (Lev. XV/Çiz. 43) (Sevin, 2010: Res. 206). Bu veriler yabancı hayvanların da beslenme amaçlı tüketildiğini göstermesi açısından önemlidir. Bu bilgiler neticesinde Yeni Assurlular'ın avlanmayı gıda ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla da yaptıkları söylenebilir. Nitekim yukarıdaki verilerden Yeni Assur Krallığı'nda geyik, ceylan, tavşan, balık ve çekirgenin beslenme amaçlı tüketildiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum avlanmış diğer yabancı hayvanların tüketilmediği anlamına da gelmemelidir. Elde her ne kadar veri bulunmasa da bunların da büyük olasılıkla tüketildiği düşünülebilir. Ayrıca elde her ne kadar veri bulunmasa da yabancı hayvanların etlerinin kurutulmuş olarak tüketildiği de düşünülebilir.

Yeni Assur'da halkın gıda ihtiyacını sağlamak için yabancı hayvanlardan faydalandıklarına dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ancak halkın krali şölenlerde düzenlenen ziyafetlerde bu av hayvanlarından besin amaçlı faydalandıklarını dönemin krallarından II. Aşşur-nasir-apli'ye ait yazıttan bilmekteyiz. Yazıtta; “.....*Kalah sarayının açılışını yaptığımda, memleketimin her bölgesinden 47.074 bayan ve erkek davet ettim. Suhu, Hindanu, Patinu, Hatti, Tire, Sidon, Gurgum, Malidu, Hubuşkia, Gilzanu, Kummuh ve Musasir memleketinin elçileri ve din adamlarından oluşan 5000 kişiyi; **Kalah kenti halkından 16.000 kişiyi** ve sarayımın 1500 zarîqu'sunu davet ettim. (Orada) toplam 69.574 konuk vardı. On gün boyunca onları besledim, onlara içecek verdim, onlara hamam sundum, onları yağla ovdum. Böylece onlara saygı gösterdim ve onları ülkelerine huzur içinde ve mutlu gönderdim bilinmektedir*” ifadesi geçmektedir (Grayson 1991: 292, satır 102-115)

3.3.2. Politik

Yeni Assur Krallığı Önasya'da ekonomi ve dinde olduğu kadar politik açıdan da başarılar göstermiştir. Nitekim bu başarısını hem yazılı metinlerinde hem de tasvirli eserlerinde görmek mümkündür. Hemen hemen her alana politik gücünü bir

propaganda aracı olarak yansıtan Yeni Assur Krallığı avlanmada da bu gücünü ortaya koymuştur.

Yeni Assur Dönemi yazılı kaynaklarında geçen ve görsel sanatlarında işlenmiş av sahnelerinin çoğunlukla krali kesim tarafından yapılıyor olması da Assur'un siyasi propagandasının göstergesi olarak düşünülebilir. Nitekim görsel sanatlarda kral, özellikle aslan (Lev. I-VI/Çiz. 1-16; Lev. IX-X/Çiz. 26-28) ve yabancı boğa (Lev. XVII-XVIII/Çiz. 50-53) avı sahnelerinde betimlenmiştir. Ayrıca ceylan, tavşan, kuş ve balık avcılığında da veliaht ile soylu kişiler görülmektedir (Lev. XIV/Çiz. 40-42). Av sahnelerinde kral ile beraber haremağaları ve piyadeler de işlenmiştir.

Kabartmalarda betimlenmiş bu sahnelerin krali kesime ait olduğunu insan figürlerinin kıyafetleri, aksesuarları ile avlanmada istifade edilen atlar ve tekerlekli taşıtların işleniş tarzından da anlamaktayız. Keza Yeni Assur tasvir sanatında figürlerin başlarında yer alan tepesinde çıkıntısı bulunan polosların krallara ait olduğu ve süslü diademlerin ise hem kral hem de veliahtlar tarafından kullanıldığı bilinmektedir (Sevin, 2010: 37, Res. 34, 82, Res. 93, 125, Res. 48, 202, Res. 237, 201, Res. 235). Basit ve sade diadimler ise çoğunlukla soylu kişiler tarafından kullanılmıştır (Sevin, 2010: 91, Res. 107). Yine kabartmalarda işlenmiş kral ve veliaht figürlerinde aksesuar olarak rozetler ve pazıbentler bulunmaktadır. Ayrıca ayak bileklerine kadar uzanan kısa kollu ve genellikle yuvarlak yakalı kıyafetler; rozetler, püsküller, iç içe kare motifleri gibi bezemelerle yoğun bir şekilde süslenmişlerdir (Sevin, 2010: 34, Res. 29, 37, Res. 34, 48, Res. Res. 52). Bunların yanı sıra avlanmada kullanılan atlar koşum takımları ve tekerlekli taşıtlar ise aksamaları ile tasvir edilmişlerdir. Yine kabartmalarda dikkat çeken bir diğer önemli özellik ise avcı kralın çoğunlukla diğer figürlere nazaran daha büyük ve gösterişli betimlenmiş olmasıdır.

Kabartmaların yanı sıra II. Adad-nirari, II. Aşşur-nasir-apli, III. Şulmanuşerid ve V. Şamsi-Adad dönemlerine ait yazılı metinler de avlanmanın krali boyutu hakkında veri sunmaktadır. Yazılı metinlerde krallar çoğunlukla aslan başta olmak üzere yabancı boğa, ayı, ceylan, dağ keçisi, kaplan, maymun, domuz, fil, geyik, kuş, panter, yabancı eşek ve yabancı öküz gibi hayvanları avladıklarından bahsetmişlerdir.

Bu yazılı kaynaklar da avlanmanın krali kesim tarafından gerçekleştirildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Bunların yanı sıra Köroğlu (2008: 4), Yeni Assur'da avcılığın bir diğer işlevinin de güç gösterisi olduğunu ileri sürmüştür. Nitekim II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazıt Köroğlu'nun bu görüşünü destekler nitelikte veri içermektedir. Yazıtta; *“Arazime onları (maymunları) getirdim. Kalah'da onların büyük bir bölümü besledim ve ülkemin insanlarına onları izlettirdim. Dışarı doğru gerdirdiğim elimle ve güçlü cesaretimle dağlardan ve ormanlardan 15 güçlü aslanı yakaladım. 50 aslan yavrusunu alıp götürdüm. Kalah şehrinde arazimde kafesler içinde onları besledim. Büyük sayıda kendi yavrularını yetiştirdim. Kaplanları canlı yakaladım. Yabani boğalar, filler, aslanlar, deve kuşları, erkek maymunlar, dişi maymunlar, yabani eşekler, geyik, aialu-geyik, dişi ayılar, panterler, senkurru, dağların ve ovaların canavarlarını, Kalah şehrimde onların tamamı, onları ülkemin insanlarına izlettirdim.....”* ibaresi geçmektedir (Grayson 1991: 226, satır 31b-38a). Yine dönemin birkaç kabartmasında kralın aslanla olan yakın mücadelesi (Lev. V/Çiz. 13-15; Lev. XXXI/Fot. 13-15) ve avlanmada kullanılan taşıtların koşum hayvanlarının ayakları altında yaralı aslanın (Lev. I/Çiz. 1-2; Lev. II/Çiz. 4-6; Lev. XXVII/Fot. 1-2; Lev. XXVIII/Fot. 4-6) varlığı da söz konusudur. Tüm bu veriler avlanmanın krallar tarafından siyasi güç gösterisi veya güçlerini insanlara kabul ettirmek amacıyla yapıldığını gösterir niteliktedir.

Yeni Assur krallarının genişleme politikası neticesinde her yıl çevre bölgelere düzenli askeri seferler yaptıkları bilinmektedir. Bu askeri seferler dönemin kralının öncülüğünde yapılmıştır. Gerçekleştirilmiş olan askeri seferler esnasında aynı zaman da avcılık faaliyetleri de yapılmıştır. Bunun örneklerini II. Tukulti-ninurta, V. Şamşi-Adad ve III. Şulmani-aşerid dönemlerine ait birkaç yazıttan bilmekteyiz. V. Şamşi-Adad dönemine ait yazıtta; *“.....Sivan ayının on beşinde, dördüncü seferimde Karduniaş için yolda Zab ırmağını geçtim. Zaddi ve Zaban şehirleri arasındaki boğazı geçerken ürkek 3 aslanı öldürdüm.....”* ibaresi geçmektedir (Grayson, 2002: 187, satır iii 70b-iv4). Yine III. Şulmanu-aşerid dönemine ait yazıtta da; *“.....Krallığının 17. yılında Fırat'ı geçtim ve Hatti Krallığı'ndan arazi aldım. Amanoslar'da ilerledim, sedir ağaçlarını kestim ve onları şehrim Aşşur'a getirdim.*

Amanos Dağları'ndan dönüşümde Zuqarru şehrinin 63 mükemmel türü olan güçlü, boynuzlu, yabani boğalarını öldürdüm; Fırat'ın karşı kıyısında da 4 tanesini canlı yakaladım.....” ifadesi geçmektedir (Grayson, 2002: 54, satır iii 37b-45a).

Söz konusu yazıtlardan II. Tukulti-ninurta, V. Şamsi-Adad ve III. Şulmanuşerid dönemlerinde çevre bölgelere yapılan askeri seferler sırasında avlanmanın da yapıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim avlanan hayvanlar arasında aslan ve yabani boğa gelmektedir. Yeni Assur kralları askeri seferler sırasında neden avlanma gereği de duydu? Şimdilik yazılı kaynaklarda bu konuya dair veri bulunmamaktadır. Ancak elde her ne kadar veri bulunmasa da bu faaliyetin de olasılıkla savaş öncesi bir hazırlık provası olarak yapıldığı düşünülebilir. Yine yazıtlardan söz konusu hayvanların hem canlı hem de ölü olarak avlandığını öğrenmekteyiz. Canlı olarak ele geçirilenler olasılıkla ülkelerinde bulunan av parklarına getirilmiştir. Yine ölü olarak ele geçirilenler ise muhtemelen sefer sırasında beslenme ihtiyacını karşılamış olmalıdır.

Yeni Assur Krallığı'nda askeri seferler sonrası yine politik güç gösterisi amacıyla zafer şenliklerinin yapıldığı bilinmektedir (Sevin, 2010: 131, Res. 155.). Keza Kalhu Orta Saray kabartmasında müzik eşliğinde el çırparak yürüyen tören alayı resmedilmiştir (Sevin, 2010: 92, Res. 109). Bu sahnenin zaferle sonuçlanan savaşlardan sonra yapılan bir tören olduğu belirtilmiştir. Sahnede beş insan figürü işlenmiştir. Bunlardan arka sırada yer alan figürün üzerinde aslan postu görülmektedir. Aslan postunun üzerine çok sayıda çingırağa benzer nesne iliştirilmiştir (Sevin, 2010: 93). Curtis ve Reade (1995: 62), aslan postu giyen kişinin bir asker olduğunu ve bunu da aşk ve savaş tanrıçası İştâr'ı onurlandırmak için giymiş olabileceğini belirtmişlerdir. Söz konusu figür incelendiğinde dizine kadar gelen ve uçları püsküllü bir giysi kullanmış olduğu görülmektedir. Nitekim Yeni Assur kabartmalarında askerlerin çoğunlukla bu tarz bir elbise giydiği bilinmektedir. Böylelikle biz de bu figürün bir asker olabileceği kanaatindeyiz. Bu veriler avlanan aslanların postlarının askeri amaçlı kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.

3.3.3. Dinsel

Assur Krallığı din konusunda oldukça tutucudur. Gelenek ve inançları konusunda kökleri Sümer Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Ülkenin baş Tanrısı Assur'dur. Ancak Sümer, Akkad ve Babil'in önemli tanrılarına da saygı gösterirlerdi. Kral ülkeyi tanrı adına yönetmekle görevliydi ve aynı zamanda da onun başrahibiydi (Köroğlu, 2008: 189). Yine dinin önemli olduğu Assur toplumunda, şapellerin yanı sıra büyük tapınak kompleksleri gibi dini mekânlar da inşa edilmiştir (Sevin, 1999: 121-147).

Yeni Assur dini yaşamında birçok konu ile birlikte avcılık da yerini almıştır. Nitekim Yeni Assur krallarından II. Adad-nirari, II. Assur-nasir-apli, III. Şulmanu-aşerid, Aşşur-ban-apli dönemlerine ait birkaç yazılı kaynak ile dönemin rahiplerinin Aşşur-aha-iddin ve Aşşur-ban-apli'ye yazdıkları bir mektup avlanmanın dini boyutu hakkında bize bilgi vermektedir. Söz konusu metinler dinde avlanma konusunda ortak özellikler sergilemektedir. Örneğin; III. Şulmanu-aşerid dönemine ait bir yazıtta; “.....***Rahipliğimi seven Tanrılar Ninurta ve Nergal, bana vahşi hayvanlar verdiler ve avlanma için emrettiler. Arabamla [N vahşi boğalar], 640 aslan, 40 (?) fili öldürdüm. 28 dişi ayıyı, 5 aialu-geyikle birlikte, [...], N yüz ve 20 [...], 51 bataklık domuzu, [N] yüz ve 22 [...], panterler, ve 1 senkurru'yu yakaladım.....***” ifadesi geçmektedir (Grayson, 2002: 84, 341'b-347'). Bu metinlerden kralların, Nergal (yeraltı tanrısı), Ninurta (av ve savaş tanrısı) gibi tanrılardan emir alarak ava çıktıklarını ve bunun da kendilerine güç ile kahramanlık getirdiğine inandıklarını öğreniyoruz. Bu şekilde avlanan hayvanlar arasında aslan, ayı, ceylan, dağ keçisi, domuz, fil, geyik, panter, yabani boğa, yabani eşek ve yabani öküz gelmektedir.

Yine dönemin rahiplerinin kral Aşur-aha-iddin ve Aşşur-ban-apli'ye yazdığı bir mektuptan, Yeni Assur Krallığı'nda avlanmanın dini yaşam içerisinde tanrılar için kurulan şöenlerde de yerinin olduğunu öğrenmekteyiz. Buna dair tek örnek tanrı Nabû ile tanrıça Taşmetu'nun kutsal evliliğinin anlatıldığı bir tablettir. Söz konusu tablette; “*Kralıma, Lorduma: hizmetkârınız Nergal-şarrani. Kralıma, lorduma iyi sağlıklar. Nabû ile Marduk kralımı ve lordumu kutsamalı. Yarın akşam dördüncü günde, Nabû ve Taşmetu yatak odama gelecek. Beşinci günde onlara kraliyet şöeni hazırlanacak. Buna denetleyici de eşlik edecek. Onlar saray için tallakku objesi ve aslan başlı bir riton getirecek. Beşinci günden onuncu güne tanrılar, yatak odasına*

gelecek ve denetleyici ile oturacaklar. On birinci günde Nabû dışarı gidecek ve bacalarını gerecek. **O (Nabû), av parkına gidecek ve yabani öküzü öldürecek.** Sonra, yükseldi ve onu konutuna aldı. O (Nabû), benim kralımı, lordumu ve onun evini kutsayacak” ibaresi geçmektedir (Cole ve Machinist, 1998: 62, yazıt no. 70). Bu yazıtta avlanmanın tanrıya atfedilmiş olması Assur’da avcılığın dini açıdan önemini de ortaya koyar niteliktedir. Öz (2016: 119), evlilik merasiminin tamamlanmasından sonra, on birinci günde tanrı Nabû’nun avlanmak için av parkına gitmesinden yola çıkarak tanrılar için düzenlenen şölenlerin belli günlerinde av gösterilerinin de yapıldığını önermiştir.

Dönemin kabartmaları da avlanmanın dini yaşamdaki yeri hakkında görsel veri sunmaktadır. Yukardaki verilerden Yeni Assur’da aslan, ayı, balık, dağ keçisi, ceylan, kuş, geyik, fil, kaplan, maymun, yaban domuzu, yabani katır, yabani öküz ve yılan gibi çeşitli türlerde hayvanların avlandığı bilinmektedir. Ancak bu hayvanlar içerisinde aslan ve yabani boğa dini yaşamda önemli bir yere sahiptir. Bu da olasılıkla bu hayvanların diğerlerine oranla daha güçlü olmalarından kaynaklanmış olmalıdır. Keza Ninive Oda S ve Kalhu Kuzey Batı Sarayında işlenmiş kabartmalarda aslan ve yabani boğaya düzenlenen libasyon (sıvı kurbanı) ritüelleri söz konusudur. Kral başkanlığında yapılan libasyon merasimine veliaht, müzisyenler, haremağaları ve av teçhizatlarını taşıyan askerler eşlik etmektedir. Bu ritüelin Assurlular tarafından av sonrasında tanrılar Ninurta (av ve savaş tanrısı) ve Palil’e (av tanrısı) şükranlarını sunmak için gerçekleştirildiği belirtilmiştir (Sevin, 2010: 36). Libasyon merasimini yöneten kralın bir elinde kâse, diğer elinde yayı vardır. Kral, müzik eşliğinde öldürülen hayvanların üzerine şarap dökmektedir. Bu kabartmaların yanı sıra kral Aşşur-ban-apli dönemine ait bir yazılı metin de av sonrasında gerçekleştirilen libasyon ritüeli hakkında bilgi vermektedir. Yazıtta; “*Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, güçlükleri yenerek Ninil ve Assur’u bağışlayan Assur Kralı, öldürdüğüm aslanlar, -savaşın sultanı İştâr’ın korkunç yayını onlara doğru gerdim. Bir kurban getirdim. **Onların üzerine şarap libasyonu döktüm**” ifadesi geçmektedir (LAR II, 1968: 391, yazıt no. 1021.I).*

Arkeolojik verilerden Assurlular'ın dini yaşamında kehanetin de önemli bir yeri olduğu bilinmektedir. Tanrıların gelecekle ilgili planlarını anlamak amacıyla kurban edilen hayvanların iç organları, ciğerleri ve ayrıca gezegen ve yıldızların hareketleri yorumlanırdı (Köroğlu, 2006: 189). Nitekim Balawat Tunç Kapı kabartması ve Kalhu'dan bir kabartmada kurban edilmiş boğaların iç organlarına bakarak harekât hakkında kehanette bulunan bir kâhin betimlenmiştir (Sevin, 2010: 69, Res. 79). Şimdilik kehanette bulunmak amacıyla kurban edilen hayvanlar arasında avlanmış olanların olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak bu durum kehanette yabancı hayvan organlarının kullanılmadığı anlamına da gelmemelidir.

Bunların yanı sıra Assurlular büyücülüğü de kara büyü (kötü) ve ak büyü (iyi) olarak uygularlardı (Köroğlu, 2006: 189). Söz konusu büyülerde yabancı hayvanlar kullanılıyor muydu? Şimdilik dönemin yazılı metinleri bu konuda bilgi vermemektedir. Ancak Yakınoğu uygarlıklarından Hititlerde canlı kuşların büyülerde kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim Ünal (2012: 667), bir büyü ayininde *“hastalanmış kraliyet çiftinin tedavisi sırasında canlı bir kartalın yakalanıp getirildiği ve hastalara belli etmeden aniden uçurulduğu ve bu suretle irkilip kalan hastalar üzerinde psikoşokla tedavi yapıldığının”* okunduğunu belirtmiştir. Bu konuyla ilgili bir başka veri de Hurrilerden gelmektedir. Büyülenmiş bir kişiyi kurtarmayı amaçlayan Hurri kökenli bayan Aštu'nun kara büyüye bozmaya yönelik tedavi ayininde geyik, inek, koyun, kartal, tavşan, yılan, 5 adet kuş, mutamuta-, 5 adet balık, insan, at, katır ve eşek gibi canlı hayvanlar da kullandığı ifade edilmiştir. Ünal (2012: 667), bu verilerden yola çıkarak evcil olmayan hayvanların canlı olarak yakalanmaları ve yeri geldiğinde kullanılmak üzere reservede bekletildiklerini ileri sürmüştür. Yeni Assur Krallığı'na ait çeşitli kabartma ve mühürler ile yazılı metinlerde canlı olarak yakalanmış kuş, kaplan, maymun, tavşan, yılan, geyik ve ceylan gibi hayvanların bahsi geçmektedir. Ancak bu hayvanların şimdilik büyü amaçlı kullanıldığına dair elimizde veri bulunmamakla birlikte Hititler ve Hurriler'deki uygulamanın Assurlularda da olması ihtimal dâhilindedir.

Eski Mezopotamya'da tanrılara yiyecek ve içeceklerin yanı sıra hayvan kurbanı da sunuluyordu. Schwartz (2012: 6), *“tanrılara kurban olarak yabancı hayvanlara oranla evcil hayvanların daha çok tercih edildiğini ve bunu da yabancı*

hayvanların aksine evcil hayvanların insanlarla özdeşleştirilmesi ve birlikte yaşadığı için değerli bir kurban olarak düşünüldüğü” şeklinde yorumlamıştır. Orta Assur Dönemi’ne ait Beyaz Obelisk üzerindeki kabartmada kral I. Assur-nasir-apli (M.Ö. 1049-1031) bir tapınağın önünde tanrılara kurban sunumunu yaparken betimlenmiştir (Lundquist, 1994: 97). Nitekim Yeni Assur Krallığı’nda de benzeri uygulamalar söz konusudur. Keza Yeni Assur’da tanrılar adına tapınakların inşa edildiği ve bu tapınaklarda tanrılara kurbanlar sunulduğu bilinmektedir (Sevin, 1999: 121-147). Yine Yeni Assur’da yılın belirli dönemlerinde krallar söz konusu tapınaklarda mimari bir bölüm olan *bit akiti*¹¹ ünitesinde, çeşitli tanrıların destek ve yardımlarını sağlamak amacıyla bir tür dinsel merasim olan *akītu* törenlerini düzenlemekteydi (Sevin, 1999: 171). Asur’un *akītu*¹² festivali kutlamasını içeren bir raporda tanrının ve isminin verilmediği bir ayın 8. gününde *akītu* evinde olduğundan söz edilmektedir. Yine burada *akītu* törenleriyle bağlantılı olarak tanrılara yiyecek sunulması, kurbanların kesilmesi gibi pek çok merasimin de bahsi geçmektedir (Driel, 1969: 153, 155). Aynı metinde tapınağa yiyeceklerin tedarik edilmesi de anlatılmaktadır (Driel, 1969: 164, 165). Bu verinin yanı sıra bir başka metinde Yeni Asur kralının yer altı dünyasına inişi konu alınmıştır. Metinde “*akīt-şēri*” bayramında libasyon, kurban, tütsü yakma ve ölümlere yapılan sunular anlatılmıştır (Ökse, 2006: 53). Söz konusu metinde Nisannu’nun beşinci gününün festivalin zirvesi olduğu, bugün tanrılara bir koyun kurban edildiği, kurbanın dua okunurken tapınağa taşındığı ve ardından Fırat Nehri’ne atıldığına dair ifadeler geçmektedir Odisho (2004’den aktaran Mutlu, 2014: 11, dipnot 10). Yine aynı metinde beşinci günün akşamı kralın beyaz bir boğanın kurban edildiği törene katıldığına dair ibare de bulunmaktadır Oates (2004’den aktaran Mutlu, 2014: 11). Schwart’ın belirttiği gibi Assurlular da olasılıkla evcil hayvanları tanrılarına kurban etmiş olmalıdırlar. Ancak bu durum yabani hayvanların kurban edilmediği anlamına da gelmemelidir.

Yeni Assur Krallığı’nda bina yapım ayinleri ile hayvan kurban etme arasında da ilişkiler bulunmaktadır. Kalhu Kuzeybatı Sarayında bir konutun koridorunun zemininde ele geçen ceylan ve Ur’da bir Yeni Assur yapısının temelinde bulunan

¹¹ Nabu tapınaklarında *akitu* törenlerinin yapıldığı bölüm (bkz. Sevin, 1999: 173).

¹² Kralların çeşitli tanrıların destek ve yardımlarını sağlamak amacıyla düzenledikleri bir dinsel tören çeşidi (bkz. Sevin, 1999: 171).

küçük kuş kemiklerinin bu amaçla kullanıldığı belirtilmiştir (Black ve Green, 2003: 101; Albenda, 2008: 73).

Yeni Assur Dönemi ölü gömme geleneklerinde kraliyetin ölmüş büyükleri için yemek verildiği bilinmektedir. Buna dair örneği kral Aşşur-ban-apli dönemine ait bir metinden öğrenmekteyiz. Metinde; “*Kraliyet atalarımın ruhları için, devam etmeyen su içme (ritüelini) ve ölü adına sunulan kurbanları tekrar canlandırdım*” ifadesi geçmektedir. Streck (1975’den aktaran Öz, 2016: 120). Söz konusu metinden ölü gömme geleneklerinde çeşitli ritüellerin yanı sıra kurban merasiminin de yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak şimdilik kurban edilen hayvanların evcil mi yoksa yabani mi olduklarına dair veri bulunmamaktadır.

3.3.4. Sosyo-Kültürel

Köroğlu (2008: 4), Yeni Assurluların sosyo-kültürel yaşamlarında avlanmanın eğlenceli bir spor aktivitesi olarak da yapılmış olabileceğini önermiştir. Nitekim kral Aşşur-ban-apli dönemine ait bir yazılı metin bu görüşü destekler niteliktedir. Söz konusu yazıtta; “..... *Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, tanrılar Ninurta ve Nergal’in emriyle düz arazide bir aslanı kuyruğundan yakaladım ve benim müttefiklerim elimdeki sopayla aslanın kafasını ezdi. Ben Aşşur-ban-apli, evrenin kralı, Assur’un kralı, **benim lordum spordayken**, onlar bir azgın aslanın kafesin dışına çıkmasına izin verdi ve yürüyerek benim mızrağımla, ben.....onun.....*” ibaresi geçmektedir (LAR II, 1968: 391-392, yazıt no. 1022-1025).

Yine Assur’da genellikle başkentlerin dışında şehirlerin en geniş alanlarının bulunduğu aşağı kentlere av ve botanik (*ambassu*) parklarının inşa edildiği bilinmektedir. *Ambassu*’ların içleri, avlanmak için tutulan vahşi ve evcil hayvanlar, meyvelikler, hoş kokulu çiçekler ve bitkilerle doldurulmuştur (Oppenheim, 1965: 333). Ayrıca Yeni Assur kabartmalarının bir bölümünde krallar bu tür parklarda avlanırken de betimlenmişlerdir (Barnett, 1976, pl. VI-IX; Sevin, 2010: 198, Res. 230). Bu verilerden yola çıkılarak Yeni Assur Krallığı’nda kralların ve veliahtların avlanmayı eğlenceli bir spor aktivitesi olarak av parklarında gerçekleştirmiş oldukları söylenebilir. Nitekim bunun güzel örneklerini kabartmalarda işlenmiş av sahnelerinden bilmekteyiz. Kabartmalarda betimlenmiş av parkları hayvanların doğal

ortamına uygun bir şekilde dizayn edilmiştir (Lev. XII/Çiz. 34, Lev. XXV/Çiz. 75, Lev. XXVI/Çiz. 76-77, Lev. XXXVIII/Fot. 34). Av parkları içinde belirli aralıklarla ağaçlar bulunmaktadır. Böylelikle orman havası verilmeye çalışılmıştır. Nehir kenarında düz bir arazide inşa edilmiş av parkları içinde yüksek tepeler de görülmektedir. Bu tepelerin en yüksek noktasında av köşkleri kurulmuştur. Genellikle dikdörtgene yakın bir plan gösteren köşklerin tepe kısmı kale ya da testere dişi biçimindedir. Av parkları içinde aslanlar ve kuşlar görülmektedir. Keza Ninive Kuzey Sarayında işlenmiş kabartmada av parkında kral taşıtıyla aslan avında betimlenmiştir (Lev. XII/Çiz. 34; Lev. XXXVIII/Fot. 34). Burada kral hem sportif bir faaliyet yapmakta hem de bu güçlü ve vahşi aslanı avlayarak halkına gücünü ve üstünlüğünü göstermiş olmalıdır.

Yeni Assur sosyo-kültürel yaşamında avcılık, spor faaliyetinin yanı sıra eğitim amaçlı da gerçekleştirilmiş olmalıdır. Şimdilik dönemin yazılı kaynakları bu konuda bilgi vermemekle birlikte kısmen de olsa kabartmalar veri sunmaktadır. Büyük olasılıkla dönemin veliahtları sportif bir faaliyetin yanı sıra hem avcılıkta hem de savaşta tecrübe ve deneyim kazanmak amacıyla da av parklarında eğitilmiş olmalıdır. Keza bazı kabartma örneklerinde görülen ve veliaht olarak tanımlanan insan figürlerinin yardımcıları ile birlikte av parklarında ve av partilerinde görülmesi bu görüşümüzü kısmen de olsa destekler niteliktedir (Lev. XXVI/Çiz.76).

4. TARTIŞMA

Yeni Assur Krallığı, Irak sınırları içinde kalan ve Musul Havzası boyunca uzanan topraklarda egemenlik kurmuştur. Ancak Yeni Assur krallarının izlemiş olduğu genişleme politikası neticesinde devletin sınırları batıda Halep, doğuda Zagros Dağları ve güneyde Basra Körfezi'ne kadar uzamıştır. Böylesi geniş bir coğrafyada egemenlik kurmuş olan Assurlular askeri, siyasi, ekonomi ve din gibi birçok alanda başarı göstermiş ve döneminin önde gelen krallıklarından biri olmuştur.

Yeni Assur'un hâkimiyet sürdüğü topraklarda bölge için yaşam kaynağı olan iki önemli nehir vardır. Bunlar; Fırat ve Dicle'dir. Yine bölgenin iklimi eski çağlardan günümüze kadar fazla bir değişikliğe uğramamıştır. Bölgenin kuzeyinde bitki örtüsü olarak ormanlık alanlar ve steplerden oluşurken batı ve güneyinde ise bitki örtüsü iyice cılızlaşır ve çöllerde vahalar dışında bitki örtüsü pek görülmez (Özey, 2009: 315-316). Söz konusu bu coğrafyada günümüz Suriye steplerinde güvercin, yaban kazı, kurt, yaban domuzu, engerek yılanı, ayı, ceylan, araptavşanı, şahin; Doğu Toroslar'da dağ keçisi, yaban kazı, ceylan, kurt, tavşan, yaban domuzu ve güvercin; Kuzey Irak'da yaban eşeği, aslan, yaban domuzu, güvercin, deve kuşu, kurt, tavşan, panter ve geyik gibi yabancı hayvanlar yaşamaktadır. Ayrıca Fırat ve Dicle nehirlerinde balıkçılık da yapılmaktadır.¹³ Bölgede bu hayvanlardan yaban eşeğinin soyu hemen hemen tükenirken, bilinen son aslan da 1910 yılında vurulmuştur. Yine geyik, panter ve deve kuşu da nesli tükenen yabancı hayvanları arasındadır.¹⁴ Köroğlu (2008: 4), Yeni Assur Dönemi'nde de söz konusu coğrafyada avlanmanın, ilk kentlerin ve uygarlıkların geliştiği nehir vadisinden birkaç yüz kilometre uzakta, Suriye stepleri, Zagros Dağları ve Toros Dağları'nın ormanlarla kaplı yamaçlarında gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Nitekim Yeni Assur Dönemi yazılı metinleri ve tasvirli eselerinde görülen yabancı hayvanların günümüz bölge coğrafyasında bilinenlerden pek farklılık göstermemesi Köroğlu'nun görüşünü destekler niteliktedir.

¹³https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_co%27C4%29Frafyas%27C4%2B1.(ErişimTarihi:07.11.2016)

¹⁴https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_co%27C4%29Frafyas%27C4%2B1.(ErişimTarihi:07.11.2016)

Assur Krallığı kronolojik olarak Eski, Orta ve Yeni Assur olmak üzere 3 döneme ayrılmaktadır. Yeni Assur Dönemi kral II. Adad-nirari (M.Ö. 911-891) ile başlayıp Aşşur-ubalit (M.Ö. 611-609) dönemi ile son bulmaktadır. Dönemin yazılı metinlerinden bu krallardan II. Adad-nirari döneminde 360 aslan, 15 fil, 249 yabancı boğa ve sayıları bilinmeyen dağ keçisi, geyik, yabancı eşek; II. Tukulti-ninurta zamanında 120 aslan, 8 yabancı boğa; II. Aşşur-nasir-apli döneminde 435 aslan, 30 fil, 380 deve kuşu, 687 yabancı boğa ve yine sayıları belli olmayan geyik, kaplan, maymun, panter, yabancı eşek ile yabancı öküz; III. Şulmanu-aşerid döneminde 1039 aslan, 452 yabancı boğa, 69 fil, 51 domuz, 28 ayı, 5 geyik ve sayısı bilinmeyen panter; V. Şamşi-adad zamanında 3 adet aslan ve Aşşur-ban-apli döneminde sayıları bilinmeyen aslan avı gerçekleştirildiğini öğrenmekteyiz (bkz. Tablo 1). Bu krallar arasında sayısal olarak en fazla avlanma III. Şulmani-aşerid (sayısal değeri 1644) ve II. Aşşur-nasir apli (sayısal değeri 1532) dönemlerinde yapılmıştır (bkz. Tablo 1, Grafik 2). II. Adad-nirari'den başlayarak III. Şulmani-aşerid döneminin de dâhil olduğu süreç, Yeni Assur Krallığı'nda siyasi otoritenin sağlam olduğu, siyasal anlamdaki güce bağlı olarak da bir genişleme politikası izlediklerini bilmekteyiz. Bu süreçteki siyasi istikrara ve askeri seferlere bağlı olarak av faaliyetlerindeki yoğunluğu da görebilmekteyiz. Bunların yanı sıra yazılı metinlerden ve görsel sanatlardan Yeni Assur krallarından III. Adad-nirari (M.Ö. 810-783) ve Aşşur-ahaiddin (M.Ö. 680-669) dönemleri arası ile Aşşur-eti-ilani (M.Ö. 626-622?) ve Aşşur-ubalit (M.Ö. 611-609) evreleri arasındaki zaman diliminde avlanmanın yapıldığına dair verilerin olmadığı anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 1). Bu dönemlerdeki siyasi sürece baktığımızda Assur Krallığı'nın iç karışıklıklarla uğraştığını, bunun neticesinde genişleme politikasını bıraktığını ve kendisi için tehdit oluşturan Urartu, Kimmer ve İskitlerle mücadele ettiğini bilmekteyiz (bkz. Köroğlu, 2006: 151-180; Sevin, 1999:7-17). Bu siyasi kargaşa ve boşluğun olasılıkla avlanmayı da etkilemiş olabileceği düşüncesindeyiz. Bu süreçte krallar her ne kadar çevre bölgelerde av faaliyetleri gerçekleştirilmemiş olsa da muhtemelen bunlar kendi ülkelerindeki av parklarında bu faaliyeti yapmış olmalıdırlar. Ancak bu durum şimdilik ne dönemin yazılı kaynaklarına ne de tasvirli eserlerine yansımış değildir.

Dönemin yazılı metinlerinde avlanan yabancı hayvanlar arasında aslan, ayı, fil, yabancı boğa, kaplan, maymun, yabancı öküz, geyik, dağ keçisi, yabancı eşek, kuş,

panter ve bataklık domuzu geçmektedir. Yine dönemin görsel sanatlarında (kabartmalar, mühürler gibi) ise avlanan yabancı hayvanlar içerisinde aslan, çekirge, ceylan, geyik, balık, kuş, tavşan, yabancı boğa, yabancı katır ve yılan görülmektedir. Görsel sanatlarda çoğunlukla aslan ve yabancı boğa avı işlenmiştir. Yine yazılı metinlerde de benzer durum söz konusudur. Bu hayvanların sayısal değerlerine bakıldığında avlanan hayvanlar arasında aslan ve yabancı boğanın daha üstün olduğu anlaşılmaktadır (bkz. Tablo 1, Grafik 1). Yakınoğu'da avcılığın işlevlerinden birinin de soyluluk ve güç göstergesi olduğu bilinmektedir. Böylelikle Yeni Assur'da av hayvanları arasında özellikle aslan ve yabancı boğanın çoğunlukla işlenmiş olması da bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bunların yanı sıra yazılı metinlerde aslan ve yabancı boğayı sayısal üstünlük olarak deve kuşu, geyik, ceylan, fil, domuz ve ayı izlemektedir (bkz. Tablo 1, Grafik 1). Hayvanların sayısal değerlerine bakıldığında bir abartının da olduğu söylenebilir. Nitekim bu abartıyı avlanmaya dair metinlerin geçtiği bütün yazıtlarda görmek mümkündür. Örneğin III. Şulmanu-aşerid dönemine ait bir yazıtta; “.....Arabamla [N yabancı boğalar], **640 aslan**, 40 (?) fili öldürdüm. 28 dişi ayıyı, 5 aialu-geyikle birlikte, [...], N yüz ve 20 [...], 51 bataklık domuzu, [N] yüz ve 22 [...], panterler, ve 1 senkurru'yu yakaladım.....” ibaresi geçmektedir (Grayson, 2002: 84, satır 341'b-347'). Bununla birlikte, bir kralın sadece bir seferlik av faaliyetinde bu kadar çok sayıda hayvanı avlaması veya birçok hayvanı bir arada toplu bulabilmesinin mümkün olamayacağı düşüncesindeyiz. Nitekim Yeni Assur Krallığı'nın hem yazılı metinlerinde hem de görsel sanatlarında propagandaya yönelik abartılı ifadelerinin olduğu bilinmektedir. Böylelikle avlanan hayvanların sayılarında da propaganda amaçlı bir hedefin olabileceği kanaatindeyiz. Bunların yanı sıra II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait bir yazılı metinde geçen balık, yabancı kazı ve tavşanın sayısal olarak daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak bu iki hayvanın sayısal değeri av metinlerinde değil de ziyafet şölenine dair bir metinde geçmektedir. Bu nedenle bunların belli bir sayıda canlı olarak ele geçirildikten sonra Yeni Assur Krallığı'nda üremelerinin sağlandığı ve buna bağlı olarak sayılarının artmış olabileceği söylenebilir. Nitekim II. Assur-nasir-apli dönemine ait bir yazıtta avlanan hayvanların Yeni Assur ülkesinde kafeslere konularak bunların bolluk içinde ürediklerinden söz edilmektedir (yazıt için bkz. Grayson 1991: 226, satır 31b-38a). Böylelikle bu yazıt kısmen de olsa görüşümüzü destekler niteliktedir.

Yeni Assur'da cinsiyet ayırımına dair bir avlanma yapılıyor muydu? Bu sorunun cevabını dönemin yazılı metinleri ve görsel sanatlarında kısmen de olsa bulabilmekteyiz. Nitekim Yeni Assur'da avlanan yabancı hayvanlar arasında aslan, ayı, balık, ceylan, maymun, kaplan, dağ keçisi, geyik, panter, tavşan, fil, yabancı boğa, yabancı öküz, yabancı eşek, yabancı katır, kuş, yılan ve bataklık domuzu yer almaktadır. Assurlular bu hayvanlardan bazılarının hem dişilerini hem de erkeklerini avlamıştır. III. Şulmanu-aşerid dönemine ait yazıtta dişi ayıların (yazıt için bkz., Grayson, 2002: 84, satır 341'b-347') ve II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait iki yazıtta ise dişi geyik ile dişi ve erkek maymunların (Grayson 1991: 291-292, satır 84b-99, 292, satır 102-115) bahsi geçmektedir. Yine kabartmalarda işlenmiş aslan ve geyik avı betimlemelerinde hayvanların erkek ve dişilerini ayırt etmek mümkündür. Aslan avı sahnelerinde çoğunlukla erkek olanlar işlenmiş olmakla birlikte beş örnekte dişi aslanlar da (Lev. II/Çiz. 4-5, Lev. VI/Çiz. 18, Lev. VII/Çiz. 19, Lev. VIII/Çiz. 22, Lev. XXVIII/Fot. 4-5, Lev. XXXII-XXXIV/Fot. 18-22) betimlenmiştir. Bunların dişi olduğunu yolesiz işlenmiş olmalarından anlamaktayız. Yine geyikler içinde boynuzlu olanlar erkek, boynuzsuz tasvir edilmiş olanlar da dişileri (Lev. XV/Çiz. 45, Lev. XVI/Çiz. 46, Lev. XL/Fot. 41) temsil etmektedir. Bu veriler Assurlular'ın her iki cinsten hayvanları avladığını göstermesi açısından önemlidir. Assurlular'ın neden cinsiyet ayrımı yaparak avlanmayı gerçekleştirdiğini birkaç veriyle de desteklemek mümkündür. Örneğin, av sonrası tanrılara şükran için libasyon sahneleri düzenlenmektedir. Bu ritüellerde şimdilik erkek aslanlar kullanılmıştır (Lev. XII/Çiz. 35-36). Yine II. Assur-nasir-apli dönemine ait bir yazıtta avlanan hayvanların Yeni Assur ülkesinde kafeslere konularak bunların bolluk içinde ürediklerinden söz edilmektedir (yazıt için bkz. Grayson 1991: 226, satır 31b-38a). Bu yazıttan Yeni Assurluların ülkelerinde bu hayvanların üremelerini sağladıklarını öğreniyoruz. Bu nedenle Assurlu avcılar, bazı hayvanların dişi ve erkeklerini canlı olarak avlamış olmalıdırlar.

Dönemin yazılı metinleri ve tasvirli eserlerinden Assurlular'ın yılın hangi dönemlerinde avlanmayı gerçekleştirdiğini kısmen de olsa öğrenebilmekteyiz. V. Şamşi-Adad dönemine ait aslan avı konusunda bilgi veren bir yazıtta avlanmanın sivan ayının onbeşinde yapıldığına dair veri bulunmaktadır (yazıt için bkz., Grayson, 2002: 187, satır iii 70b – iv 4). Sivan ayı metinlerde, Sümerce ITI.SIG₄ terimiyle

geçmekte ve III. ayı ifade etmektedir. Günümüz takviminde ise Mayıs/Haziran aylarına denk gelmektedir (Detaylı bilgi için bkz., Floroiti, 2016: 78). Yine bazı kabartmalarda bulunan ağaç türlerinin yapraklarının dökülmemiş olması ve üzerlerinde meyvelerinin bulunması avlanmanın ilkbahar ya da yaz aylarında yapılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ancak bu durum Assurlu avcılarının sonbahar ve kış aylarında avlanmadığı anlamına gelmemelidir. Yine bu dönemler içerisinde Assurlular avlanmayı gece mi yoksa gündüz mü gerçekleştiriyordu? Bu sorunun cevabını da nispeten olsa tasvirli eserlerden bulmak mümkündür. Bu eserlerden mühürler üzerinde işlenmiş yabani boğa (Lev. XIX/Çiz. 57) ve boynuzlu engerek yılanı avı (Lev. XXI/Çiz. 61-63) sahnelerinde hilal tasvir edilmiştir. Assur coğrafyasında boynuzlu engerek yılanının gece ve bilhassa ay ışığında ortaya çıktığı bilinmektedir.¹⁵ Hem bu veri hem de mühürler üzerindeki hilal motifi göz önünde bulundurulduğunda Assurlu avcılarının bu hayvanları olasılıkla gece avladığı düşünülebilir. Bu bulgular gündüz avlanmanın yanı sıra gece de avcılığın yapılmış olabileceğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Görsel sanatlar ve yazılı metinlerden Yeni Assur'da avlanan yabani hayvanların çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Ancak Yeni Assur Dönemi merkezlerinden şimdilik ceylan ve kuş kalıntıları ele geçmiştir. Görsel sanatlar ve yazılı kaynaklarda avlanılan hayvanlara dair veriler çok olmasına rağmen yabani hayvan kalıntılarının az ele geçmiş olması bazı soruları da beraberinde getirmektedir. Bu durum yapılan kazılarda hayvan kalıntılarının az ele geçtiği ya da bunların raporlanmadığı şeklinde düşünülebilir. Ayrıca Assur'un avlamadığı hayvanları yine propaganda amaçlı avlamış olarak sanatına ve yazılı kaynaklarına yasıttığı da önerilebilir. Bununla birlikte bu durum yabani hayvan kalıntılarının ele geçmeyeceği anlamına gelmemelidir. Nitekim yapılacak ve yapılmakta olan çalışmalar neticesinde yabani hayvan kalıntılarının da ortaya çıkarılacağı muhakkaktır.

Assurcada av veya avlanma “ba’uru/ bu’uru” sözcüğü ile ifade edilmektedir (CAD, 1965: Vol. 2, B. 366). Bu sözcükten türemiş olan “bā’iru” kelimesi de “balıkçı/avcı” anlamlarına gelmektedir (CAD, 1965: Vol. 2, B. 31.). Avcı ya da

¹⁵ https://tr.wikipedia.org/wiki/Boynuzlu_engerek (Erişim Tarihi: 16.12.2016).

“bā’iru” sözcüğünün yazıtlardaki Sümerogram karşılığı ise LÚŠU.ĤA ifadesidir (ABZ, 1978: 147). Bunların yanı sıra yazılı metinlerin bir kısmında yabancı hayvanların tamamı olmasa da bir bölümünün Sümerogramları ve Akkadçaları verilmiştir. Bunlar arasında aslan UR.MAĤ, ayı AZ, balık KU₆, ceylan MAŠ.DA₃, dağ keçisi DÁRA₃, *turāhu* (Akkadça), domuz “ŠAĤ GIŠ.GI”, fil “AM.SI”, geyik “DÁRA.MAŠ”, Kaplan UR-ŠUB₅, *mindinu* (Akkadça), deve kuşu GĀ.NA.MUŠEN, maymun UGU.DUI.BI veya UGU.KU:BI, panter *nimri* (Akkadça), Tavşan *Akbiri* (Akkadça), yabancı boğa GU₄.AM gelmektedir (bkz. Tablo 2).

Arkeolojik verilerden Assurlu avcılarının avlanma esnasında teçhizat olarak iki tekerlekli taşıtlar, kayıklar, salları, su tulumları, kafesler, oklar, mızraklar, kılıçlar, hançerler, oltalar ve çitlerden istifade ettikleri anlaşılmaktadır. İki tekerlekli taşıtlar aslan ve yabancı boğa; kayıklar aslan; su tulumları ve salları balık avcılığında kullanılmıştır. Yine oklar aslan, yabancı boğa, kuş, geyik, yabancı katır; mızraklar aslan ve yabancı boğa; hançer, kalkan ve kılıçlar aslan; oltalar balık; çitler geyik; kafeslerden ise aslan, yabancı boğa, fil, geyik, dağ keçileri, yabancı eşekler, ceylan ve kuşları avlamada faydalanılmıştır. Bu malzemelerden ok, hançer ve mızraklar hayvanları öldürme ya da yaralamada kullanılmıştır (Lev. I-X/Çiz. 1-28, Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XV-XVI/Çiz. 44-48, Lev. XVII-XIX/Çiz. 50-57, Lev. XX-XXI/Çiz. 59, 61-63). Ancak çit ve kafes gibi teçhizatlar, avlanan hayvanları öldürmek ya da yaralamaktan ziyade canlı olarak ele geçirmek için kullanılmış olmalıdır (Lev. XI/Çiz. 32, Lev. XV/Çiz. 45). Ayrıca iki tekerlekli taşıtlardan hayvanları ürkütmede, izlemede, kovalamada ya da nereye yönlendirileceklerse oraya yönlendirmede yararlanılmıştır. Kayıklardan ise hem av amaçlı hem de avlanan hayvanın sevkiyatında istifade edilmiştir. Yine arkeolojik verilerden hızlı ve çevik hayvanların yanı sıra uzak mesafelerdeki hayvanları ya da kuşları yaralama veya öldürmede okların kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca arkeolojik bulgulardan yakın mesafelerde öldürücü darbeyi vurmak için çoğunlukla mızrak ve nadiren de kılıç ile hançerden istifade edildiği tespit edilmiştir. Söz konusu teçhizatlardan oklar ve mızraklar dönemin kazılarında bir bütün olarak ele geçmemiştir. Bu da ahşap olan bölümlerin çürümesinden ve yok olmasından kaynaklanmış olmalıdır. Ancak Sharif Khan, Assur, Koyuncuk, Balawat, Nimrud’dan ok uçları; Sharif Khan, Dur-şarrukin, Assur’dan mızrak uçları; Kalhu’dan hançer, kılıçlar ve kalkanlar (Curtis, 2013: 36-

39, 45-46) ortaya çıkarılmıştır (Lev. XXII-XIII/Çiz. 64-68). Söz konusu bu malzemelerin savaşlarda da kullanıldığı bilinmektedir. Bu durumda Assurlular'ın bu saldırı ve savunma silahlarından savaşın yanı sıra avlanmada da faydalandığı anlaşılmaktadır.

Assurlular av esnasında yardımcı eleman olarak insanlardan haremağaları, piyadeler, süvariler; hayvanlardan da av köpekleri ve katırları kullanmışlardır. Bunlardan haremağaları aslan, kuş, yabani katır avında avlanırken, av sırasında krala yardım ederken veya av teçhizatlarını taşıırken, aslan ehlileştirirken ve libasyon sahnelerinde yine krala eşlik ederken betimlenmişlerdir (Lev. II/Çiz. 4,6, Lev. III/Çiz. 8, Lev. IV/Çiz. 10, Lev. V/Çiz. 13-14, Lev. X/Çiz. 29-30, Lev. XI/Çiz. 31, Lev. XII/Çiz. 35-36, Lev. XIII/Çiz. 37, Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XX/Çiz. 58, Lev. XXIV/Çiz. 70-71, Lev. XXV/Çiz. 74). Süvariler yabani boğa avı ve av partilerinde işlenmişlerdir (Lev. XVII/Çiz. 50-51, Lev. XXVI/Çiz. 76). Piyadeler ise aslan, geyik, kuş, ceylan ve yabani boğa avında betimlenmişlerdir (Lev. I/Çiz. 1, Lev. IX-X/Çiz. 27-29, Lev. XV/Çiz. 44-45, Lev. XVI/Çiz. 46-47, Lev. XIV/Çiz. 42, Lev. XVI/Çiz. 48, Lev. XIV/Çiz. 42). Bunların yanı sıra av köpekleri yabani katırlara saldırırken resmedilmiştir (Lev. XX/Çiz. 59). Katırlar ise av malzemelerini taşıırken tasvir edilmiştir (Lev. XXIII/Çiz. 69). Bütün bu veriler Assur avcılığında teçhizatlar kadar yardımcı elemanların da önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu veriler avlanma esnasında bir iş bölümü ya da paylaşımın da olduğunu bize gösterir niteliktedir.

Yeni Assur Krallığı'nda avcılığın ekonomi ile beslenme, politik, din ve sosyo kültürel gibi işlevleri de söz konusudur. Bu işlevler arasında avlanma daha çok politik ve dini anlamda kendini göstermiştir. Yazılı ve görsel verilerden Yeni Assur'da avcılığın politik alanda siyasi güç gösterisi aracı olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim yazılı ve tasvirli eserlerde halkın avlandığına dair verilerin olmaması da bu görüşü destekler niteliktedir. Assur Krallığı güçlü bir politik yapılanmaya sahip olduğu kadar dini hayatta ve pratiklerde de bir otoriteye sahipti. Keza arkeolojik verilerden Assurlular'ın dini anlamda tutucu bir toplum olduğu bilinmektedir. Dini yaşamdaki bu otoriter baskınlığı ve tutuculuğu avcılığa da yansıtılmışlardır. Özellikle kralların av emrini tanrılardan (Ninurta ve Nergal) almış

olduklarını belirtmeleri bunun güzel göstergelerinden biridir. Yine Assur'da avcılığın dine yansımalarının diğer örnekleri arasında tanrıların bizzat avlanması, avdan sonra kralların av tanrıları için libasyon ritüelleri gerçekleştirmeleri gösterilebilir. Assur dini yaşamında yabani hayvanlar kurban ediliyor muydu? Bu sorunun cevabını kısmen de olsa arkeolojik buluntulardan bilmekteyiz. Nitekim imar faaliyetlerinde dağ keçisi gibi hayvan kalıntılarının ele geçmesi yabani hayvanların kurban edildiğini kısmen desteklemektedir. Ayrıca elde her ne kadar veri bulunmasa da kehanet, büyü, ölü yemekleri ve tanrılar için de evcil hayvanlar kadar olasılıkla yabani hayvanlar da kurban edilmiş olmalıdır. Bunların yanı sıra Assurluların avlanmasının bir diğer sebebi de gıda ihtiyacı olmalıdır. II. Aşşur-nasir-apli dönemine ait ve bir ziyafet şöleninden söz edilen metinden özellikle balığın, tavaşanın, ceylanın, geyiğin ve yaban kazının beslenme amaçlı avlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Yine Assurluların gıda ihtiyaçlarının yanı sıra ekonomik açıdan da yaban hayvanlarını avlandığı düşünülebilir. Nitekim geyik, tavşan, fil, panter, ayı, kaplan, aslan, dağ keçisi gibi hayvanların muhtemelen derilerinden, yünlerinden ve kemiklerinden de istifade etmek amacıyla avlanmıştır. Yine Yeni Assur sosyo-kültürel yaşamında avlanma sportif bir faaliyet ve eğitim amaçlı da gerçekleştirilen bir aktiviteydi. Eski Çağ'da başlangıçta avcılığın tamamen beslenme amaçlı yapıldığı bilinmektedir. Ancak devletleşme süreci ile birlikte Yakındoğu'da avlanma gıda ihtiyacını karşılamaktan çıkıp değişik boyutlar da kazanmıştır. Nitekim eldeki verilerden Yakındoğu'da birçok uygarlıkta (Urartu, Geç Hitit gibi) olduğu gibi Yeni Assur'da da avlanmanın farklı işlevler kazandığı ve yine bu işlevler doğrultusunda avcılığın gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır.

Yeni Assur görsel sanatlarında betimlenmiş avcı figürlerinin kıyafetlerinin işlenişi, biçimi ve aksesuarları kısmen de olsa farklılıklar göstermektedir. Bunlardan kral figürlerinin başında çıkıntısı bulunan bir polos, üzerinde yuvarlak yakalı, kısa kollu ve ayak bileklerine kadar inen bir elbise vardır. Bu elbisenin bitim kısmı zaman zaman düz zaman zaman da çapraz sonlandırılmıştır. Yine elbise bitim kısımları püsküllerle bezenmiştir. Bezemesiz elbise örneklerinin yanı sıra rozet ve püsküllerle süslenmiş olanlar da söz konusudur. Hemen hemen bütün giysilerde kemer kullanımı vardır. Ayaklarında bazen sandalet bazen de uzun çizmeler bulunmaktadır. Takı

olarak küpe, bilezik ve pazıbent kullanılmıştır (Lev. I-III/Çiz. 1-9; Lev. IV/Çiz. 12; Lev. V-VI/Çiz. 13-16). Haremağalarının ise başları açık işlenmiş olup üzerlerinde yuvarlak yakalı, kısa kollu, beli kemerli ve dize kadar inen bir elbise bulunmaktadır. Bu elbiselerin bitim kısımları sade veya püsküllerle bezenmiş olup çapraz sonlandırılmıştır. Ayrıca bir örnekte göğüs kısmından geçirilmiş süslemli bir kuşak görülmektedir. Ancak istisnai olarak libasyon merasimlerinde görülen haremağalarının giysileri ayak bileklerine kadar uzanmakta ve uçları püsküllerle süslenmiştir. Haremağalarının ayaklarında zaman zaman sandalet bazende uzun çizmeler vardır. Aynı zamanda bunların çıplak ayaklı işlenmiş olanları da mevcuttur. Takı olarak küpe, bilezik ve pazıbent kullanılmıştır (Lev. II/Çiz. 4, 6; Lev. III/Çiz. 8; Lev. IV/Çiz. 10; Lev. V/Çiz. 13-14; Lev. XVI/Çiz. 46, 48; Lev. XXIV/Çiz. 70; lev. XXV/Çiz. 73). Ayrıca piyadelerin başında genellikle sivri konik miğfer bulunmaktadır, ancak bazı örneklerin başları açık betimlenmiştir. Bunların üzerlerinde kısa kollu, yuvarlak yakalı, dize kadar inen, beli kemerli ve sade bir giysi vardır. Bir örnekte elbise iç içe kare motifleri ile bezenmiştir. Yine özellikle libasyon sahnelerinde işlenmiş olanların elbiselerinin bitim kısımları püsküllerle süslenmiştir. Piyadelerin tamamında ayaklar çıplak işlenmiştir. Takı olarak nadiren bilezik kullanımı mevcuttur (Lev. I8888/Çiz. 1; Lev. IX-X/Çiz. 27-28; Lev. XII/Çiz. 35; Lev. XIV/Çiz. 42; Lev. XV/Çiz. 45; Lev. XVI/Çiz. 46, 48; Lev. XXIV/Çiz. 72; Lev. XXVI/Çiz. 77). Bunlarla birlikte süvarilerin başları çoğunlukla açıktır. Ancak bir örneğin başında sivri konik miğfer bulunmaktadır. Üzerlerinde kısa kollu, yuvarlak yakalı, dize kadar inen bir elbise bulunmakta olup elbisenin bitim kısmı çaprazdır ve uçları püsküllerle süslenmiştir. Ayaklarında çizme veya sandalet bulunmaktadır. Süvarilerde takı olarak bilezik kullanımı görülmektedir (Lev. XI/Çiz. 33; Lev. XVII/Çiz. 50-51; Lev. XXVI/Çiz. 76). Kral, haremağaları, piyadeler ve süvarilerde giyim kuşam içerisinde özellikle başlıklar, ayakkabılar ve aksesurlarda farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar Yeni Assur toplumunda avcılar arasında bir statü farkının olduğunu düşündürmektedir.

Yeni Assur Krallığı görsel sanatları ve kısmen de olsa yazılı kaynakları bize avcılarının yapmış oldukları işler hakkında bilgi vermektedir. Betimlemelerde haremağaları av malzemelerini (ok, kafes) ve avlanmış hayvanları taşırken (Lev. V/Çiz. 13, Lev. X/Çiz. 29-30, Lev. XI/Çiz. 31, Lev. XIII/Çiz. 37, Lev. XXIII-

XXIV/Çiz. 69-70), libasyon ritüelinde krala eşlik ederken (Lev. XII/Çiz. 35-36, Lev. XX/Çiz. 58), aslanı ehlileştirirken (Lev. XI/Çiz. 33), av köpeklerini kontrol ederken (Lev. XXIV/Çiz. 70-71, Lev. XXV/Çiz. 73) işlenmiştir. Piyadeler av teçhizatlarını taşıırken (kılıç, kalkan, ok ve mızrak) (Lev. I/Çiz. 1, Lev. X/Çiz. 29), libasyon sahnelerinde av teçhizatlarını tutarken (Lev. XII/Çiz. 35) ve av köpeklerine eşlik ederken (Lev. XXIV/Çiz. 72) betimlenmiştir. Yine yazılı kaynaklardan Assur'da av köpekleri bakıcılarının da olduğu bilinmektedir. Söz konusu bu veriler bizi, haremağaları ve piyadelerin sadece avlanmadıklarını, ayrıca bunların bir bölümünün yukarıda bahsedilen işlere bakan görevliler olabileceği sonucuna da götürmektedir. Yine eldeki veriler Yeni Assur'da avlanmada bir iş bölümünün de olduğunu gösterir niteliktedir.

Yeni Assur Dönemi kabartmaları ve duvar resimlerinde işlenmiş av sahneleri genellikle sarayların birer ünitesi olan koridorlar, kral daireleri, banyolar ve iç avlu gibi mekânların duvarlarında işlenmişlerdir. Bunlar mekânların ya tek duvarına ya da karşılıklı iki duvarına betimlenmişlerdir. Av sahneleri kompozisyon olarak genellikle askeri sahnelerin aksine mekânların duvarlarının orta kısmına resmedilmişlerdir. Ayrıca mekânların duvarlarının yanı sıra giriş kapıları üzerinde yer alan kabartmalarda da av sahneleri görülmektedir. Yeni Assur tasvir sanatı kronolojisine bakıldığında av sahneleri II. Aşşur-nasir-apli, III. Tukulti-apil-eşarra, II. Şarru-kin ve Aşşur-ban-apli dönemi kabartmaları ve duvar resimlerinde bunların betimlendiği görülmektedir. Bu betimlemeler ışığında av sahnelerinin gelişimi nispeten de olsa ortaya çıkmaktadır. Nitekim II. Aşşur-nasir-apli dönemi kabartmalarında av sahneleri iki frizli ve öyküleyici bir karaktere sahiptir. Kompozisyonlar soldan sağa doğru bir gelişim gösterir. Avda geriye dönük avlanma ilk kez bu dönemde Kuzeybatı Sarayı'nda ortaya çıkmıştır (Sevin, 2010: 36). Yine bu dönemde av sahneleri tek başına işlenmekten ziyade savaş sahneleri ile birlikte betimlenmiştir. III. Tukulti-apil-eşarra çağında av sahneleri iki frizli olup kompozisyonlar duvarlara bir düzen içinde yerleştirilmiştir. Bunlar göz hizasına göre ayarlanmıştır. II. Aşşur-nasir-apli döneminde olduğu gibi bu kral zamanında da av sahneleri farklı (törenler, savaş gibi) konularla birlikte işlenmiştir. II. Şarru-kin zamanında av sahneleri iki ya da tekli frizli panolarda işlenmiştir. Aşşur-ban-apli çağında diğer krallardan farklı olarak av sahneleri iki ve tekli frizlerin yanı sıra üçlü frizden oluşan panolarda da tasvir

edilmiştir. Yine bu dönemin ilginç özelliklerinden biride avlanan hayvanlara bir canlılığın katılmış olmasıdır. Örneğin yaralı aslanların ağız ve vücutlarından akan kanın betimlenmesi veya yaralı aslanın sürünerek ilerlemeye çalışması gibi. Daha önceki dönemlerde işlenmiş av sahnelerinde kral ya da avcılar ön planda iken bu dönemde daha çok yaralanmış hayvanlar ön planda tutulmuştur. Keza bu dönemde kompozisyonların işlenişinde konu tek dizelikten çıkmış ve kompozisyonlar yeni detaylarla (aslanların araba tekerleklerine saldırması, sürek avı malzemelerinin taşınışı, yayların gerilişi gibi) zenginleştirilmiştir. Olayların etkisini güçlendirmek amacıyla levhalarda yer yer boşluklar bırakılmış, bol figürlü karmaşık sahnelerden kaçınılmıştır (Sevin, 2010: 201-202). Söz konusu bu verilerden Yeni Assur sanatında av kompozisyonlarının birbirinin tekrarı olmadığı bunların her kral döneminde farklı bir boyut ve kendine özgü özellikler kazandığı söylenebilir.

Yeni Assur'un çağdaşlarının Urartular, Geç Hitit ve Yeni Babil uygarlıkları olduğu bilinmektedir. Yine söz konusu uygarlıklar ile Assurlular arasında siyasi, askeri ve ekonomik anlamda ilişkiler de bulunmaktadır. Bu ilişkilerin yanı sıra av ve avcılıkta da bu devletler ile Yeni Assurlular arasında bir etkileşim var mıydı? Bu sorunun cevabını kısmen de olsa dönemin görsel sanatlarında bulmak mümkündür. Geç Hitit Sanatı II'de (M.Ö. 850-800) Assur etkisi olduğu bilinmektedir. Nitekim Darga (1992: 239, 241), bunun güzel örneklerinin Malatya, Kargamış ve Zincirli yontuları ile kabartmalarında izlendiğini belirtir. Darga (1992: 239, 241, Res. 246), son derece canlı işlenmiş, arka ayaklarına basan, ön ayakları yukarı kalkık, başı geriye çevrilmiş, sırtından okla yaralanmış aslan betiminin Anadolu-Hitit aslan betimlemelerine yabancı olduğunu, bunun özgün bir Assur betimi olduğunu ileri sürmüştür. Nitekim Kalhu Kuzebatı Sarayı kabartmasında işlenmiş aslan avı sahnesi Geç Hitit örneğiyle oldukça benzerdir (Lev. II/Çiz. 5). Böylelikle bu örnek Darga'nın görüşünü destekler niteliktedir. Urartu Krallığı tasvirli eserlerinden metal kemer parçaları üzerinde işlenmiş aslan ve yabani boğa avı sahnelerine baktığımızda, Urartunun kendine özgü ikonografik özelliklerinin yanı sıra Assur Dönemi aslan ve yabani boğa avı tasvirlerinde görülen bazı özelliklerin de var olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; aslanların koşum hayvanına karşı durması, koşum hayvanlarının ayakları altında işlenmesi, taşıt tekerleklerine dokunur, saldırır ya da ısırır pozisyonda durması, yabani boğaların ise taşıtlara koşulan koşum hayvanlarının ayakları altında

işlenmesidir (Kellner, 1991: Taf. 87/446; Seidl, 2004: Falttafel B/1; Çavuşoğlu 2014: Lev. IV/Çiz. 12-14). Urartu'nun birçok alanda Assur'dan etkilendiği bilinmektedir. Böylelikle söz konusu av sahnelerinde de ikonografik açıdan Assur'un Urartu'ya öncül olduğu düşünülebilir. Bölgesel karşılaştırma yaptığımızda Assurlular, Geç Hititliler ve Urartuların avlanmada ok, mızrak, iki tekerlekli taşıt, piyadeler, süvariler ve av köpeklerini kullandıkları anlaşılmaktadır. Ancak burada istisnai olarak Assurlular av sahnelerinde yardımcı eleman olarak haremağalarını ve teçhizat olarak sal ile kayıkları kullanmışlardır. Bu yönüyle Assur diğer iki uygarlıktan farklılık göstermektedir. Yine Assurluların avlanmada kendine özgü özelliklerinden biri de av sonrası tanrılara şükranlarını sunmak için düzenledikleri libasyon merasimleridir. Bu verilerden yola çıkılarak Assur'un çağdaşlarıyla ortak özellikler sergilemenin yanında farklılıklarının da olduğu ve Assur'un çağdaşlarını özellikle sanatsal anlamda aslan ile yabancı boğa avcılığında etkilemiş olduğu anlaşılmaktadır. Yine Yeni Babil dönemine ait bir silindir mühürde kral hançeri ile aslanı avlamaya çalışırken resmedilmiştir (Oates, 2004: 145, Res. 93). Burada aslan avında hançerin kullanılması Yeni Assur kabartmalarında işlenmiş ve hançerle aslanı avlayan örneklerle benzerlik arz etmektedir (Lev. III/Çiz. 9).

Bunların yanı sıra Ninive Kuzey Sarayı Oda S kabartmalarında işlenmiş bazı sahneler bize Assurluların avladıkları bir takım hayvanları bazı işlerde kullanılmak üzere ehlileştirmiş olabileceklerini de düşündürmüştür. Nitekim bu kabartmalardan ilkinde süvari ve bunun karşısında itaat eder pozisyonda aslan tasvir edilmiştir. Süvarinin elinde kırbaç vardır (Lev. XI/Çiz. 33). Sahnede aslanın itaatkâr duruşu ile süvarinin elindeki kırbaç göz önünde bulundurulduğunda aslanın muhtemelen süvari tarafından ehlileştirildiği düşünülebilir (Lev. XI/Çiz. 33). Yine bir diğer kabartmada yabancı katırların canlı olarak yakalandıkları görülmektedir (Lev. XX/Çiz. 60). Bu da yabancı katırların ehlileştirilip yük taşımada ya da tekerlekli taşıtlara koşulmak için kullanılmış olabilecekleri fikrini akla getirmektedir.

Yukarıdaki verilerden Yeni Assur Krallığı'nda avlanmanın krali ya da soylu kesim tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Şimdilik halkın avlanıp avlanmadığına dair veriler bulunmamaktadır. Ancak bu durum halkın avlanmadığı anlamına gelmez. Nitekim Yeni Assur tasvirli eserlerinin ve yazılı belgelerinin çoğunlukla devlet

arşivlerine ait oldukları, halkın günlük yaşamı ile ilgili fazla bir bilgi içermedikleri bilinmektedir. Bu nedenle halkın, avcılık yapmış olsa bile dönemin görsel ve yazılı verilerine yansımamış olduğu söylenebilir.

5. SONUÇLAR

Yeni Assur Krallığı birçok alanda gösterdiği başarıyı av ve avcılıkta da ortaya koymuştur. Yeni Assur'da avlanmaya dair veriler yazılı kaynaklar başta olmak üzere görsel sanatlar ve kısmen de olsa antropolojik kalıntılardan bilinmektedir. Avlanan hayvanlar arasında aslan, ayı, maymun, kaplan, balık, ceylan, dağ keçisi, geyik, panter, tavşan, fil, yabani boğa, yabani öküz, yabani eşek, yabani katır, kuş (güvercin, deve kuşu, yaban kazı), yılan ve bataklık domuzu gelmektedir. Bu hayvanların büyük bir bölümü Yeni Assur'un egemenlik kurduğu coğrafyada yaşamaktadır. Bununla birlikte Yeni Assurlular kendi coğrafyasında avlamanın yanı sıra Suriye Stepleri, Zagros Dağları ve Toros Dağları'nda da avlanmışlardır. Yine Assurlular genellikle başkentlerin dışında şehirlerin en geniş alanlarının bulunduğu aşağı kentlere inşa ettikleri av ve botanik (*ambassu*) parklarının içlerini, avlamak için tutulan vahşi ve evcil hayvanlar, meyvelikler, hoş kokulu çiçekler ve bitkilerle doldürmüşlerdir. Nitekim Yeni Assur görsel sanatlarında krallar bu tür parklarda avlanırken betimlenmişlerdir. Böylelikle bütün bu veriler Yeni Assur Devleti'nin yaşamında avlamanın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Dönemin yazılı kaynakları ve görsel sanatlarına bakıldığında avlanan hayvanlar arasında aslan ve yabani boğanın daha fazla olduğu görülmektedir. Aslan ve yabani boğanın hem yazılı kaynaklarda hem de görsel sanatlarda daha çok görülmesi, bunların devlet bazında olasılıkla soyluluk, güç göstergesi veya düşmana korku salma olarak kullanıldıklarını göstermektedir. Av sahnelerinin çoğunlukla sarayların mekânlarının duvarlarını süslemesi de bunun bir göstergesi olarak düşünülebilir. Keza çevre bölgelerden gelen yöneticilerin, elçilerin saraylarda ağırlanması, ziyafet şölenlerinin saraylarda verilmesi bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Bu hayvanları deve kuşu, fil domuz, ayı ve geyik izlemektedir. Ayrıca avlanmaya krallar bazında bakıldığında avlanmanın yoğunlukla II. Aşşur-nasir-apli ve III. Şulmanu-aşerid döneminde yapıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu krallar döneminde avlama gerçekleştirilmiş olmakla birlikte III. Adad-nirari ve Aşşur-ahaidin ile Assur-eti-ilani ve Assur-ubalit dönemleri arasında avlamaya dair ne bir görsel veri ne de yazılı kaynak bulunmaktadır. Bu durum, Yeni Assur Devleti'nin bu dönemlerdeki siyasi otorite boşluğundan kaynaklanmış olmalıdır.

Assurlu avcılar yabani hayvanları avlarken özellikle bazı türlerin hem erkeklerini hem de dişilerini yakalamışlardır. Bunlar arasında aslan, geyik ve maymun gelmektedir. Bunların erkek ve dişilerinin yakalanmasının başlıca nedeni olasılıkla bu hayvanların, kendi ülkelerinde kurdukları botanik bahçelerde üremelerini sağlamaktır. Ayrıca bu veri Assurluların avlanırken cinsiyet ayırımına da dikkat ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Arkeolojik verilerden Assurluların avlamayı ilkbahar ve yaz aylarında gerçekleştirdiklerini öğrenmekteyiz. Fakat avlama kışın da gerçekleştirilmiş olmalıdır. Yine arkeolojik bulgulardan gündüz avlamanın yanı sıra gece de avlamanın yapıldığı sonucuna varılmıştır. Gece avlanan yabani hayvanlar arasında özellikle yabani boğa ve boynuzlu engerek yılanı gelmektedir. Avcılar av esnasında araç gereç olarak ok, mızrak, hançer, kılıç, tekerlekli taşıtlar; yardımcı elemanlar olarak da haremağaları, piyadeler, süvariler, köpekler ve katırlardan istifade etmişlerdir. Bu yardımcı elemanlar içerisinde haremağaları ve katırlar şimdilik Yakındoğu'da çağdaşları arasında Yeni Assur Devleti'ne özgü görünmektedir.

Yeni Assur Dönemi'nde avcılığın işlevleri de çeşitlilik göstermektedir. Avlama Yeni Assulular tarafından sadece ekonomik ve beslenme amaçlı yapılmamış bunların yanı sıra politik, askeri, dini ve sosyo kültürel açıdan da gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda avcılığın Assur'da güç göstergesi, insanlara gücünü kabul ettirme, tanrılarına şükran sunma, spor ve eğitim amaçlı gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Böylelikle Yeni Assurluların avlamaya çok boyutlu bir bakışlarının olduğu anlaşılmaktadır.

Arkeolojik verilerden özellikle görsel sanatlardan Yeni Assurlu avcılar arasında bir statü farkının da olduğu saptanmıştır. Nitekim görsel sanatlarda işlenmiş figürlerin giyim kuşamları ile aksesuarlarındaki farklılık bunun göstergelerinden biridir. Bunlar arasında elbiseleri ve aksesuarları daha özenli olanların üst düzey ya da krali; daha basit bir giysi ve aksesuara sahip olanların yine soylu kesim içinde daha alt düzeydeki avcılar olduğu söylenebilir. Bu nedenle Yeni Assur'da her alanda görülen statü farkının avcılığa da yansıdığı ileri sürülebilir.

Yeni Assur'da hemen hemen her alanda bir iş bölümünün olduğu bilinmektedir. Bu iş bölümünü av ve avcılıkta da görmek mümkündür. Özellikle görsel sanatlar bu konu ile ilgili bilgi vermektedir. Bu iş bölümü genellikle tasvirli eserlerde gördüğümüz haremağaları ve piyadeler arasında vardır. Bunlar çoğunlukla av teçhizatlarını taşıırken, kral eşliğinde gerçekleştirilen libasyon ritüellerinde av malzemelerini tutarken betimlenmişlerdir. Ayrıca av esnasında faydalanılan av köpeklerine de eşlik ettikleri bilinmektedir. Bu veriler Yeni Assur'da avlamanın belli bir organizasyon çerçevesinde planlı olarak yapıldığını gösterir.

Yeni Assur Krallığı ile çağdaşı olan Urartu, Yeni Babil ve Geç Hitit Krallıkları arasında çeşitli alanlarda etkileşimler söz konusudur. Özellikle Yeni Assur Krallığı'nın bu çağdaş uygarlıklar üzerindeki etkisi hemen her alana yansımıştır. Nitekim bu etkileşimi betimlenmiş av sahnelerinde de görmek mümkündür. Geç Hitit Devleti sanatının Geç Hitit II (M.Ö. 850-800) evresi olarak adlandırılan dönemin kabartmalarında işlenmiş av sahnelerindeki aslan betimlemelerinde Yeni Assur etkisi vardır. Yine Yeni Assurlular aslan ve yabani boğa avı konusunda Urartu uygarlığına öncülük etmiş görünmektedir. Bunların yanı sıra bölgesel karşılaştırma içerisinde Yeni Assurluların kendine özgü özellikleri de vardır. Bunlar avlamada kullandıkları salları, kayıklar, haremağaları ile av sonrasında düzenledikleri libasyon ritüelleridir.

Dönemin yazılı kaynaklarında avlama konusunda özellikle avlanan yabani türleri, bunların bir bölümünün sayısal değerleri ve yine bunların Sümerce ile Akkadça yazılışları hakkında veriler bulunmaktadır. Nitekim Yeni Assur Krallığı'nın propaganda amaçlı krali, askeri, ekonomi ve dini konuları yazıtlarına yansıttığı bilinmektedir. Aynı durum avcılık içinde geçerli olmalıdır. Ayrıca Yeni Assur tasvir sanatında av sahneleri mimari ünitelerden özellikle sarayların karlı daireleri, koridorları, iç avluları gibi mekânların duvarlarına kabartma ya da resim olarak işlenmişlerdir. Bunların özellikle saray mekânlarına işlenmesi Assurun güç göstergesi olarak yorumlanabilir.

Yazılı kaynaklarda geçen veriler ışığında çalışmamızda tablolar ve grafiklerde yapılmıştır. Tablolar ve grafikler neticesinde hangi kral döneminde hangi

tür yabani hayvanın ne kadar sayıda avlandığı tespit edilmiştir. Yine tablolarında bazı yabani hayvanların Sümerce ve Akkadça adlandırmaları da anlaşılır bir şekilde ortaya konulmuştur. Böylelikle tez çalışmasına farklı bir boyut kazandırılmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, Yeni Assur Devleti'nde avlamanın önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim bu önem hem dönemin yazılı metinlerine hem de görsel sanatlarına yansımıştır. Yine bilindiği üzere arkeoloji bilimi, yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde sürekli kendini yenilemektedir. Keza Yeni Assur Krallığı'nın egemen olduğu topraklarda da arkeolojik bilimsel çalışmalar devam etmektedir. Yapılan bu çalışmalar neticesinde yeni bilgi ve materyale ulaşılacağını tahmin etmekteyiz. Dolayısıyla ortaya koymaya çalıştığımız bilgi ve sonuçlara yeni kanıtların da ekleneceği açık bir gerçektir.

KAYNAKLAR

ABZ

Rykle, B. (1978). *Assyrisch-Babylonische Zeichenliste*. Alter Orient und Altes Testament Band 33, (First Publishes). Neukirchen-Vluyn.

Albenda, P. (1972). Ashurnasirpal II Lion Hunt Relief BM124534. *Journal of Near Eastern Studies* 31 (3), 167-178.

Albenda, P. (2008). Assyrian Royal Hunts: Antlered and Horned Animals from Distant Lands. *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* (349), 61-68.

Barnett, R. D. (1958). *Assyrische Palastreliefs*, (First Publishes). Artia.

Barnett, R. D., ve Lorenzini, A. (1975). *Assyrische Sculpturen in the British Musuem*, (First Publishes). Bongers.

Batmaz, A. (2013). Urartu Dininde Kurban Kavramı ve Kurban Uygulamaları. *Bellekten*, (LXXVII/280), 801-833.

Barnett, R. D. (1976). *The Sculptures from the North Palace of Ashurbanipal at Nineveh (668-627 BC)*, (First Publication). London: British Museum Press.

Biggs, R. D., Brinkman, J. A., Civil, M., Farber W., Reiner, E., Roth, M., Stolper, M. W. (2005). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, (First Publication). Chicago-İllinois.

Black, J.ve Green, A. (2013). *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar, İfritler, Semboller*, (İkinci Baskı). İstanbul: Aram Yayıncılık.

Borger, R. (1978). *Assyrisch-babylonische Zeichenliste*, (First Publication). Neukirchen Vluyn: Neukirchener Verlag.

Botta, M. (1850). *Discoveries at Nineveh*, (Birinci Baskı). London: Longman, Brown, Green and Longmans Paternoster Row.

Carpicai, A. C. (1994). *Art and History of Egypt*, (First Publication). İtaly-Florence: Printed in Italy by Centro Stampa Editoriale Bonechi.

CAD

Gelb I. J, Landsberger B, Oppenheim A. L, Reiner, E. (1965). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago Volume 2*, (First Publishes). Chicago-Glückstadt.

Caubet, A. (1995). *Khorsabad, Le Palais de Sargon II, Roi d'Assyria*, (First Publication). Paris: Documentation Française.

CDA

Black, J. – George A., Postgate, N. (2000). *A Concise Dictionary of Akkadian*, (First Publication). Wiesbaden: Harrassowitz Verlag,

Clamagirand, A. C. and Pelon, O. (2009). L'apparition du Phénomène Religieux Dans l'Anatolie Néolithique: Les Données de Çatalhöyük. *Anatolia Antiqua*, (17), 1-12.

Cole, S. W., ve Machinist, P. (1998). *Letters from Priests to the Kings Esarhaddon and Assurbanipal*, (First Publication). Helsinki: Helsinki University Press.

Collon, D.(2008). Nimrud Seals. J. E. Curtis, H. MacCall, D. Collon, and L. al-Gailani Werr (Eds.), *New Light on Nimrud/Proceedings of the Nimrud Conference 11th- 13th March 2002*, (First Publication). London, 233-243.

Collon, D., (2013). Hunting and Shooting. *Anatolian Studies*, (33), 51-56.

Curtis, J. E. ve Tallis, N. (2008). *The Balawat Gates of Assurnasirpal II*, (First Published). London: British Museum Press.

Curtis, J. E. ve Reade, J. E. (1995). *Art and Empire/Treasures from Assyria in the British Museum*, (First Publication). New York.

Curtis, j., (2013). *A Examination of Late Assyrian Metalwork with Special Reference to Nimrud*, (First Publication). Oxford: Oxbow Books.

Çavuoğlu, R. (2014). *Urartu Kemerler/Urartu Belts*, (Birinci Baskı). İstanbul: Rezan Has Müzesi Yayınları.

Çavuşoğlu, R., Gökce, B. ve Işık, K. (2014). The Craftsmen and Manufacturers in the Urartian Civilization. *Anatolica* (XL), 23-45.

Çiftçi, E. (2016). *Yeni Assur'da Yük Taşıtları*. (Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.

Dalley S. (1985). Foreign Chariotry and Cavalry in the Armies of Tiglath-pileser III and Sargon II. *Iraq* (47), 31-48.

Danzing, D. (2011). Roads and Mass Deportations in the Neo-Assyrian Empire. *Paper for Graduate Course on the Neo-Assyrian Empire with Prof. Eckart Frahm*, pp. 1-16.

Darga, M. (1992). *Hitit Sanatı*, (Birinci Baskı). İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Hizmetleri.

Dezsö, T. (2012). *The Assyrian Army I/The Structure of the Neo-Assyrian Army*. (First Publication). Budapeşt.

Driel, G. V. (1969). *The Cult of Aşşur*. Assen: Netherlands, Van Gorcum.

Fales, F. M. ve Postgate, J. N. (1995). *Imperial Administrative Records, Part II/Provincial and Military Administration*, (First Publication). State Archives of Assyria Volume XI, Helsinki: Helsinki University Press.

Florioti, H. H. D. (2014). The Dog's Perception in the Old Cultures: the Case of the Ancient Mesopotamia. *Tad*. (c. 33. s. 55) (Mart) Ankara, 45-70.

Florioti, H. H. D. (2016). Eski Yakındoğu Üzerine Notlar, (Birinci Baskı). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Gabriel, R. A. (2007). *The Ancient World*, (First Publication). London: Greenwood Press.

Gökçek, İ. C. ve Akyüz, F. (2013). Assur Ordusu. *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi* (54), 41-62.

Graeve, M. C. (1991). *The Ships of the Ancient Near East (c. 2000-500 B.C.)*, (First Published). Leuven.

Grayson, A. K. (1991). *Assyrian Rulers of the Early First Millenium BC I (1114-859 BC). The Royal Inscriptions of Mesopotamia Assyrian Periods Volume 2*, (First Publication). Toronto: University of Toronto Press.

Grayson, A. K. (1995). Eunuchs in Power: Their Role in the Assyrian Bureaucracy. *Vom Alten Orient zum Alten Testament*, (Eds., M. Dietrich and O. Loretz).

Grayson, A. K. (2002). *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC II (858-745 BC)*, (First Published). London: University of Toronto Press.

Grayson, A. K. and Novotny, J. (2012). *The Royal Inscriptions Sennacherib, King of Assyria (704-681 BC), Part 1*, (First Publication). The Royal Inscriptions of the Neo Assyrian Period, Volume 3/1, Eisenbrauns.

Groß, M. (2013). Grob, M., (2013). Food and Drink for he Palace the Management of Foodstuffs in Neo-Assyrian Times and Beyond. *Imperium and Officium Working Papers Versin* (00), 1-22.

Gürdil, B. (2011). “Kahramanmaraş-Domuztepe”, *Arkeo Atlas*, (1), 107.

Herbordt, S. (1992). *Neuassyrische Glyptic des 8. – 7. Jh. V. Chr.* (First Publication). State Archives of Assyria Studies Volume I, Helsinki: University of Helsinki.

Hodder, I. (2006). *Çatalhöyük Leoparın Öyküsü*, (Birinci Baskı). (Çev. Şendil D.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Jean, E. (2003). Bir Yeniden Doğuşun Tarihçesi: Hitit Uygarlığı/Chronicle of a Renaissance: the Hittite Civilization. *Boğazköy'den Karatepe'ye Hititbilim ve Hitit Dünyasının Keşfi/from Boğazköy to Karatepe Hittitology and the Discovery of the Hittite World*, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Kaçmaz Levent, E. (2016). *Yazılı ve Tasvirli Eserler Işığında Yeni Assur Krallığı'nda Ordu ve Savaş*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Van.

Kellner, H. J. (1991). *Gürtelbleche aus Urartu*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

Kessler, K. (1997). Royal Roads' and Other Questions of the Neo-Assyrian Communication System. S. Parpola and R. M. Whiting (Eds.). *in Assyria 1995: Proceedings of the Symposium of the Neo-Assyrian Text Corpus Project*. Helsinki, pp. 129-136.

Kozbe, G. (2013). Kavuşan Höyük/Diyarbakır, Bereket Kolonisi. *Arkeo Atlas*, (8), 90-95.

Köroğlu, K. (1998). *Üçtepe I: Yeni Kazı ve Yüzey Bulguları Işığında Diyarbakır/Üçtepe ve Çevresinin Yeni Assur Dönemi Tarihi Coğrafyası*, (Birinci Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Köroğlu, K. (2006). *Eski Mezopotamya Tarihi Başlangıcından Perslere Kadar*, (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Köroğlu, K. (2008). Eski Mezopotamya'da Kralların Av Partileri. E. G. Naskali ve H. O. Altun (Eds). *Av ve Avcılık Kitabı*, (Birinci Baskı). İstanbul: Kitabevi, ss. 3-10

Lanfranchi, G. B. ve Parpola, S. (1990). *Letters from the Northern and Northeastern Provinces, State Archives of Assyria, Vol. 5*, (First Publication). The Correspondence of Sargon II, Pt. II, Helsinki: Helsinki University Press.

LAR I

Luckenbill, D. D. (1926). *Ancient Records of Assyria and Babylonia I*, (Birinci Baskı). Chicago: The University of Chicago Press.

LAR II

Luckenbill, D. D. (1968). *Ancient Records of Assyria and Babylonia II*, (Birinci Baskı). Chicago: The University of Chicago Press.

Layard, A. H. (1849). *Niniveh and its Remains I-II*, (Birinci Baskı). London: Spottiswoodes and Shaw, New-street-Square.

Lloyd, S. Ve Gökce N. (1953). "Sultantepe: Anglo-Turkish Joint Excavations, 1952", *Anatolian Studies*, (3), 27-51.

Lloyd, S. (1954). "Sultantepe", *Anatolian Studies*, (4), 101-110.

Loftus, W. K. (1857). *Travels and Research in Chaldaea and Susiana*, (Birinci Baskı). London.

Lundquist, J. M. (1994). *What is a Temple? a Preliminary Typology*. Donald W. Parryand Stephen D. Rickseds. Salt Lake City: Deseretn Book and Farms. 83 –118.

Madhlom, T. A. (1070). *The Chronology of Neo-Assyrian Art*, (First Publication). London: Athlone Press.

Mallowan, M. ve Davies, L. G. (1967). *Ivories from Nimrud (1949-1963) Fascicule II/Ivories in Assyrian Style/Commentary, Catalogue and Plates*, (First Publication). London: The British School of Archaeology in Iraq Press.

Mallowan, M. E. L. (1966). *Nimrud and Its Remains I-II*, (Birinci Baskı). London.

Martirosjan, A. J. (1974). *Argıştichinili*, Yerevan: Izdatel'stvo Armyanskoj.

Mutlu, A. S. (2014). Eski Mezopotamya'da Tanrılara Sunulan Kurbanlar. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, (XVII), 1-17.

Nadali, D. (2009-2010). Neo-Assyrian State Seals: an Allegory of Power. *State Archives of Assyria Bulletin* (Vol. XVIII), 215-243.

Nissen, H. J. (2004). *Ana Hatlarıyla Mezopotamya*, (İkinci Baskı), (Çev. Z. Zühre İlkelen). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Noble, D. (1990). Assyrian Chariotry and Cavalry. *SAAB* (IV), 61-68.

Oates, J. (2004). *Babil*. Çev: Fatma Çizmeli. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Odisho, A. Y. (2004). *The Akitu Festival in Mesopotamia the Expression of Royal Ideology through Religion, Ritual, and Architecture*. Thesis, Berkeley: The Department of Near Eastern Studies The University of California..

Oppenheim, A. L. (1965). On Royal Gardens in Mesopotamia. *Journal of Near Eastern Studies*, (24), 328-333.

Ökse, T. (2006). Eski Önasya'dan Günümüze Yeni Yıl Bayramları, Bereket ve Yağmur Yağdırma Törenleri. *Bilig*, (36), 47-68.

Öz, E. (2016). Yazılı Kaynaklar ve Arkeolojik Buluntular Işığında, Mezopotamya'nın Erken Dönemlerinden Yeni Asur Devri Sonuna Kadar Kralların Av Faaliyetleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (45), 143-158.

Özey, R. (2009). *Dünya Denkleminde Ortadoğu Coğrafyası*, (Birinci Baskı). İstanbul: Aktif Yayınevi.

Parpola, S. (1987). *The Correspondence of Sargon II part I/ Letters from Assyrian and the West*, (First Publication). Helsinki: Helsinki University Press.

Parpola, S. (1990). *Letters from the Northern and Northeastern Provinces/The Correspondence of Sargon II, Part II*, (First Publication). Helsinki: Helsinki University Press.

Reade, J. E. (1972). The Neo Assyrian Court and Army: Evidence from the Sculptures. *Iraq* (34), 87-112.

Rehm, E. (1997). *Kykladen und Alter Orient: Bestandskatalog des Badischen Landesmuseums Karlsruhe*, (First Publication). Karlsruhe.

Jean, R. and Berthon, P. (2011). *Animal Exploitation in the Upper Tigris River Valley (Turkey) Between the 3rd and the 1st Millenia BC*, (First Publication). Kiel.

Roaf, M. (1996). *Mezopotamya ve Eski Yakındoğu*, (First Publication). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Roux, G. (1992). *Ancient Iraq*, (First Publication). United Kingdom: Penguin Books Press.
- Sagona, A. Ve Zimansky, P. (2015). *Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En Eski Kültürleri MÖ 1.000.000-550*, (Birinci Baskı). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Schmidt, K. (2009). Göbekli Tepe. Eine Beschreibung der Wichtigsten Befunde Erstellt Nach den Arbeiten der Grabungsteams der Jahre 1995-2007. *Erste Tempel frühe Siedlungen 12000 Jahre Kunst und Kultur Ausgrabungen und Forschungen Zwischen Donau und Euphrat, German*.
- Swartz, G. M. (2012). Archaeology and Sacrifice. Anne M. Porter and Glenn M. Schwartz (Eds.), *Sacred Killing The Archaeology of Sacrifice in the Ancient Near East*. USA: Winona Lake, Indiana Eisenbrauns. 1-32.
- Streck, M. (1975). *Assurbanipal Und Die Letzten Assyrischen Könige Bis Zum Untergang Niniveh's, Texte*. Leipzig.
- Seidl, U. (2004). *Bronzekunst Urartus*. Mainz Am Rhein.
- Sevin, V. (1999). *Yeni Sanat I Mimari*, (İkinci Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sevin, V. (2003). *Eski Anadolu ve Trakya/Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*, (Birinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sevin, V. (2010). *Assur Resim Sanatı*, (Birinci Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Stillman, N. ve Tallis, N. (1984). *Armies of the Ancient Near East 3000 BC to 539 BC*, (First Publication). United Kingdom: Worthing Sussex.
- Strommenger, E. (1964). *The Art of Mesopotamia, (First Publication)*. London: Thames and Hudson.
- Ünal, A. (2012). Çivi Yazılı Belgeler ile Paleostolojik ve Arkeolojik Buluntular Işığında Eski Anadolu'da Avcılık. *Stratonikeia'dan Lagina'ya/from Stratonikeia to Lagina Ahmet Adil Tırpan Armağanı Festschrift in Honour of Ahmet Adil Tırpan*, B. Söğüt (Ed.). İstanbul: Ege Yayınları, 657-691.
- Zimansky, P. E. (1979). Bones and Bullae: an Enigma from Bastam, Iran. *Archaeology*, 32 (6), 53-55.
- Weiss, H. (1985). *Ebla to Damascus Art and Archaeology of Ancient Syria*, (First Publication). London: University of Washington Press.
- Wicke, D. (2016). Bone and Ivory Working at Assur. *Levant* (48/2), 197-207.

Wilson, J. W. K. (1972). *The Nimrud Wine Lists*, (First Publication). London.

Wolfgang, S. (2010). *Akkadische Logogramme, Göttinger Beiträge zum Alten Orient Band 5*, (First Publication). Universitätsverlag Göttingen.

İnternet Web Siteleri

[http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=9270&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=9270&html=ages_detail_t.html&layout=web) (Erişim Tarihi: 14.09.2016).

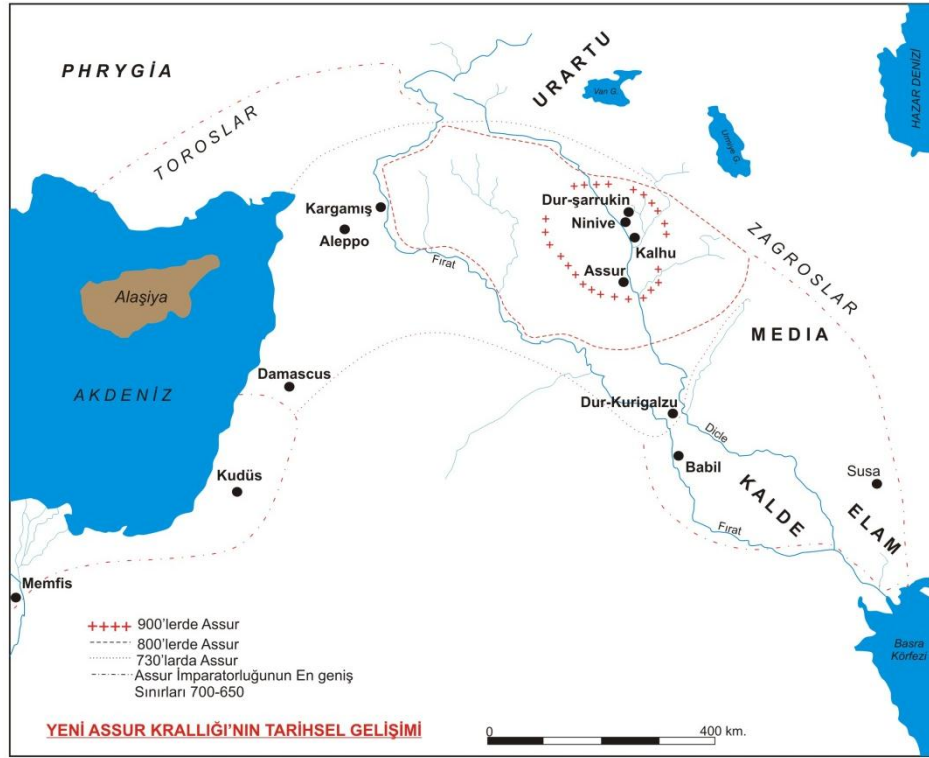
https://tr.wikipedia.org/wiki/Irak_co%C4%9Frafyas%C4%B1.(ErişimTarihi:07.11.2016)

[http://www.tayproject.org/TAYages.fm\\$Retrieve?CagNo=9266&html=ages_detail_t.html&layout=web](http://www.tayproject.org/TAYages.fm$Retrieve?CagNo=9266&html=ages_detail_t.html&layout=web) (Erişim Tarihi: 28.11.2016).

(<http://www.metmuseum.orgtoahworks-of-art32.143.4>,Erişim Tarihi: 08. 07. 2015. Pl. CXXV/Fig. 1/No. II, Pl. CXXVI/Fig. 1)

HARİTALAR

Harita 1

Harita 2.

TABLÖLAR

TABLO 1. YENİ ASSUR DÖNEMİ YAZILI KAYNAKLARINDA GEÇEN VE AVLANILAN HAYVANLARIN SAYISAL DEĞERLERİ

		YABANI HAYVANLAR																		
		Aslan	Ayı	Balık	Ceylan	Çekirge	Dağ Keçisi	Domuz	Fil	Geyik	Kaplan	Deve Kuşu	Maymun	Panter	Tavşan	Yabani Boğa	Yabani Eşek	Yabani Öküz	Yılan	
YENİ ASSUR KRALLARI	II. Adad-nirari (M.O. 911-891)	360	-----	-----	-----	-----	?	-----	15	?	-----	-----	-----	-----	-----	249	?	-----	-----	
	II. Tukulti-ninurta (M.O. 890-884)	120	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	8	-----	-----	-----	
	II. Aşşur-nasir-apli (M.O. 883-859)	435	-----	-----	-----	-----	-----	-----	30	?	?	380	?	?	-----	687	?	?	-----	
	III. Şulmanu-aşerid (M.O. 858-824)	1039	28	-----	-----	-----	-----	51	69	5	-----	-----	-----	?	-----	452	-----	-----	-----	
	V. Şamsi-Adad (M.O. 823-811)	3	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
	III. Adad-nirari (M.O. 810-783)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	IV. Şulmanu-aşerid (M.O. 782-773)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	III. Aşşur-dan (M.O. 772-755)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	V. Aşşur-nirari (M.O. 754-745)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	III. Tukulti-apli-Eşarra (M.O. 745-727)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	V. Şulmanu-aşerid (M.O. 726-722)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	II. Şarru-kin (M.O. 721-705)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Sin-ahhe-riba (M.O. 704-681)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Aşşur-aha-iddin (M.O. 680-669)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
	Aşşur-ban-apli (M.O. 668-627)	?	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----
Aşşur-etil-ilani (M.O. 626-622?)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
Sin-şar-ışkun (M.O. 622/3-612)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	
Aşşur-ubalit (M.O. 611-609)	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	

TOPLAM: 3931
 ? : Avlanmış ancak sayısal değeri verilmemiş hayvanlar
 ----- : Avlanmaya dair veri bulunmamaktadır

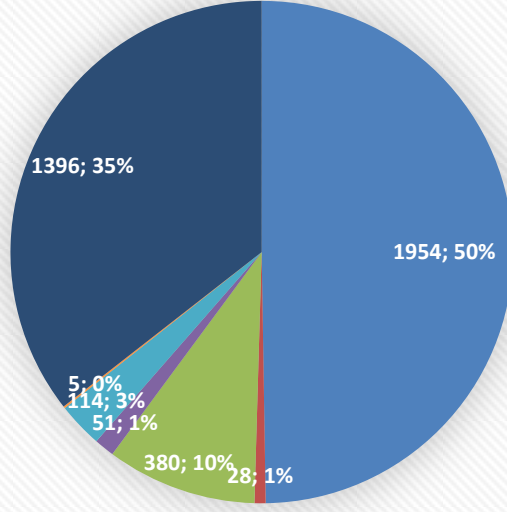
TABLO 2. YENİ ASSUR YAZILI KAYNAKLARINDA ADI GEÇEN BAZI YABANI HAYVANLARIN İSİMLERİNİN SÜMEROGRAM VE AKKADÇALARI

YABANI HAYVANLAR	Sümerogram	Akkadça
Aslan	UR.MAḤ	
Ayı	AZ	
Balık	KU ₆	
Ceylan	MAŠ-DA ₃	
Dağ Keçisi	DĀRA ₃	<i>turāhu</i>
Domuz	ŠAḤ GIŠ.GI	
Fil	AM.SI	
Geyik	DĀRA.MAŠ	
Kaplan	UR.ŠUB ₅	<i>Mindinu</i>
Deve Kuşu	GĀ.NA.MUŠEN	
Maymun	UGU.DUL.BI veya UGU.KU.BI	
Panter		<i>Nimri</i>
Tavşan		<i>Akbiri</i>

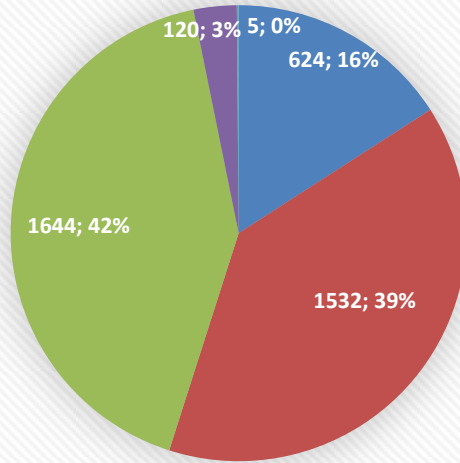
GRAFİKLER

GRAFİK 1. YAZILI KAYNAKLARDA GEÇEN BAZI YABANI HAYVANLARIN SAYISAL DEĞERLERİ

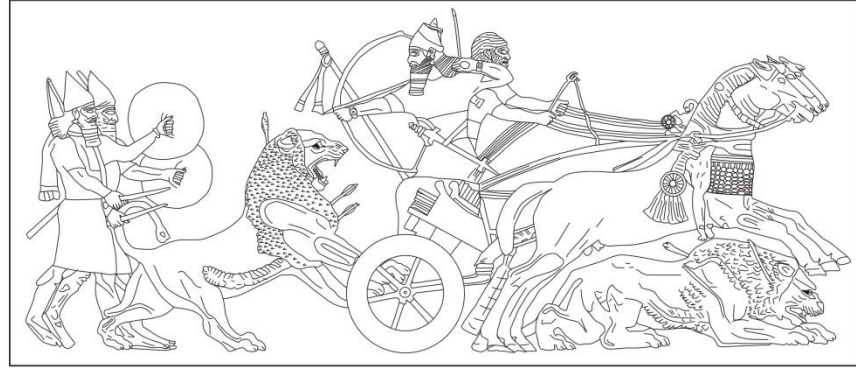
■ Aslan ■ Ayı ■ Deve Kuşu ■ Domuz ■ Fil ■ Geyik ■ Yabani Boğa

GRAFİK 2. YAZILI KAYNAKLARDA BAZI KRALLARIN AVLADIKLARI YABANI HAYVANLARIN TOPLAM SAYISAL DEĞERLERİ

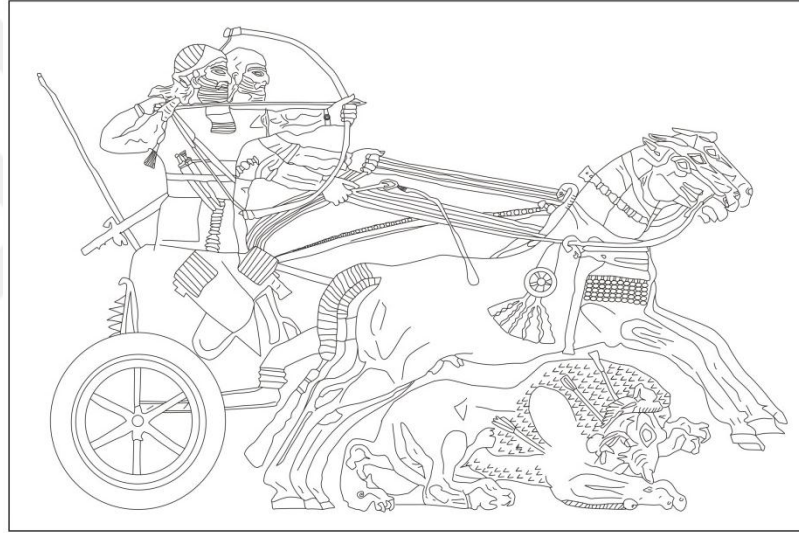

■ II. Adad-nirari ■ II. Aşşur-nasir-apli ■ III. Şalmanu-aşerid ■ II. Tukulti-ninurta ■ V. Şamsi-adad

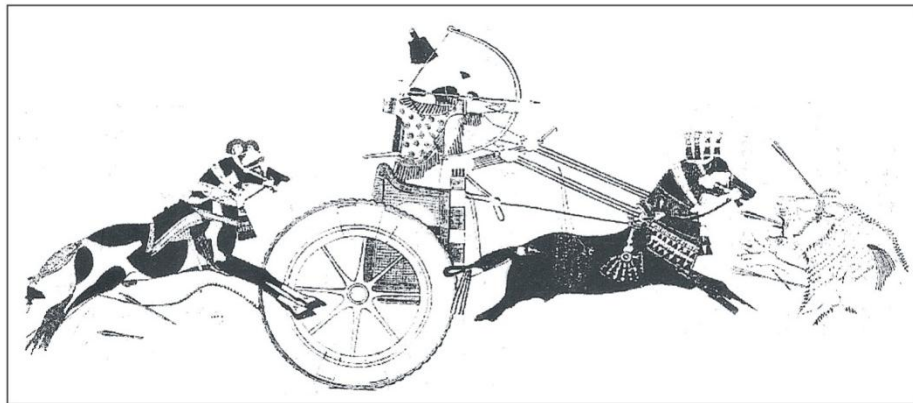
LEVHALAR (ÇİZİMLER)

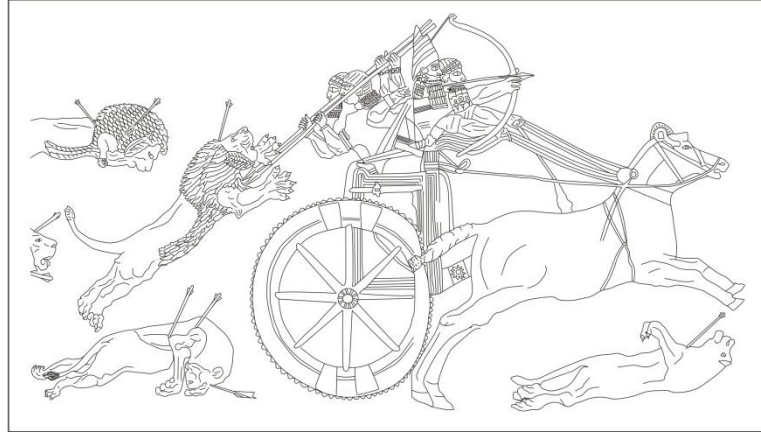
Çizim 1.

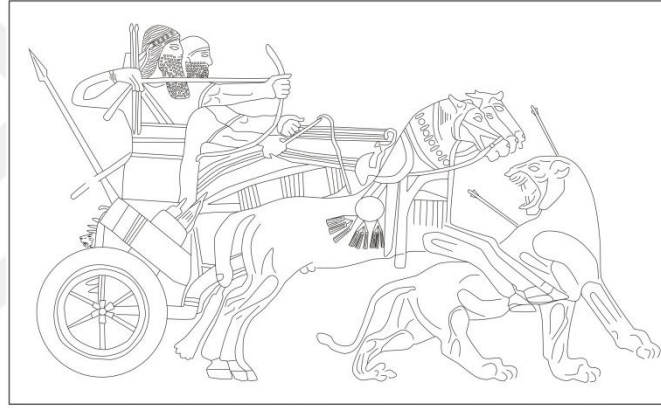
Çizim 2.

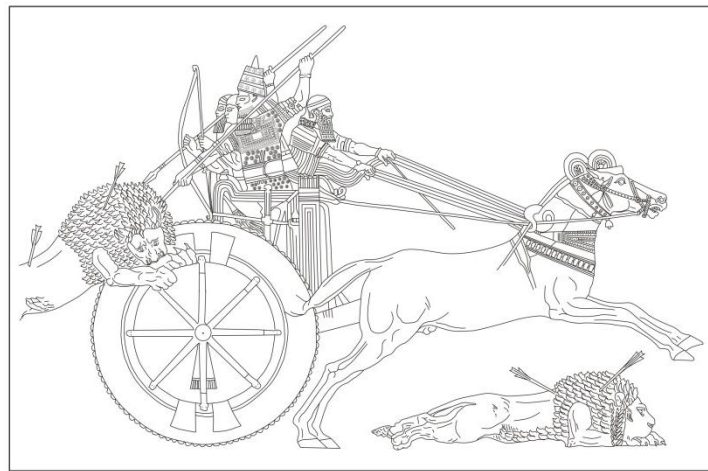
Çizim 3.

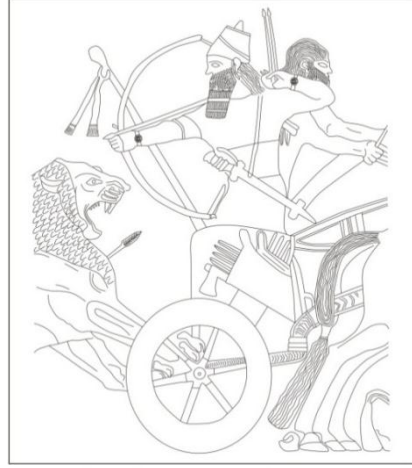
Çizim 4.

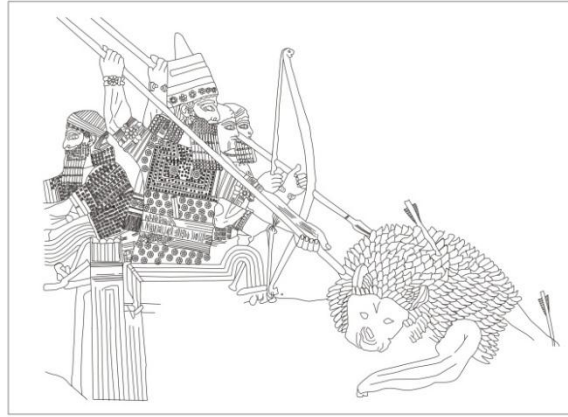
Çizim 5.

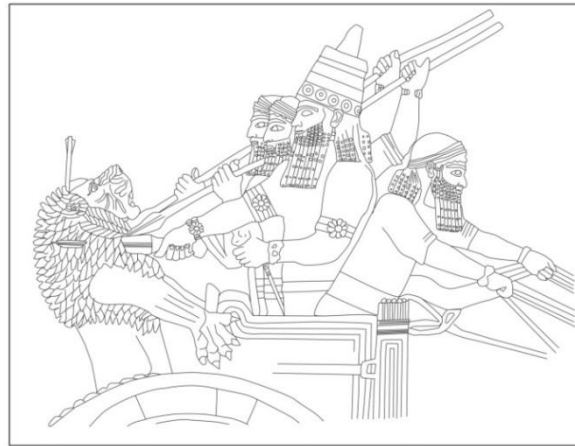
Çizim 6.

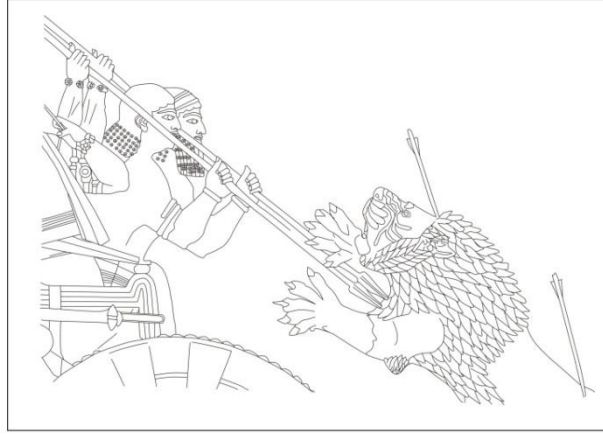
Çizim 7.

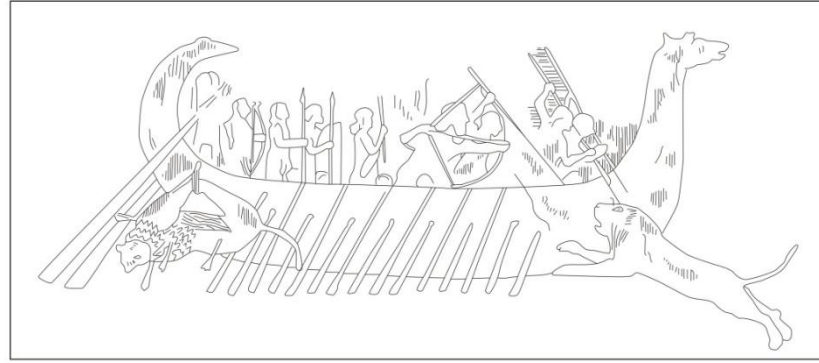
Çizim 8.

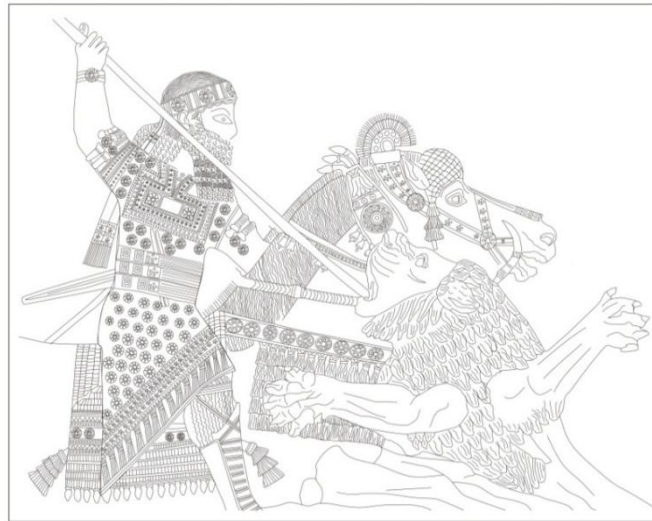
Çizim 9.

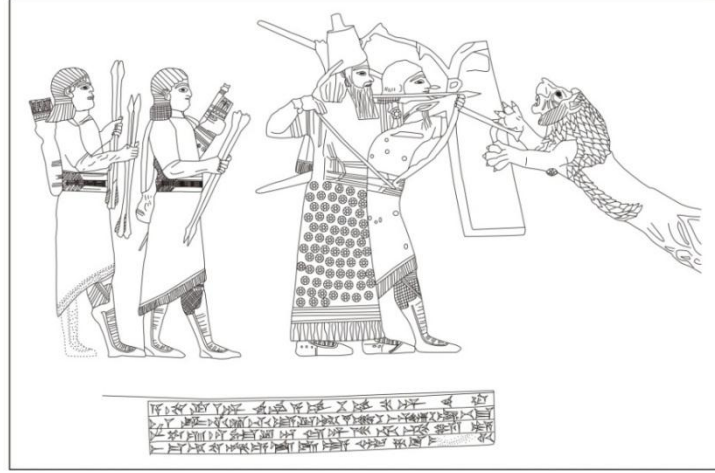
Çizim 10.

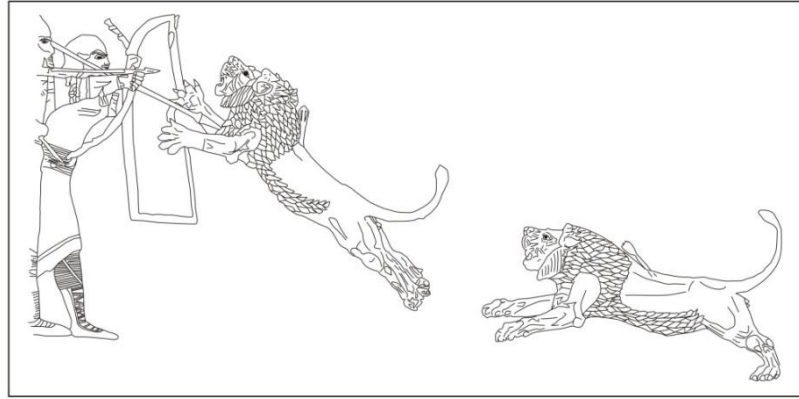
Çizim 11.

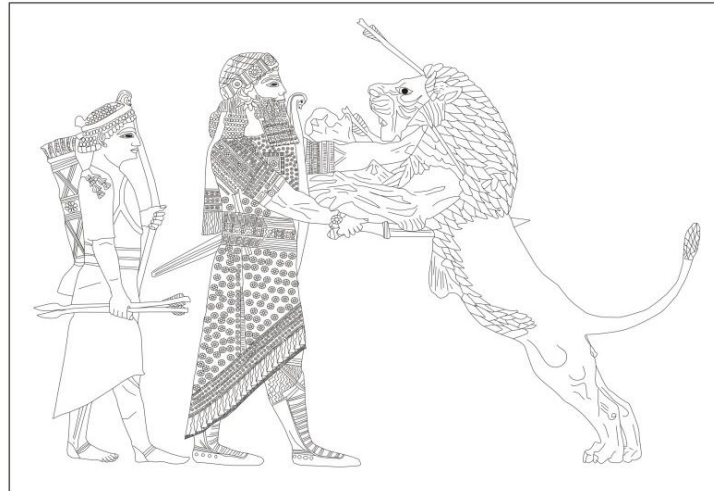
Çizim 12.

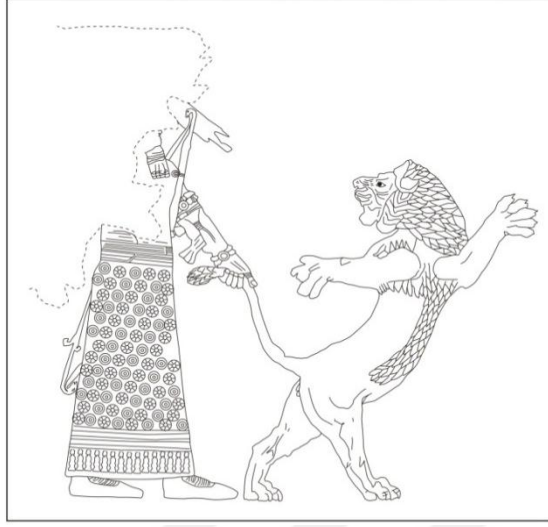
Çizim 13.

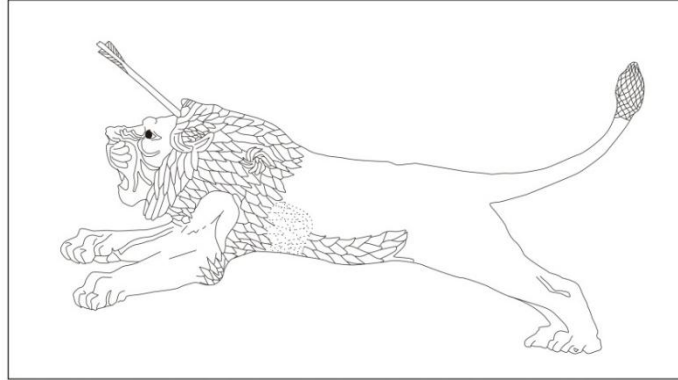
Çizim 14.

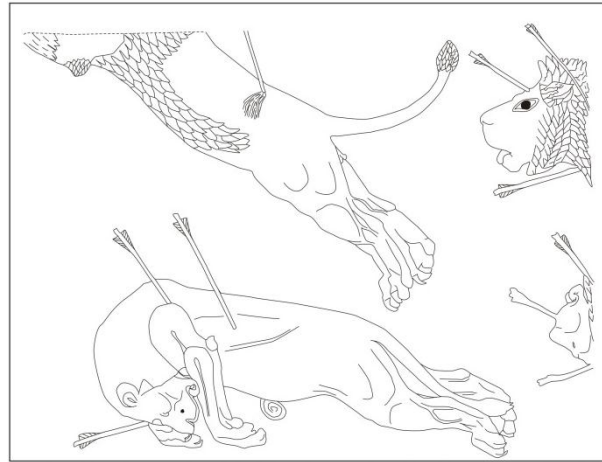
Çizim 15.

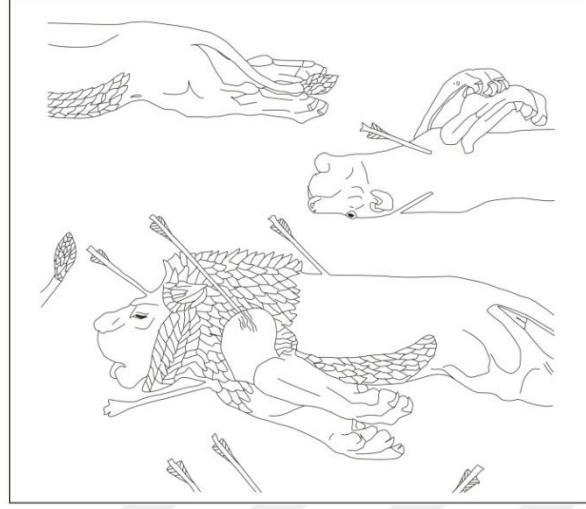
Çizim 16.

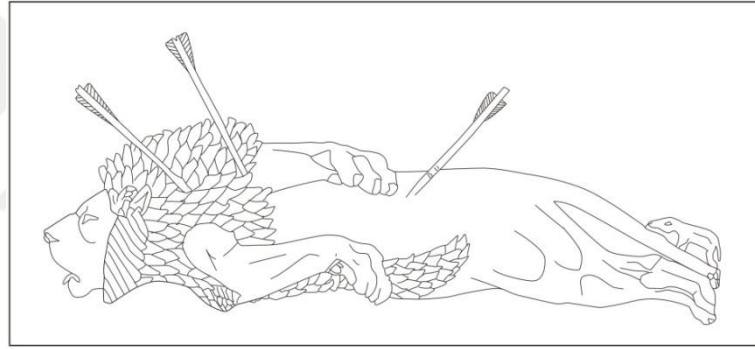
Çizim 17.

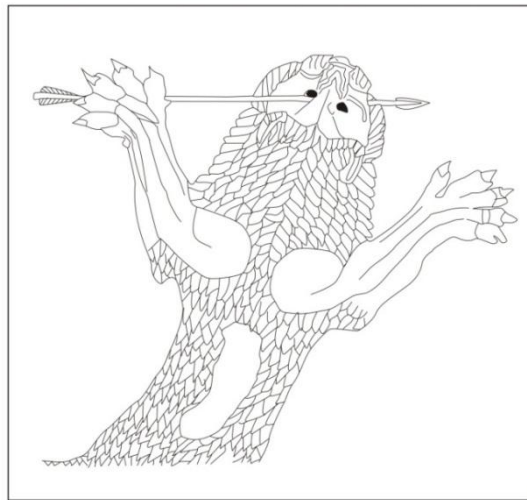
Çizim 18.

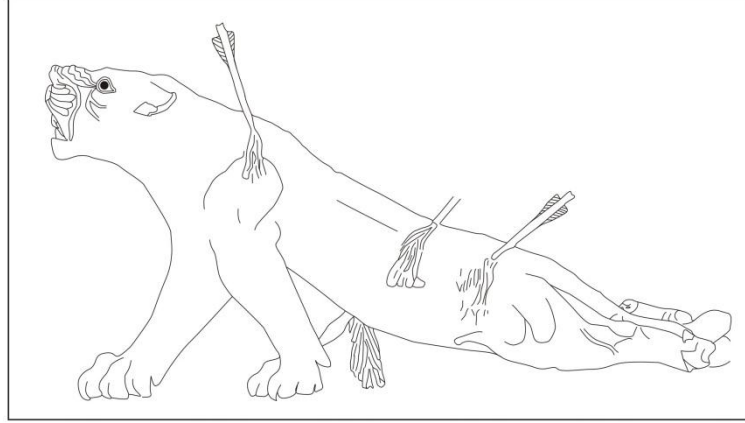
Çizim 19.

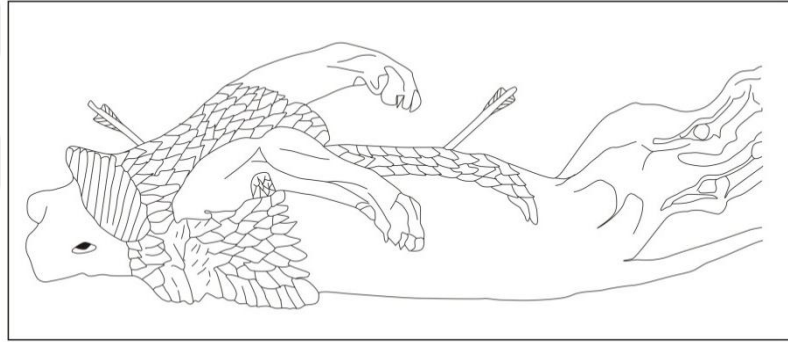
Çizim 20.

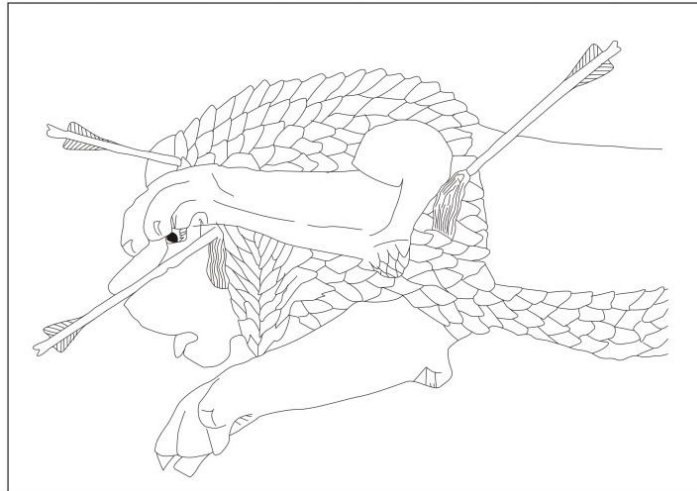
Çizim 21.

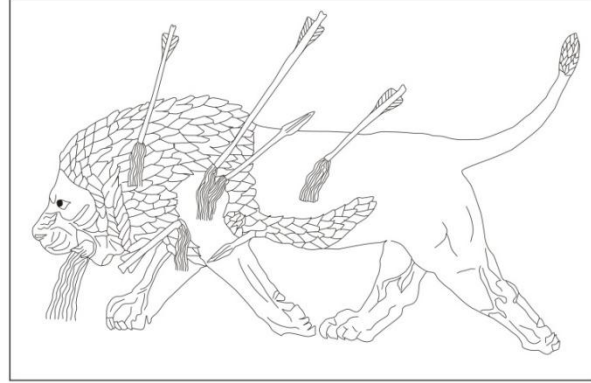
Çizim 22.

Çizim 23.

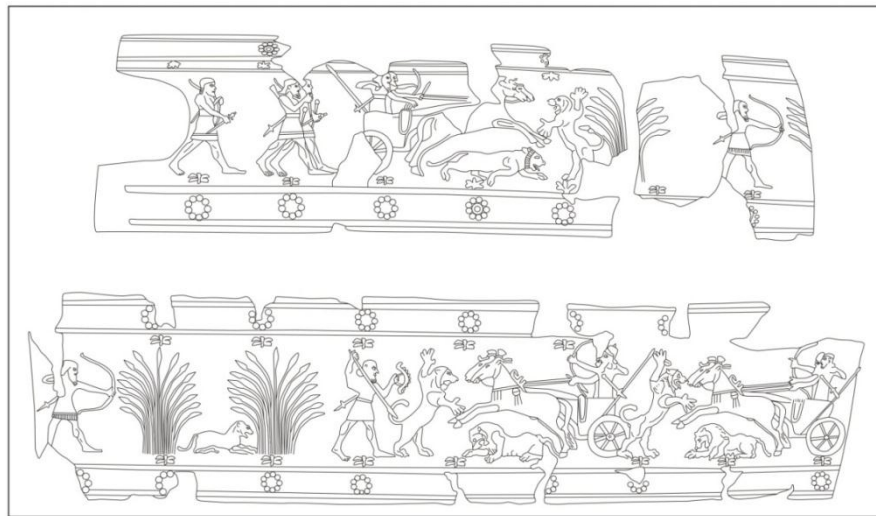
Çizim 24.

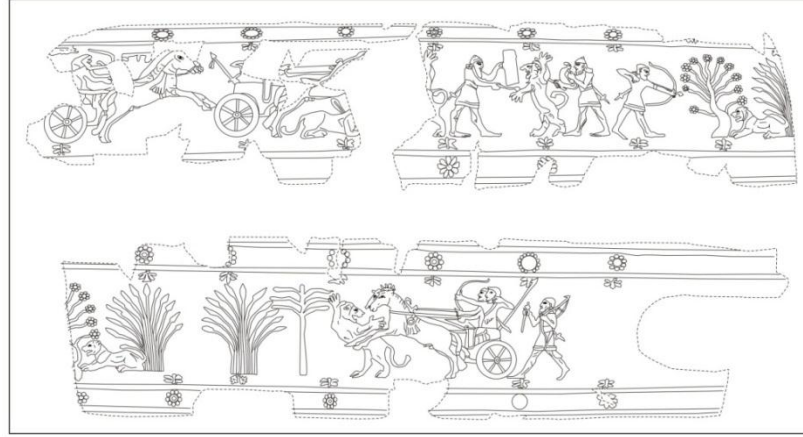
Çizim 25.

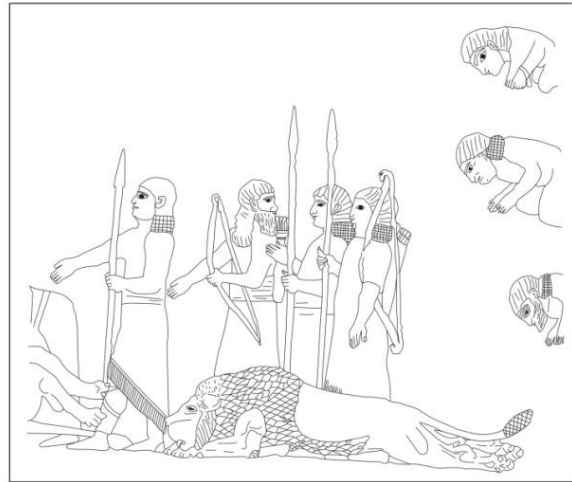
Çizim 26.

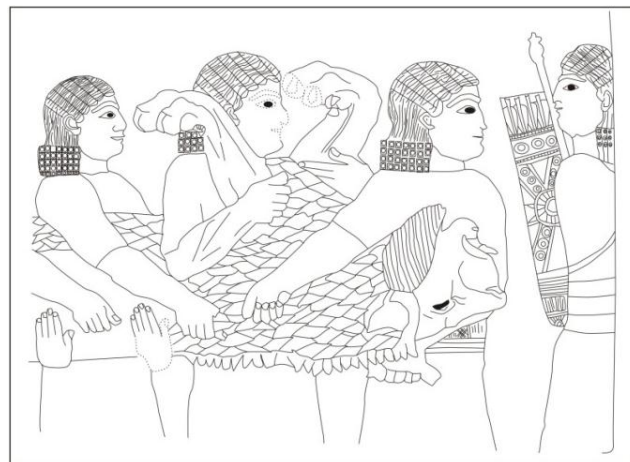
Çizim 27.

Çizim 28.

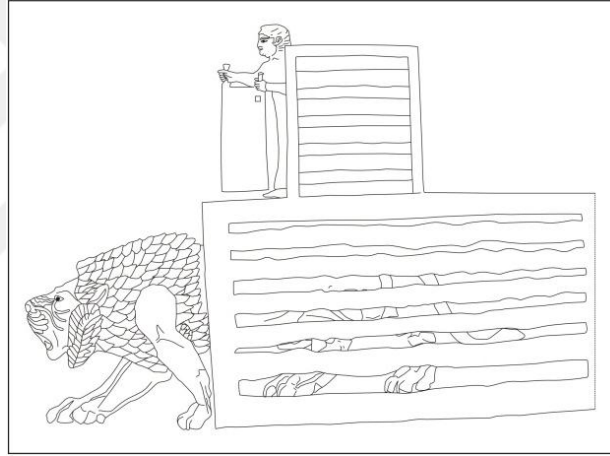
Çizim 29.

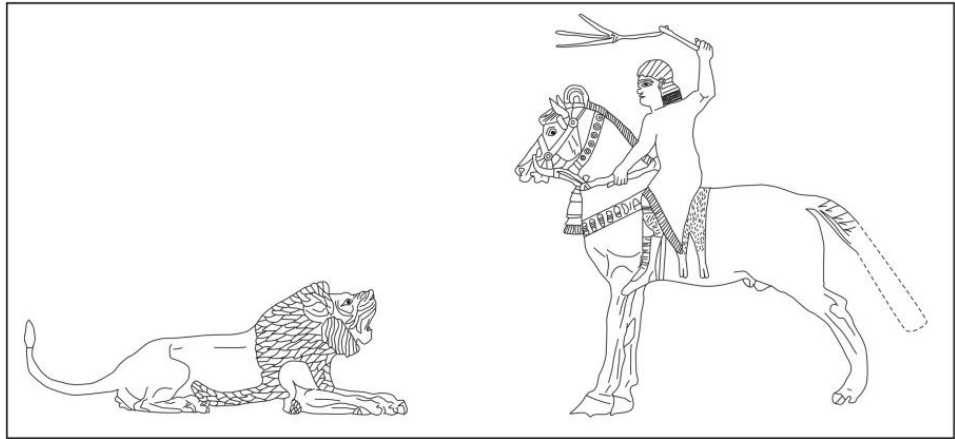
Çizim 30.

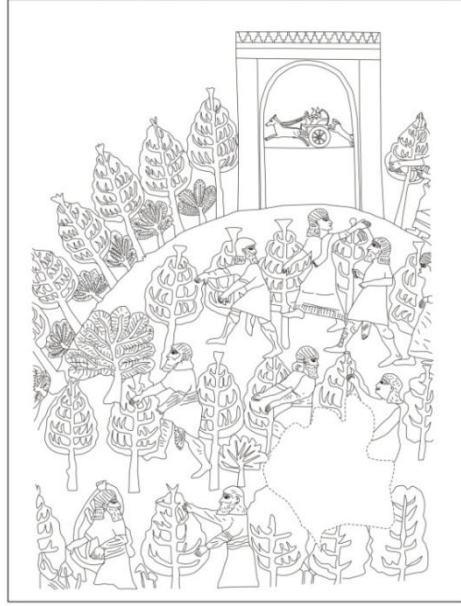
Çizim 31.

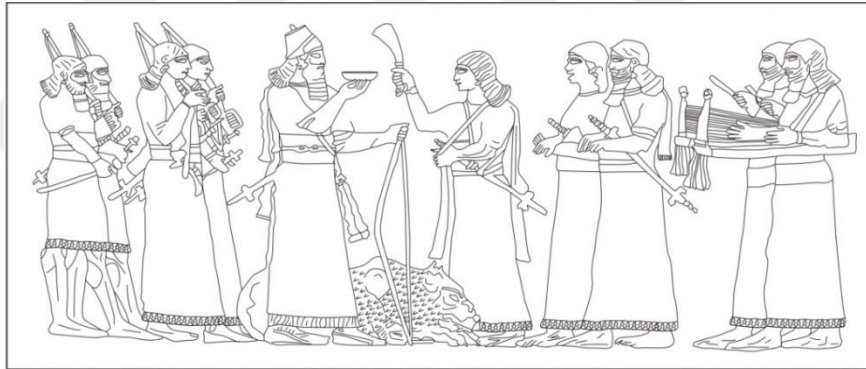
Çizim 32.

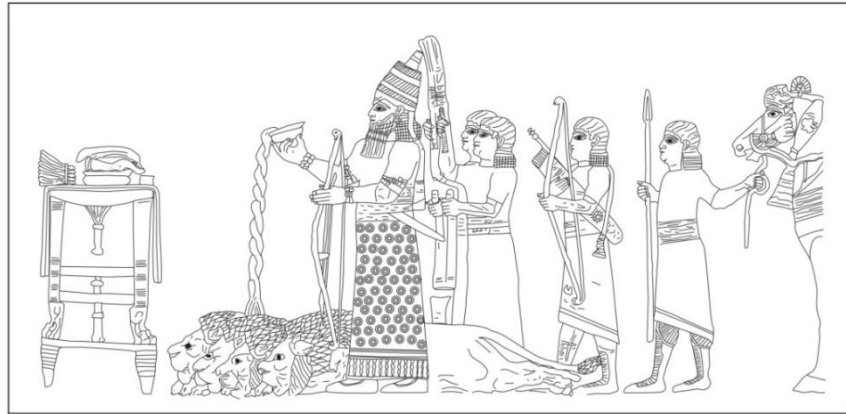
Çizim 33.

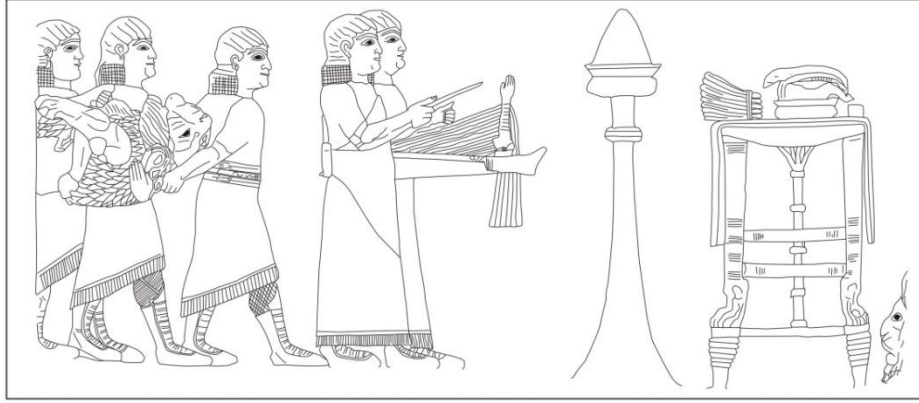
Çizim 34.

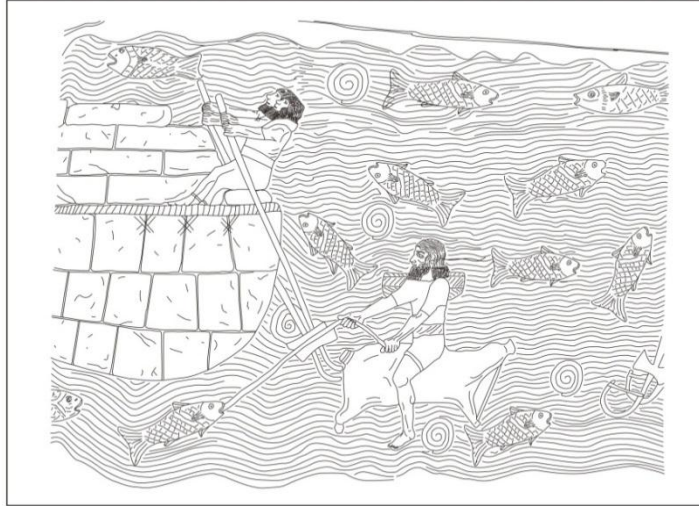
Çizim 35.

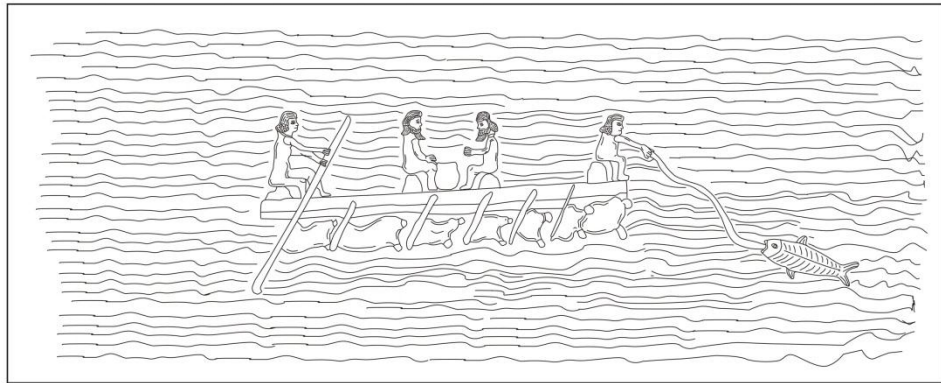
Çizim 36.

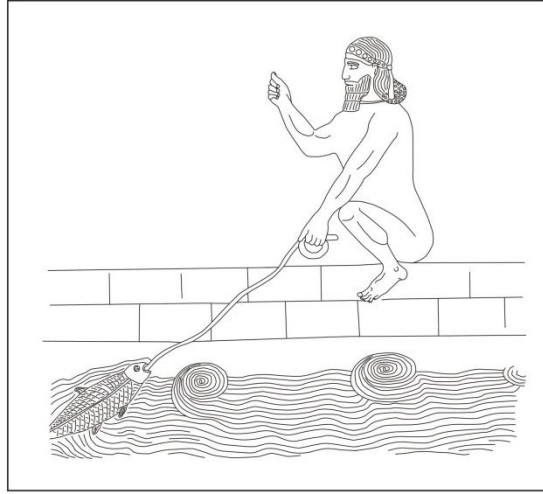
Çizim 37.

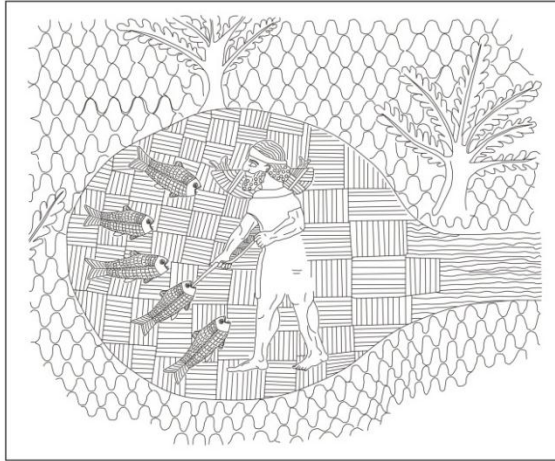
Çizim 38.

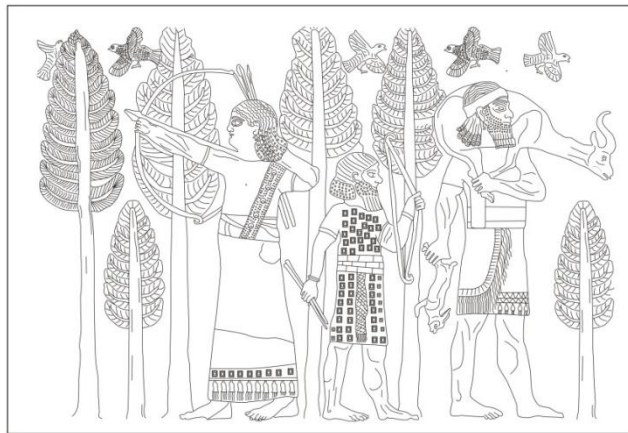
Çizim 39.

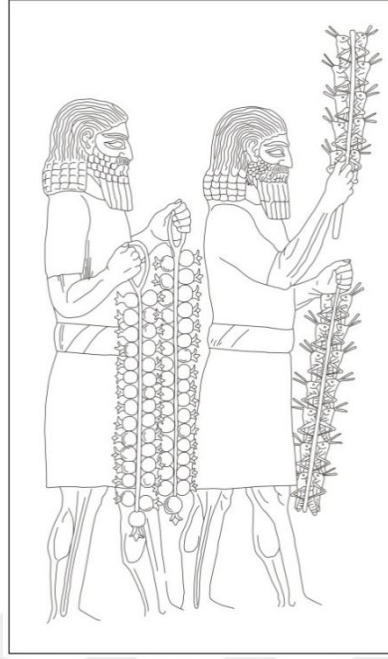
Çizim 40.

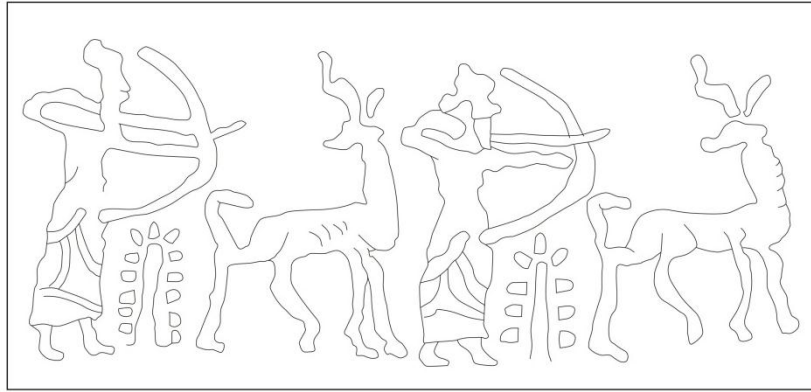
Çizim 41.

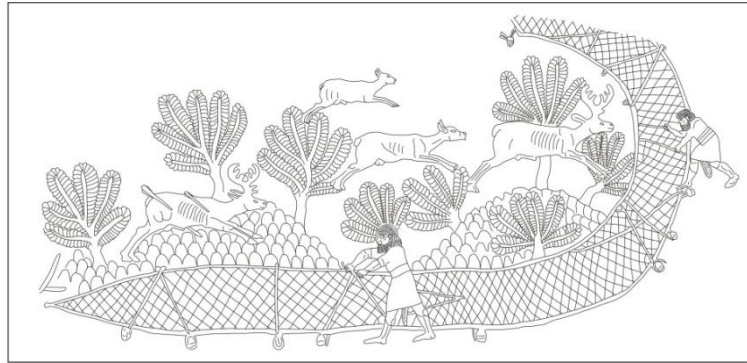
Çizim 42.

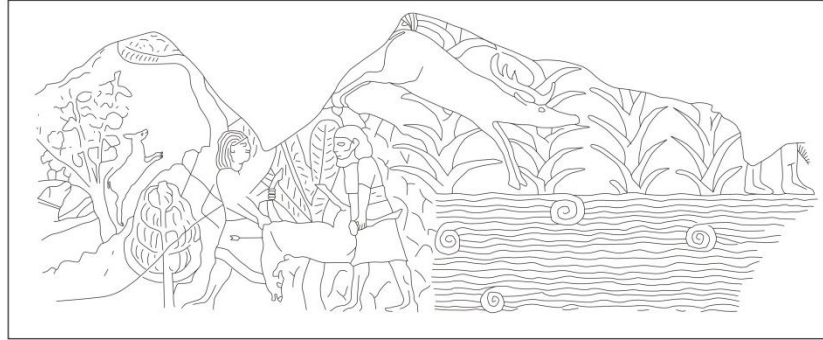
Çizim 43.

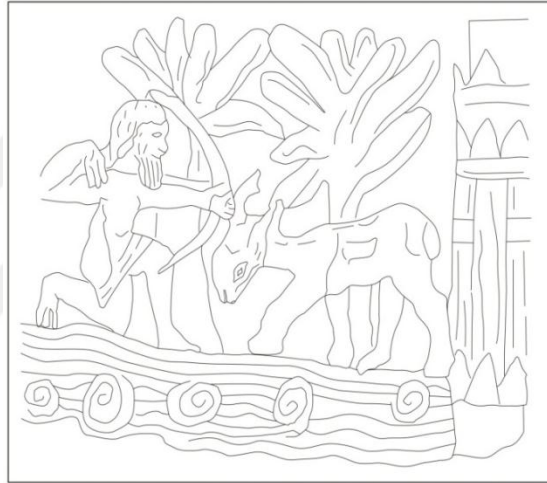
Çizim 44.

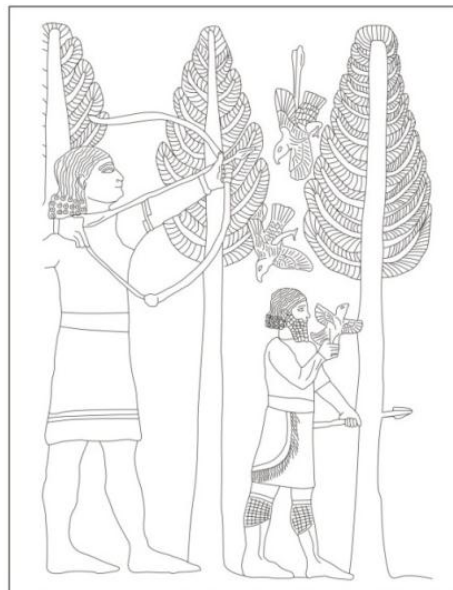
Çizim 45.

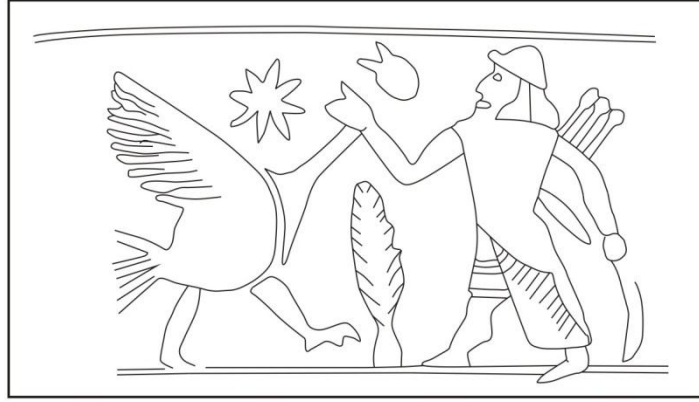
Çizim 46.

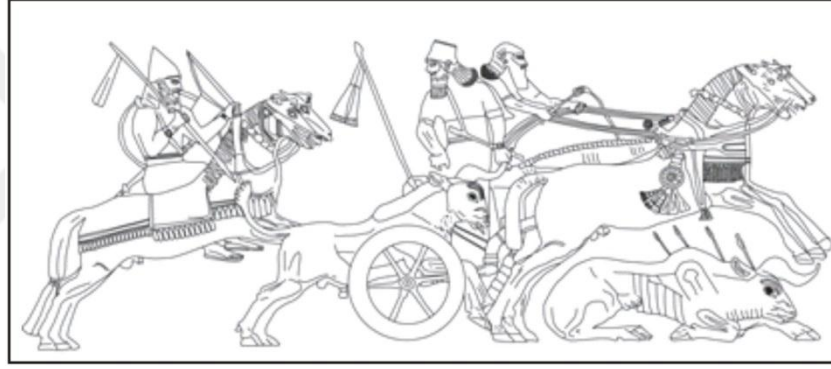
Çizim 47.

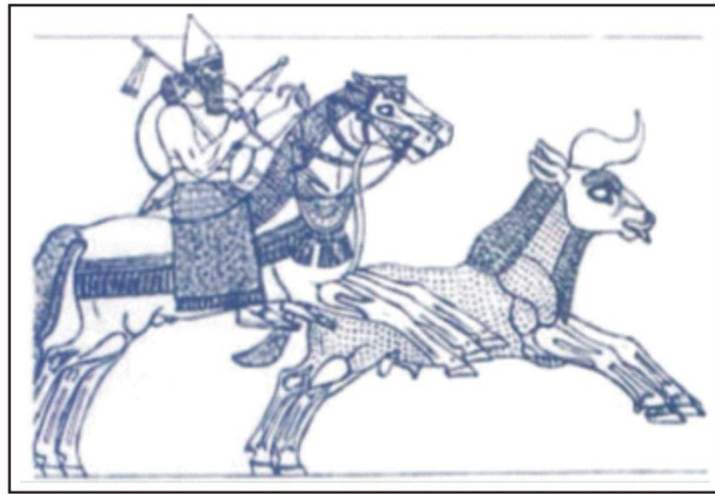
Çizim 48.

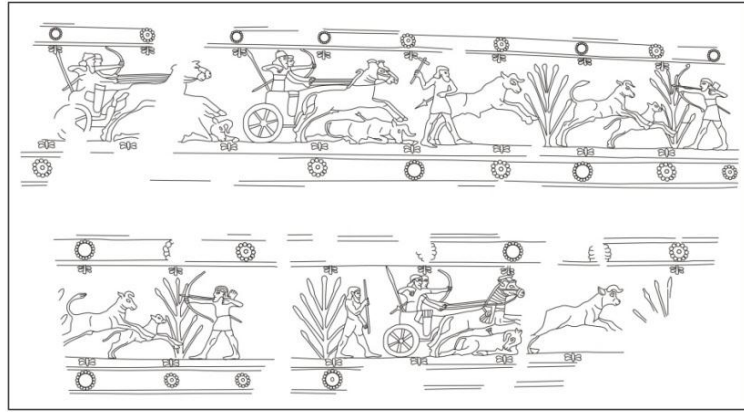
Çizim 49.

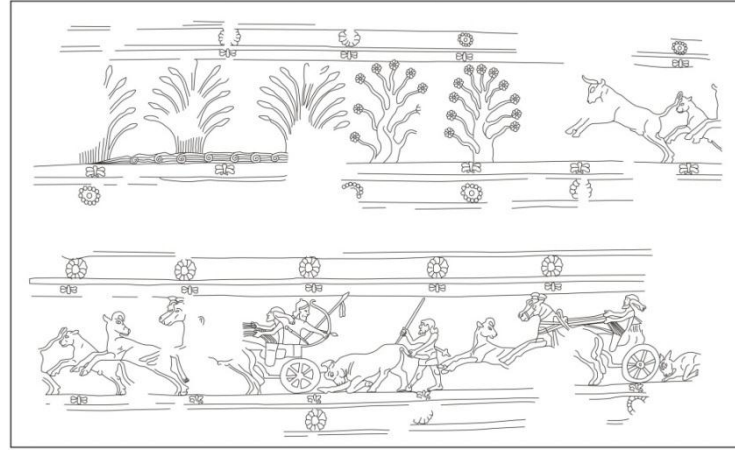
Çizim 50.

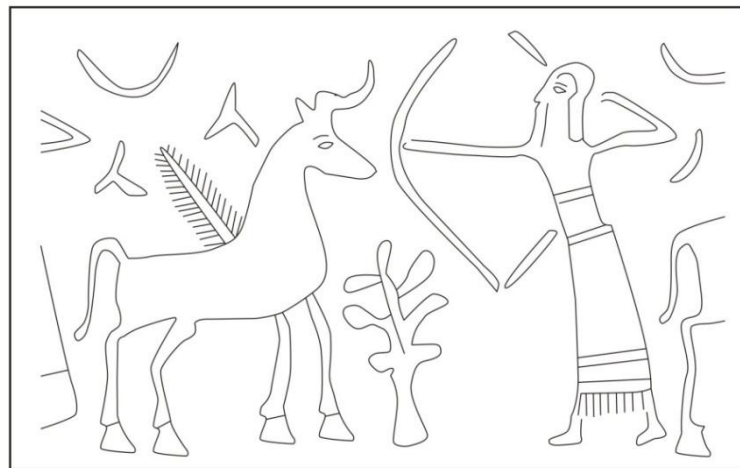
Çizim 51.

Çizim 52.

Çizim 53.

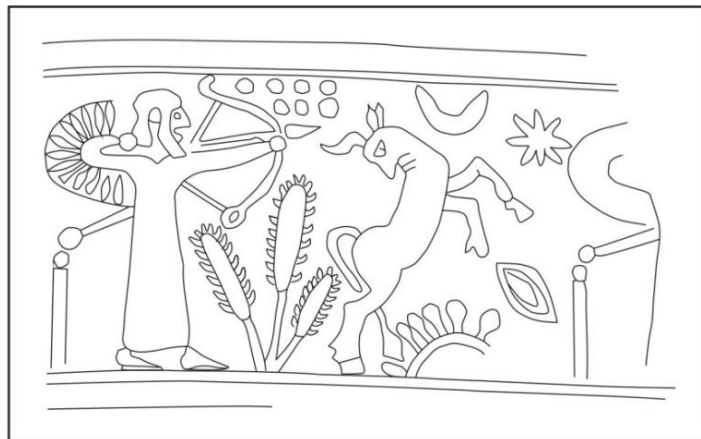
Çizim 54.

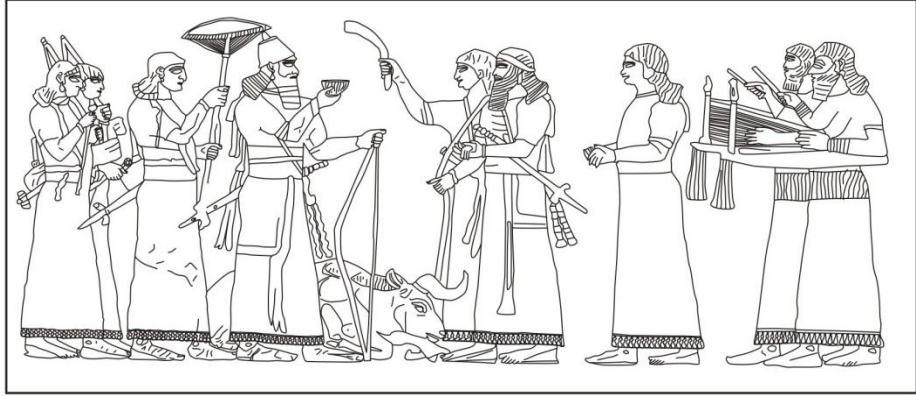
Çizim 55.

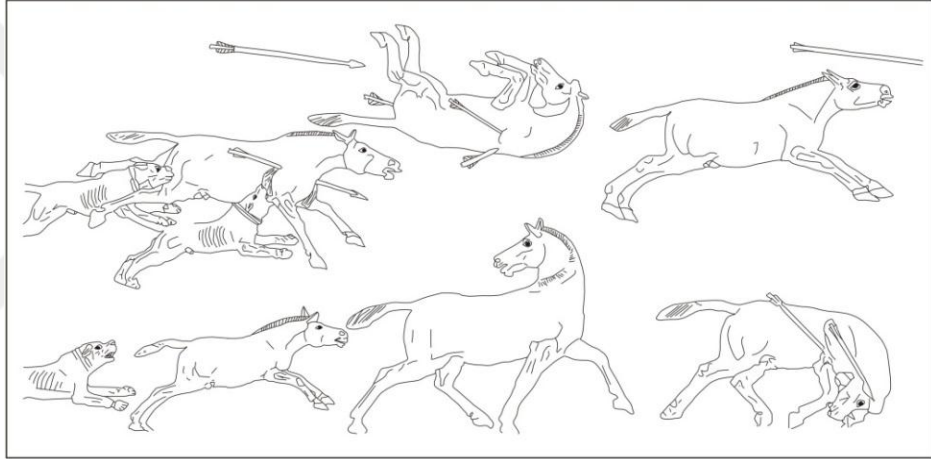
Çizim 56.

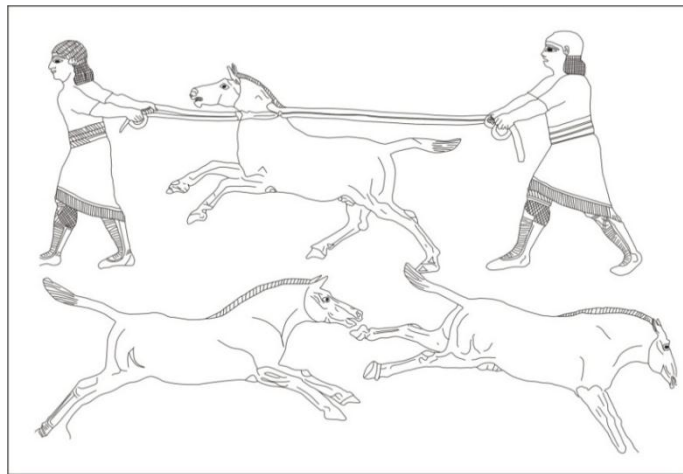
Çizim 57.

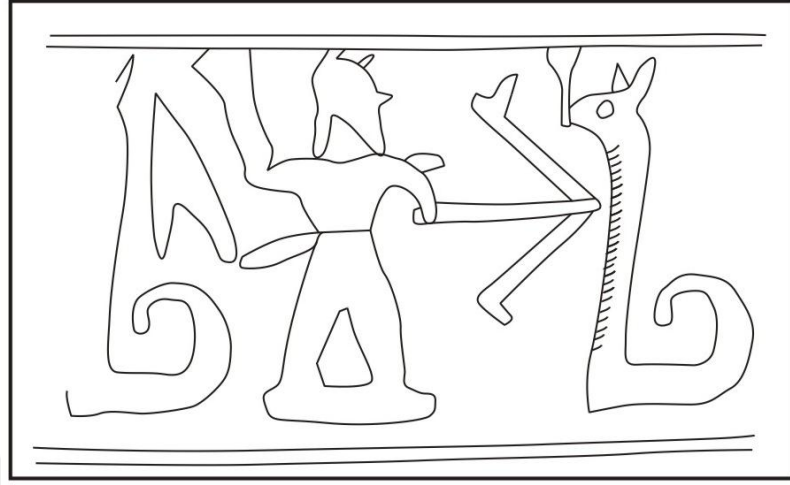
Çizim 58.

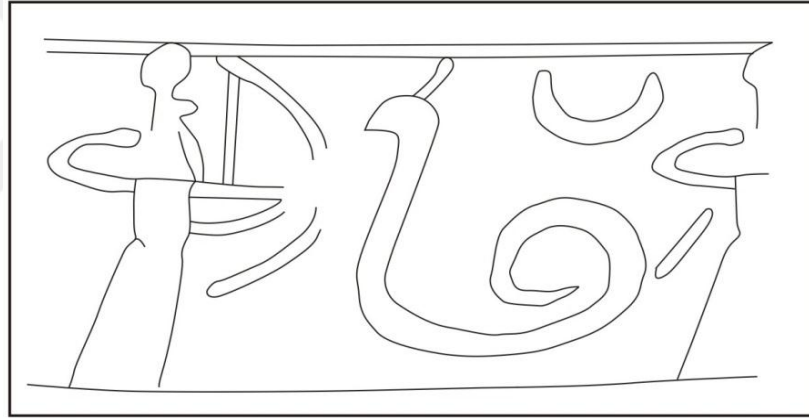
Çizim 59.

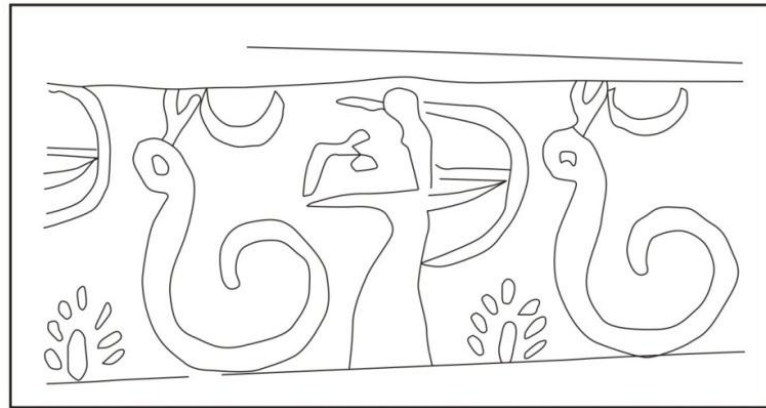
Çizim 60.

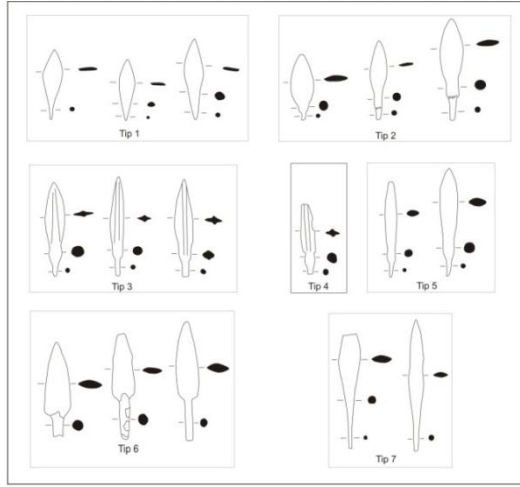
Çizim 61.

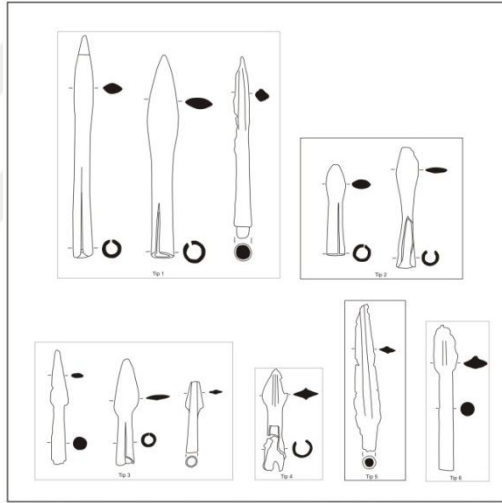
Çizim 62.

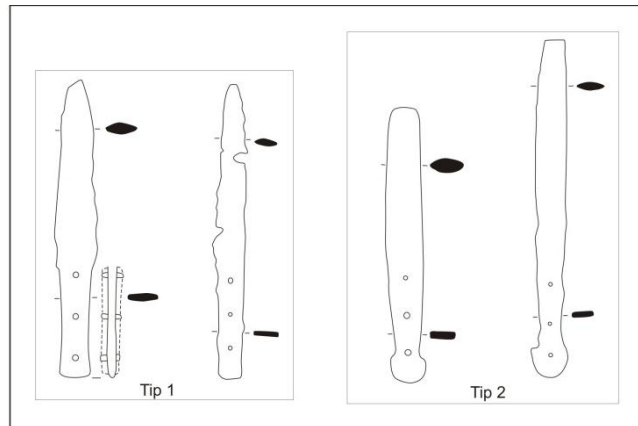
Çizim 63.

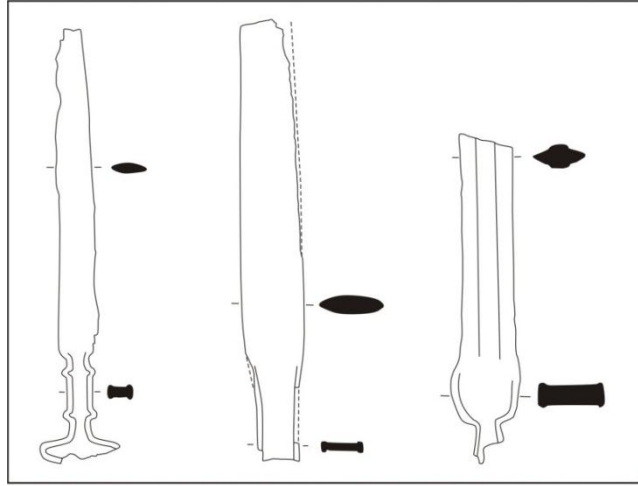
Çizim 64.

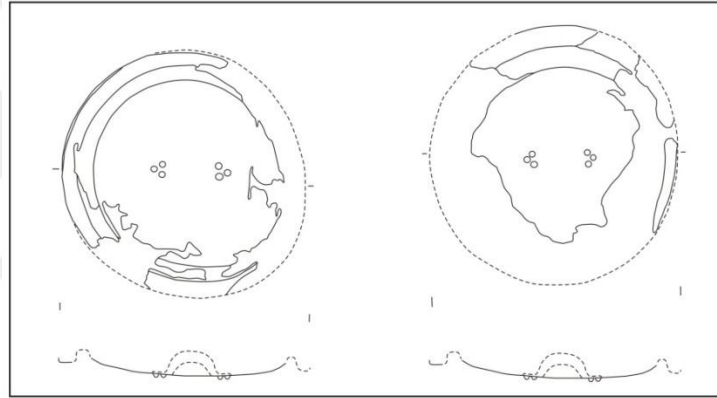
Çizim 65.

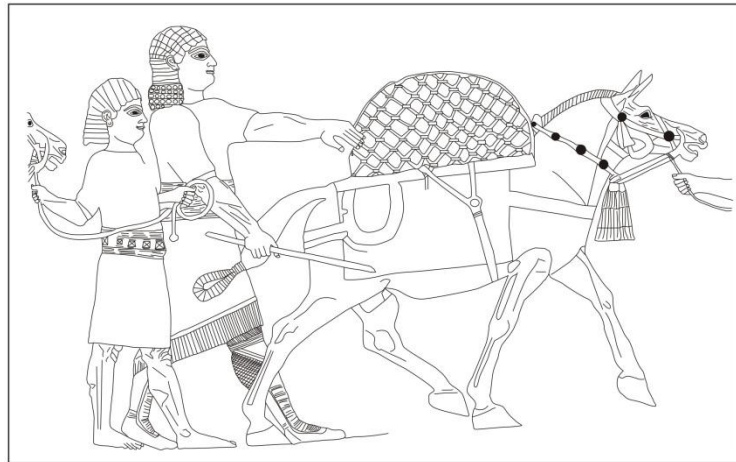
Çizim 66.

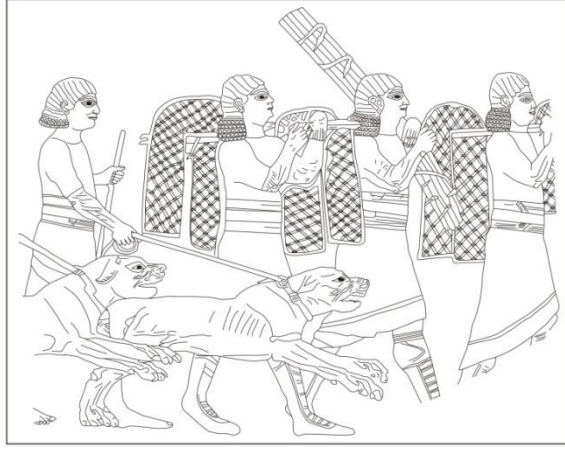
Çizim 67.

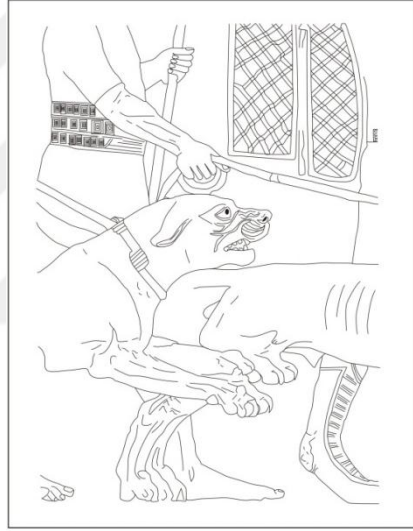
Çizim 68.

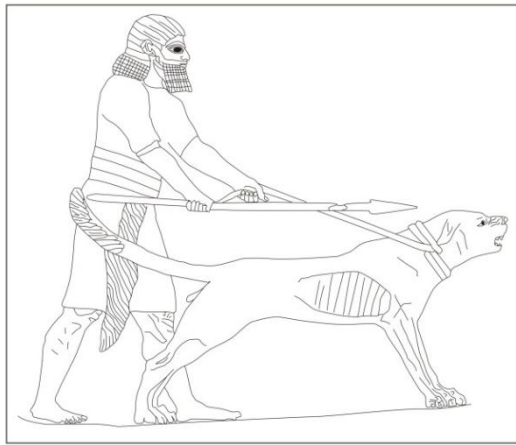
Çizim 69.

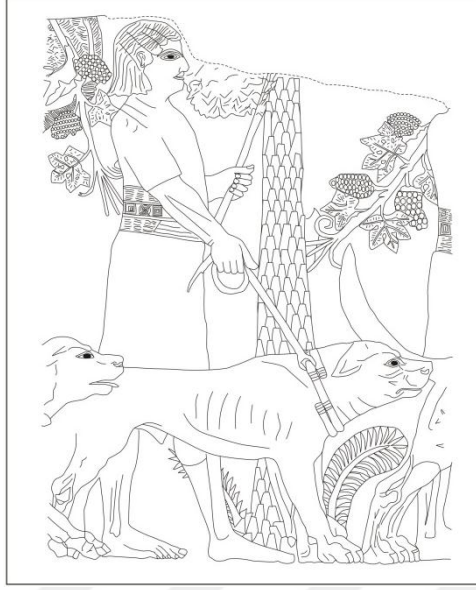
Çizim 70.

Çizim 71.

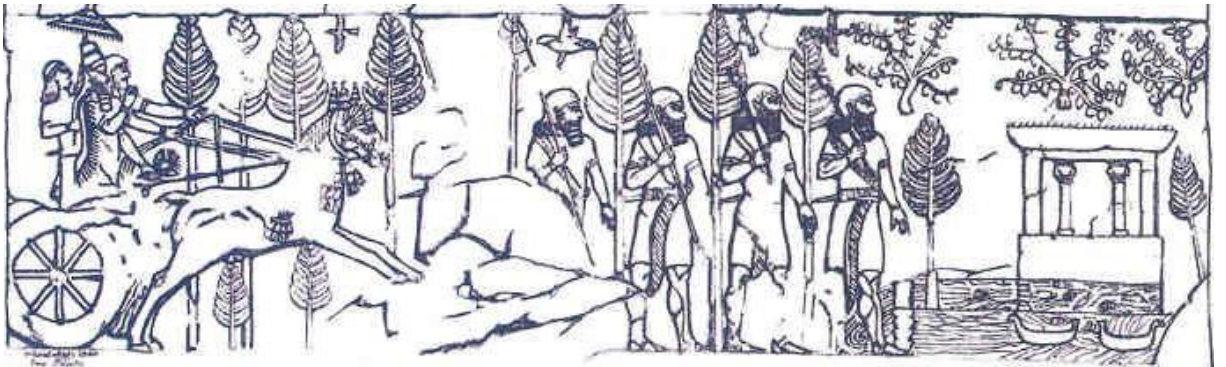
Çizim 72.

Çizim 73.

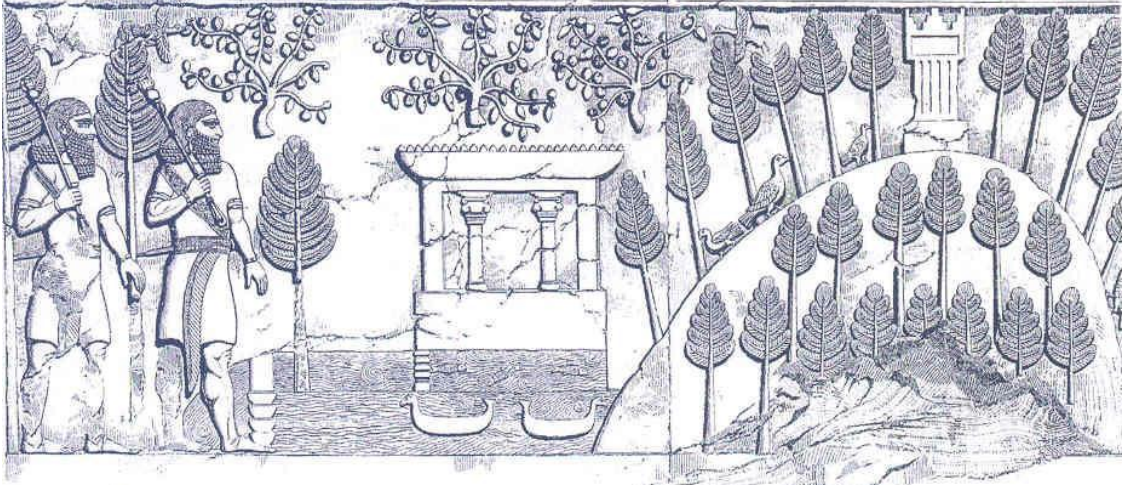
Çizim 74.

Çizim 75.

Çizim 76.

Çizim 77.

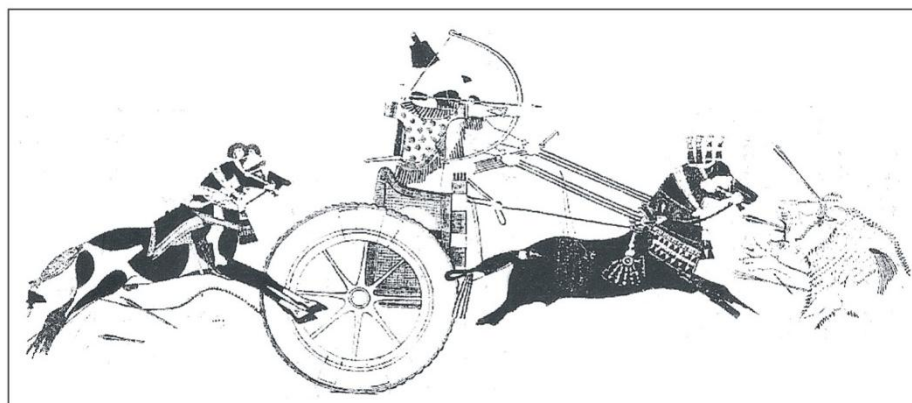
FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1.

Fotoğraf 2.

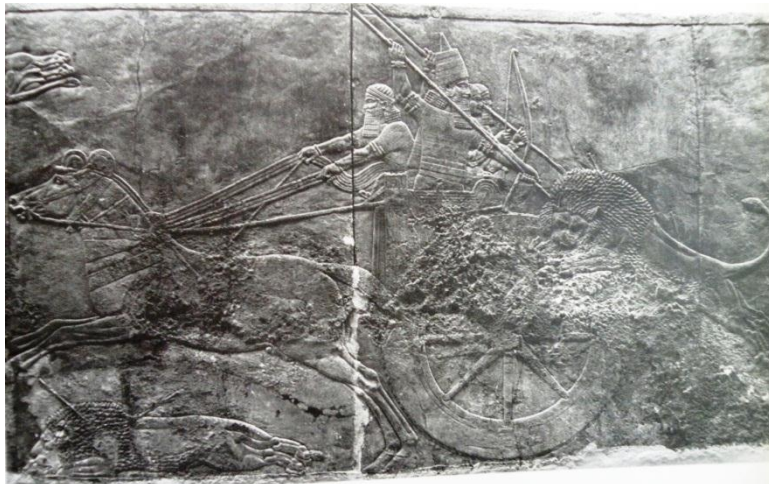
Fotoğraf 3.

Fotoğraf 4.

Fotoğraf 5.

Fotoğraf 6.

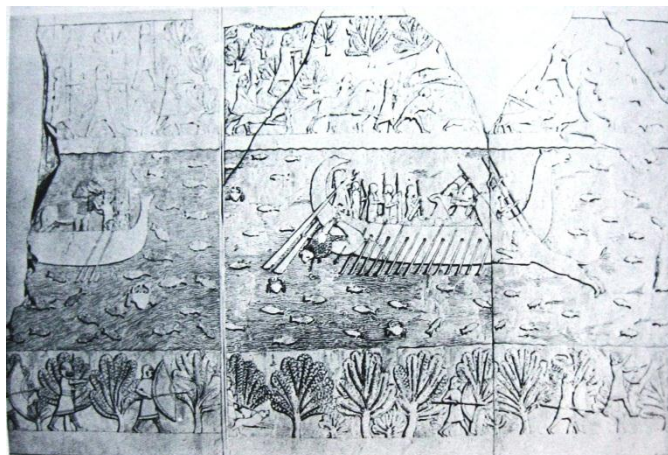
Fotoğraf 7.

Fotoğraf 8.

Fotoğraf 9.

Fotoğraf 10.

Fotoğraf 11.

Fotoğraf 12.

Fotoğraf 13.

Fotoğraf 14.

Fotoğraf 15.

Fotoğraf 16.

Fotoğraf 17.

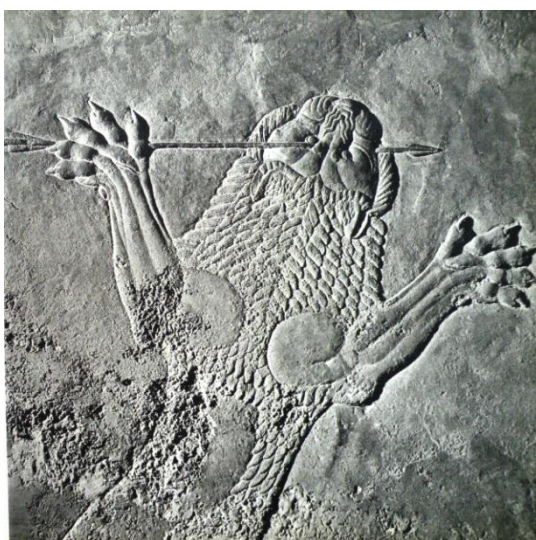
Fotoğraf 18.

Fotoğraf 19.

Fotoğraf 20.

Fotoğraf 21.

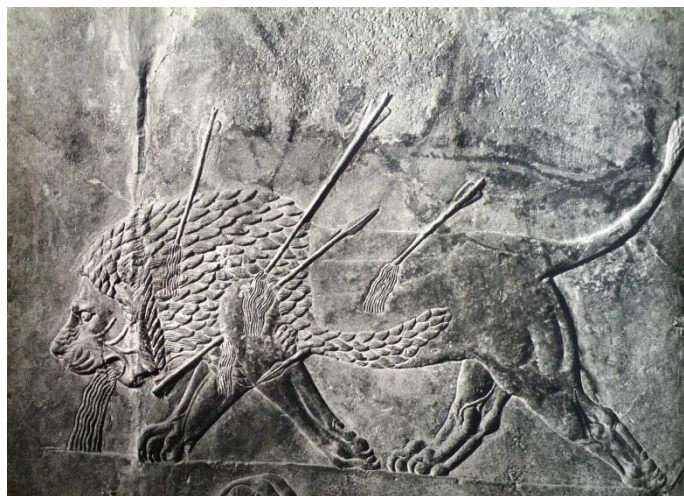
Fotoğraf 22.

Fotoğraf 23.

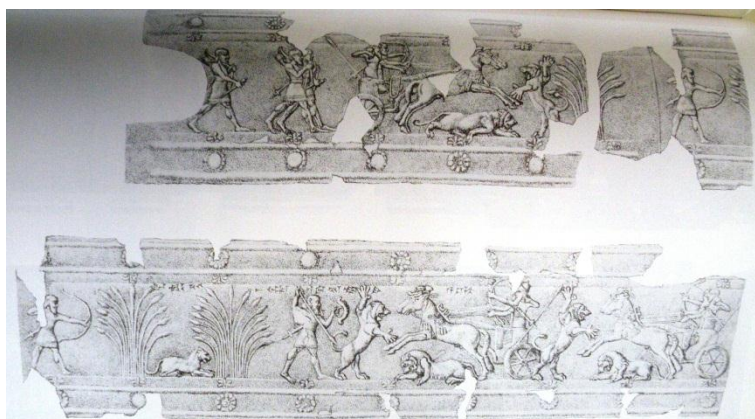
Fotoğraf 24.

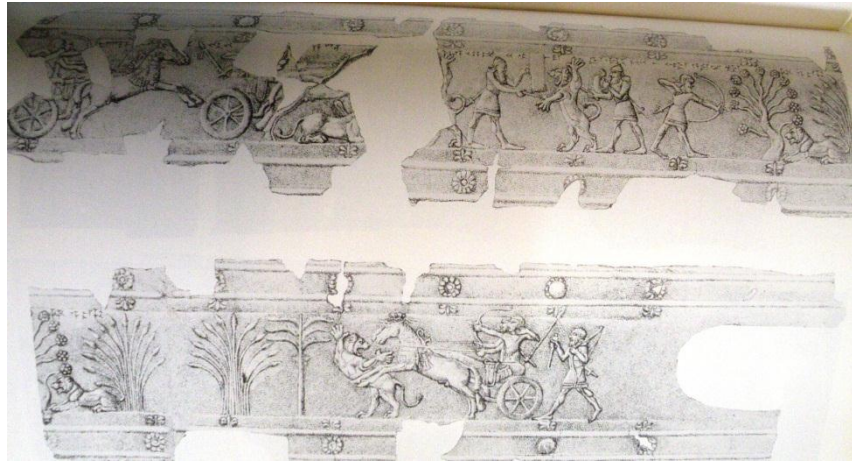
Fotoğraf 25.

Fotoğraf 26.

Fotoğraf 27.

Fotoğraf 28.

Fotoğraf 29.

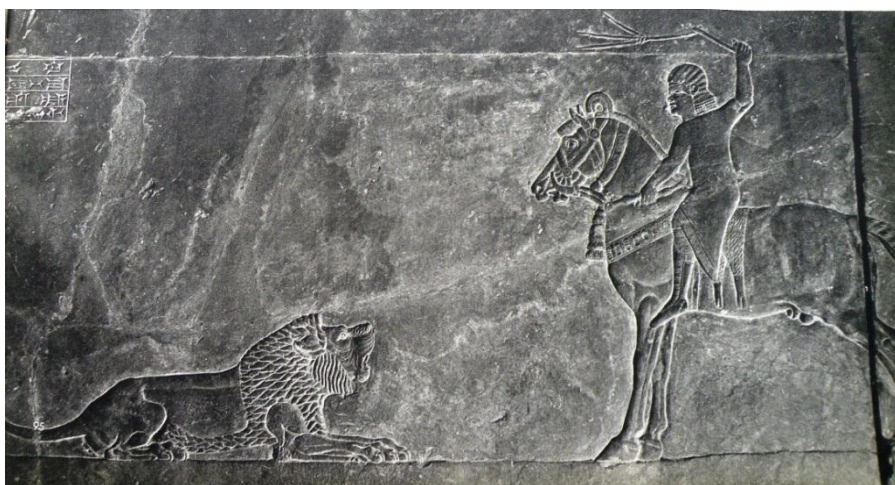
Fotoğraf 30.

Fotoğraf 31.

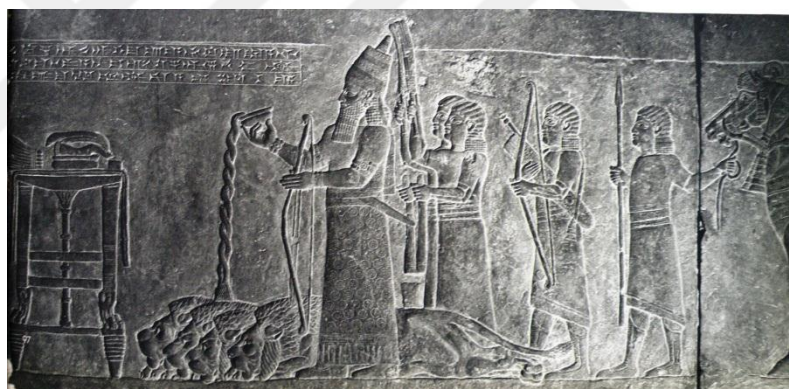
Fotoğraf 32.

Fotoğraf 33.

Fotoğraf 34.

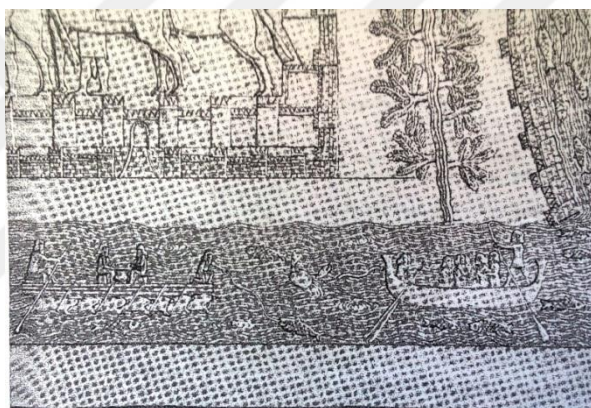
Fotoğraf 35.

Fotoğraf 36.

Fotoğraf 37.

Fotoğraf 38.

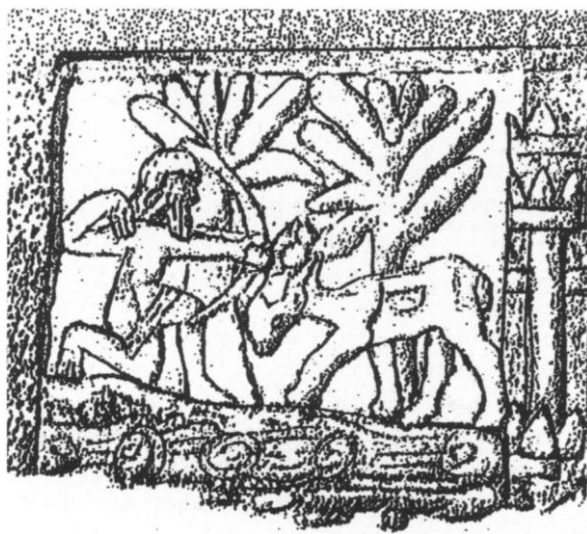
Fotoğraf 39.

Fotoğraf 40.

Fotoğraf 41.

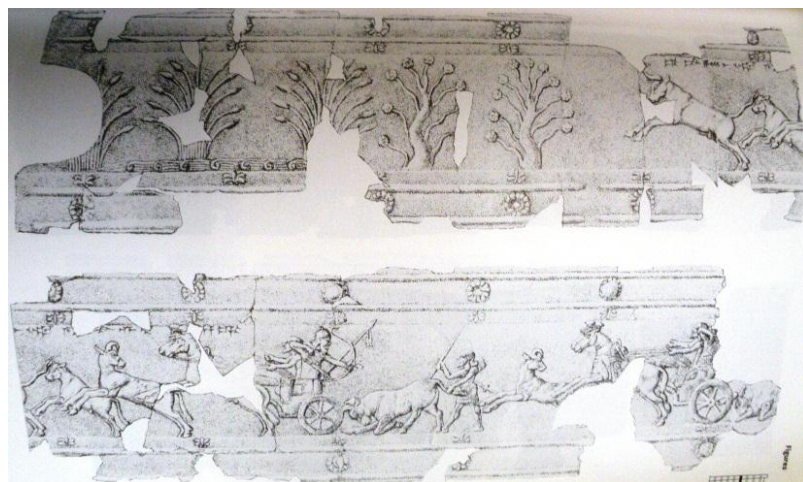
Fotoğraf 42.

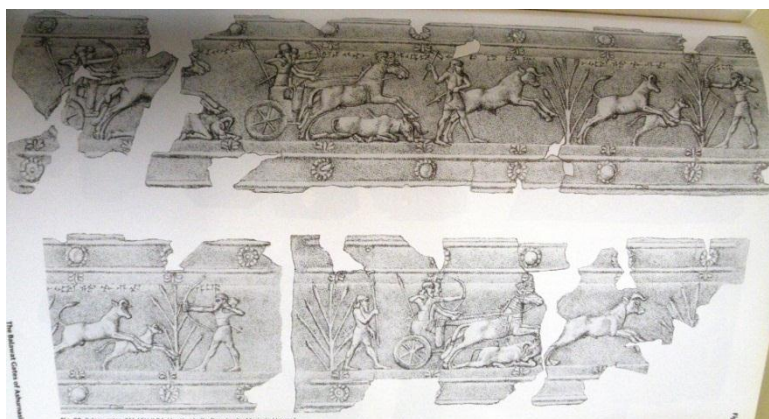
Fotoğraf 43.

Fotoğraf 44.

Fotoğraf 45.

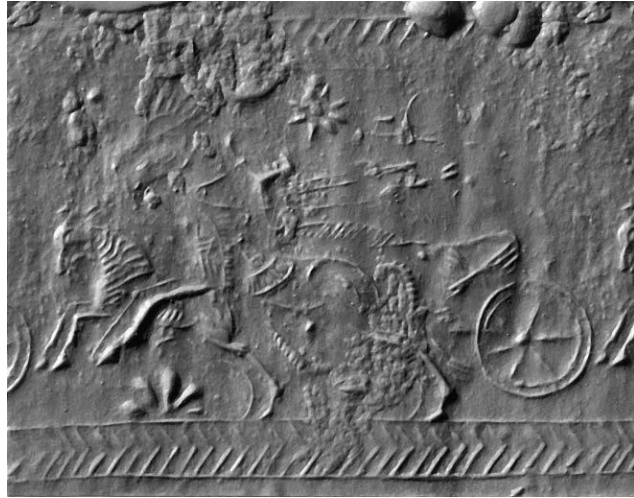
Fotoğraf 46.

Fotoğraf 47.

Fotoğraf 48.

Fotoğraf 49.

Fotoğraf 50.

Fotoğraf 51.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı :Sürün Yenal
Uyruğu :T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri :18.10.1985/Adıyaman
Telefon :05397123237
Faks :-----
E-mail :ysuruny@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Doktora
Yüksek Lisans	Edebiyat Fakültesi	13.02.2017
Lisans	Edebiyat Fakültesi	01.07.2012

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014	Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı	Çizimci
2015	Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı	Çizimci
2016	Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı	Çizimci

Yabancı Dil

YDS 50

Yayımlar

.....

Hobiler

Spor, yürüyüş, kitap okumak

2014 Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı

2015 Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı

2016 Van/Çavuştepe Kalesi Kazısı